

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τα παιδιά-μετανάστες υπό καθεστώς κράτησης

Υλικό επιμόρφωσης για την πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη

Πρόγραμμα FAIR, Απρίλιος 2018

icj

International
Commission
of Jurists

® Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τα παιδιά-μετανάστες υπό καθεστώς κράτησης

© Copyright International Commission of Jurists - European Institutions

Απρίλιος 2018

The FAIR (Fostering Access to Immigrant children's Rights) project has been implemented by the International Commission of Jurists - European Institutions in 2016-2018 and supported by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union and Open Society Foundations.

II. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τα παιδιά-μετανάστες υπό καθεστώς κράτησης

Υλικό επιμόρφωσης για την πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη

Πρόγραμμα FAIR

Απρίλιος 2018

I. Το δικαίωμα στην ελευθερία στο διεθνές δίκαιο	2
α) Τι συνιστά στέρηση της ελευθερίας;	4
β) Νομοθετική πρόβλεψη, αυθαιρεσία, αναγκαιότητα και αναλογικότητα	5
γ) Κράτηση ιδιαιτέρως ευάλωτων ατόμων.....	8
II. Τα δικαιώματα και οι αρχές που σχετίζονται με την κράτηση των παιδιών-μεταναστών	9
III. Διαδικαστικά δικαιώματα και προστασία	21
1. Λόγοι κράτησης.....	21
2. Δικαιώματα μετά τη σύλληψη ή την κράτηση.....	25
α) Δικαίωμα στην πρόσβαση και συνδρομή από δικηγόρο	25
3. Δικαστικός έλεγχος της κράτησης.....	30
Κατευθυντήρια οδηγία 7, παρ. 47 (iii)	33
IV. Συνθήκες κράτησης και μεταχείριση των κρατουμένων .	35
1. Καταλληλότητα του χώρου κράτησης, ιδίως για τα παιδιά και τις οικογένειες	38
2. Συνθήκες κράτησης	40
α) Σωρευτικές επιπτώσεις κακών συνθηκών	41
β) Υπερπληθυσμός	42
V. Συνθήκες κράτησης και μεταχείριση ευάλωτων ατόμων .	49
1. Παιδιά	49
2. Κρατούμενοι με σοβαρές ασθένειες, ψυχικές ασθένειες ή αναπηρίες	51
3. Επιζώντες βασανιστηρίων	55
4. Δικαιώματα κρατουμένων γυναικών και κοριτσιών.....	55
VI. Διάρκεια κράτησης	57

Το παρόν εγχειρίδιο κατάρτισης για την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για παιδιά-μετανάστες υπό κράτηση (μέρος του υλικού επιμόρφωσης¹ που αφορά την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών-μεταναστών) παρέχει μια επισκόπηση των δικαιωμάτων των παιδιών-μεταναστών σχετικά με τη διοικητική κράτηση. Σκοπός του είναι να χρησιμεύσει ως πρακτικό εγχειρίδιο για τα παιδιά-μετανάστες στα κράτη μέλη της ΕΕ και τους δικηγόρους τους.

I. Το δικαίωμα στην ελευθερία στο διεθνές δίκαιο

Γενικές αρχές

Βάσει του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ο καθένας έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια (άρθρο 5 της ΕΣΔΑ, άρθρο 9 του ΔΣΑΠΔ, άρθρο 6 του Χάρτη της ΕΕ). Η κράτηση αιτούντων άσυλο ή παράτυπων μεταναστών, είτε κατά την είσοδο στη χώρα, είτε εν αναμονή απέλασης, δεν πρέπει να είναι αυθαίρετη, πρέπει να είναι αιτιολογημένη, να βασίζεται σε νόμιμους λόγους και να είναι σύμφωνη με τις διαδικασίες που ορίζει ο νόμος. Η νομοθεσία που διέπει την κράτηση πρέπει να είναι σύμφωνη με το διεθνές δίκαιο (*Α κ.λπ. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 3455/05, απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2009, σκέψη 164). Τα διεθνή νομικά πρότυπα ορίζουν ότι η κράτηση στο πλαίσιο του ελέγχου της μετανάστευσης πρέπει να αποτελεί την εξαίρεση και όχι τον κανόνα και να χρησιμοποιείται ως έσχατη λύση², που επιβάλλεται μόνο όταν, κατόπιν εμπεριστατωμένης αξιολόγησης όλων των σχετικών γεγονότων και περιστάσεων της κάθε υποθέσεως, κρίνεται αποδεδειγμένα αναγκαίο να επιβληθεί ενώ δεν είναι εφικτή η επιβολή άλλων, σύμφωνων προς την αρχή της αναλογικότητας και λιγότερο περιοριστικά, εναλλακτικά μέτρα, όπως π.χ. η υποχρέωση εμφάνισης ή ο κατ' οίκον περιορισμός (*Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*).³

Το άρθρο 31 της *Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων* καθώς και συναφή νομικά πρότυπα και κατευθυντήριες οδηγίες,⁴ καθιερώνουν τεκμήριο κατά της κράτησης, καθώς και την αρχή ότι η κράτηση πρέπει να είναι δικαιολογημένη σε κάθε περίπτωση.

Σύμφωνα με αυτές τις αρχές, η κράτηση αιτούντων άσυλο και προσφύγων:

- δεν πρέπει ποτέ να επιβάλλεται άμεσα,

¹ Το υλικό επιμόρφωσης για την πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη δημιουργήθηκε ως μέρος του προγράμματος FAIR (Ενίσχυση της Πρόσβασης των παιδιών-μεταναστών στα Δικαιώματα) και περιλαμβάνει τα ακόλουθα εγχειρίδια κατάρτισης:

0. Κατευθυντήριες αρχές και ορισμοί,

I. Πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών σε δικαίες διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων ακρόασης και συμμετοχής στις διαδικασίες,

II. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τα παιδιά-μετανάστες υπό καθεστώς κράτησης,

III. Πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη για οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα

IV. Πρόσβαση των παιδιών στη δικαιοσύνη σχετικά με την προστασία του δικαιώματός τους στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή

V. Προσφυγή μέσω διεθνών οργάνων και μηχανισμών για τα δικαιώματα του ανθρώπου

VI. Πρακτικό εγχειρίδιο για δικηγόρους κατά την εκπροσώπηση παιδιών

Σημείωση: Τα εν λόγω εκπαιδευτικά εγχειρίδια πρέπει να διαβαστούν σε συνδυασμό με την έκδοση της Διεθνούς Επιτροπής Νομικών (ICJ) «Μετανάστευση και Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων», Επαγγελματικό εγχειρίδιο, Γενεύη 2014

² Ομάδα Εργασίας του ΟΗΕ για την Αυθαίρετη κράτηση, *Ετήσια έκθεση 2008*, έγγραφο A/HRC/10/21, 16 Φεβρουαρίου 2009, παρ. 67 και 82. *Κατευθυντήριες οδηγίες για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο πλαίσιο των ταχύρυθμων διαδικασιών ασύλου (2009)*, Επιτροπή υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, Αρχή XI.1.

³ *Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 13229/03, απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2008, σκέψεις 70-74

⁴ Η Σύμβαση της Γενεύης περί του καθεστώτος των προσφύγων του 1951 και το Πρωτόκολλό της σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων του 1967 (Σύμβαση της Γενεύης για τους Πρόσφυγες). Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες Οδηγίες σχετικά με τα Εφαρμοστέα Κριτήρια και Πρότυπα που αφορούν την κράτηση των Αιτούντων Άσυλο και Εναλλακτικά της κράτησης Μέτρα.

- θα πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο ως έσχατη λύση, όταν υπάρχουν ενδείξεις ότι άλλοι μικρότερης βαρύτητας περιορισμοί είναι ανεπαρκείς υπό τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υπόθεσης,
- δεν πρέπει ποτέ να χρησιμοποιείται ως τιμωρία.

Η κράτηση παιδιών-μεταναστών για μεταναστευτικούς λόγους πρέπει να εξετάζεται σε συνάρτηση με την αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού. Αρκετά διεθνή νομικά πρότυπα προβλέπουν ότι, υπό το πρίσμα της αρχής του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, η κράτηση των παιδιών δεν πρέπει ποτέ να χρησιμοποιείται ως μέσο ελέγχου της μετανάστευσης (βλ. *κατωτέρω υπό στοιχείο II.*).

Διεθνές δίκαιο

Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα

Άρθρο 9

1. Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια του προσώπου του. Κανείς δεν υποβάλλεται σε αυθαίρετη σύλληψη ή κράτηση. Κανείς δεν στερείται την ελευθερία του, παρά μόνο στις περιπτώσεις και σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπει ο νόμος.

Διεθνής Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους

Άρθρο 16.

1. Οι μετανάστες εργαζόμενοι και τα μέλη των οικογενειών τους έχουν δικαίωμα στην ελευθερία και στην ασφάλεια του προσώπου.

4. Οι μετανάστες εργαζόμενοι και τα μέλη των οικογενειών τους δεν συλλαμβάνονται ή κρατούνται αυθαίρετα, μεμονωμένα ή συλλογικά: δεν πρέπει να στερούνται της ελευθερίας τους παρά μόνο για τους λόγους και σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπονται από τον νόμο.

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, Ρώμη, 4 Νοεμβρίου 1950 (ΕΣΔΑ)

Άρθρο 5

Το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια

1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν και την ασφάλειαν. Ουδείς επιτρέπεται να στερηθή της ελευθερίας του ειμή εις τας ακόλουθους περιπτώσεις και συμφώνως προς την νόμιμον διαδικασίαν:

στ. εάν πρόκειται περί νομίμου συλλήψεως ή κρατήσεως ατόμου επί σκοπώ όπως εμποδισθή από του να εισέλθῃ παρανόμως εν τη χώρα, ή εναντίον του οποίου εκκρεμεί διαδικασία απελάσεως ή εκδόσεως.

Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, **Κατευθυντήριες Οδηγίες σχετικά με τα Εφαρμοστέα Κριτήρια και Πρότυπα που αφορούν την κράτηση των Αιτούντων Άσυλο και Εναλλακτικά της κράτησης Μέτρα** (2012)

Κατευθυντήρια Οδηγία 3: Η κράτηση θα πρέπει να είναι σύμφωνη με τον νόμο και επιτρεπόμενη από αυτόν

Κατευθυντήρια Οδηγία 4: Η κράτηση δεν θα πρέπει να είναι αυθαίρετη & κάθε απόφαση κράτησης θα πρέπει να βασίζεται στην αξιολόγηση των ιδιαίτερων περιστάσεων που αφορούν το συγκεκριμένο άτομο

- Κατευθυντήρια Οδηγία 4.1: Η κράτηση είναι ένα κατ' εξαίρεση μέτρο και μπορεί να αιτιολογηθεί μόνον προς εξυπηρέτηση νόμιμου σκοπού
 - Για την προστασία της δημόσιας τάξης:
 - ο Για την πρόληψη φυγής και/ή σε περιπτώσεις πιθανότητας άρνησης συνεργασίας

- ο Σε συνδυασμό με ταχύρρυθμες διαδικασίες για προδήλως αβάσιμες ή σαφώς καταχρηστικές αιτήσεις
 - ο Για την αρχική εξακρίβωση της ταυτότητας και/ή για τον έλεγχο ασφάλειας
 - ο Για να καταχωρηθούν, στο πλαίσιο προκαταρκτικής συνέντευξης, τα στοιχεία επί των οποίων βασίζεται η αίτηση για διεθνή προστασία και τα οποία δεν θα μπορούσαν να δοθούν χωρίς κράτηση
 - ο Για την προστασία της δημόσιας υγείας
 - ο Για την προστασία της εθνικής ασφάλειας
- Κατευθυντήρια Οδηγία 4.2: Η κράτηση μπορεί να επιλεγεί μόνο όταν κριθεί αναγκαία, εύλογη βάσει όλων των περιστάσεων και ανάλογη προς ένα νόμιμο σκοπό
 - Κατευθυντήρια Οδηγία 4.3: Θα πρέπει να εξετάζονται εναλλακτικά της κράτησης μέτρα
 - Κατευθυντήρια Οδηγία 5: Η κράτηση δεν θα πρέπει να εισάγει διακριτική μεταχείριση

α) Τι συνιστά στέρηση της ελευθερίας;

Στο διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου δεν θεωρείται ότι όλοι οι περιορισμοί της ελευθερίας μετακίνησης ενός ατόμου συνιστούν στέρηση της ελευθερίας που ισοδυναμεί στην πράξη με την κράτηση.

Ο προσδιορισμός του αν οι περιορισμοί της ελεύθερης κυκλοφορίας ισοδυναμούν με στέρηση της ελευθερίας, βάσει του δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου, δεν εξαρτάται μόνο από τον χαρακτηρισμό που τους αποδίδει το εθνικό δίκαιο, αλλά λαμβάνει υπόψη την πραγματικότητα, από άποψη συνθηκών, και των σωρευτικών επιπτώσεων των περιορισμών που επιβάλλονται σε ορισμένο πρόσωπο.⁵

Ενδέχεται να κριθεί ότι στερούνται την ελευθερία τους πρόσωπα τα οποία φιλοξενούνται σε εγκατάσταση που χαρακτηρίζεται ως κέντρο υποδοχής ή φιλοξενίας, ανάλογα με τη φύση των περιορισμών που επιβάλλονται στην ελεύθερη κυκλοφορία τους και τις σωρευτικές επιπτώσεις που επιφέρουν οι περιορισμοί.

Οι καθοριστικοί παράγοντες, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν οι περιορισμοί στην ελευθερία συνιστούν στέρηση αυτής σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου, περιλαμβάνουν το είδος των περιορισμών που επιβάλλονται, τη διάρκεια τους, τις επιπτώσεις τους στο άτομο καθώς και τον τρόπο εφαρμογής τους (Engel κ.λπ. κατά Ολλανδίας, ΕΔΔΑ, Ολομέλεια, προσφυγές αριθ. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, απόφαση της 8ης Ιουνίου 1986, σκέψη 59, Guzzardi κατά Ιταλίας, ΕΔΔΑ, Ολομέλεια, προσφυγή αριθ.7367/76, απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 1980, σκέψη 92). Δεν υπάρχει σαφής διαχωρισμός μεταξύ των περιορισμών στην ελευθερία της μετακίνησης και της στέρησης της ελευθερίας: η διαφορά έγκειται στη βαρύτητα και όχι στον χαρακτηρισμό των επιβαλλόμενων μέτρων (Guzzardi κατά Ιταλίας, ΕΔΔΑ, Ολομέλεια, προσφυγή αριθ.7367/76, απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 1980, σκέψεις 92 και 93).

Guzzardi κατά Ιταλίας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 7367/76, απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 1980

⁵ *Peers κατά Ελλάδας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ.28524/95, απόφαση της 19ης Απριλίου 2001, σκέψεις 67-75, *Ilaşcu κ.λπ. κατά Ρωσίας και Μολδαβίας*, ΕΔΔΑ, Ευρεία Σύνθεση, προσφυγή αριθ.48787/99, απόφαση της 8ης Ιουλίου 2004, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, ΕΔΔΑ, σκέψεις 366-368

92. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, προστατεύοντας το «δικαίωμα στην ελευθερία», η παράγραφος 1 του άρθρου 5 [...] αναφέρεται στη σωματική ελευθερία του προσώπου· στόχος της είναι να διασφαλιστεί ότι κανείς δεν θα στερηθεί την ελευθερία αυτή με αυθαίρετο τρόπο. Όπως επισημάνθηκε από όσους κατέθεσαν ενώπιον του Δικαστηρίου, η εν λόγω παράγραφος δεν αναφέρεται σε απλούς περιορισμούς στην ελευθερία της κίνησης· τέτοιου είδους περιορισμοί διέπονται από το άρθρο 2, του τετάρτου Πρωτοκόλλου, το οποίο δεν έχει επικυρωθεί από την Ιταλία. Για να προσδιορίσουμε πότε κάποιος έχει «στερηθεί την ελευθερία του» υπό την έννοια του άρθρου 5, αφετηρία πρέπει να είναι η πραγματική του κατάσταση και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ένα ολόκληρο φάσμα κριτηρίων, όπως η μορφή, η διάρκεια, οι επιπτώσεις και ο τρόπος εφαρμογής του εξεταζόμενου μέτρου [...].

93. Η διαφορά ανάμεσα στη στέρηση και τον περιορισμό της ελευθερίας έγκειται παρ' όλα αυτά στη βαρύτητα και όχι στον χαρακτηρισμό των επιβαλλόμενων μέτρων. Παρότι η διαδικασία της κατάταξης στη μία ή την άλλη κατηγορία αποδεικνύεται ενίοτε δύσκολη, καθώς κάποιες οριακές υποθέσεις κρίνονται μονάχα υποκειμενικά, το Δικαστήριο δεν μπορεί να αποφύγει αυτήν την κατάταξη από την οποία εξαρτάται αν είναι εφαρμοστέο ή όχι το άρθρο 5 [...].

Αμυρ κατά Γαλλίας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 19776/92, απόφαση της 25ης Ιουνίου 1996

43. Η κράτηση των αλλοδαπών στη ζώνη αναμονής του αεροδρομίου συνεπάγεται πράγματι περιορισμό της ελευθερίας, όχι όμως όμοιο από κάθε άποψη με τον περιορισμό που επιβάλλεται στα κέντρα κράτησης των αλλοδαπών ενώ εκκρεμεί η απέλασή τους. Αυτή η μορφή κράτησης, συνοδευόμενη από τις κατάλληλες εγγυήσεις για τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα, είναι αποδεκτή μόνο όταν εξυπηρετεί τον στόχο των κρατών να αποτρέψουν την παράτυπη μετανάστευση, συμμορφούμενα παράλληλα με τις διεθνείς τους υποχρεώσεις, ιδίως αυτές που απορρέουν από τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Η δικαιολογημένη μέριμνα των κρατών να αποτρέψουν τις ολοένα και συχνότερες προσπάθειες παράκαμψης των μεταναστευτικών περιορισμών δεν πρέπει να έχει ως συνέπεια να στερούνται οι αιτούντες άσυλο την προστασία που τους παρέχουν οι ανωτέρω Συμβάσεις. Αυτή η κράτηση δεν πρέπει να παρατείνεται υπέρμετρα, διαφορετικά ο απλός περιορισμός της ελευθερίας -που είναι αναπόφευκτος προκειμένου να οργανωθούν οι πρακτικές λεπτομέρειες για τον επαναπατρισμό των αλλοδαπών ή για την απόφαση άδειας εισόδου του αιτούντος άσυλο στην επικράτεια της χώρας- κινδυνεύει να μετατραπεί σε στέρηση της ελευθερίας. Σχετικά με το ζήτημα αυτό, συνεκτιμάται ότι το μέτρο εφαρμόζεται όχι σε ανθρώπους που έχουν διαπράξει ποινικά αδικήματα αλλά σε αλλοδαπούς που έχουν διαφύγει από τη χώρα καταγωγής τους, φοβούμενοι συχνά για τη ζωή τους. Αν και υπό την πίεση των περιστάσεων η απόφαση κράτησης κατ' ανάγκη λαμβάνεται από τη διοίκηση ή τις αστυνομικές αρχές, η παράτασή της απαιτεί δικαστικό έλεγχο με τη διαδικασία του κατεπείγοντος, αφού η δικαιοσύνη είναι αυτή που εγγυάται τις προσωπικές ελευθερίες. Ειδικότερα, η κράτηση αυτής της μορφής δεν πρέπει να εμποδίζει τον αιτούντα άσυλο από την άσκηση του δικαιώματος αποτελεσματικής πρόσβασης στη διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα.

β) Νομοθετική πρόβλεψη, αυθαίρεσία, αναγκαιότητα και αναλογικότητα

Βασική εγγύηση κατά της αυθαίρετης κράτησης αποτελεί η απαίτηση να υπάρχει επαρκής νομοθετική πρόβλεψη για κάθε είδους κράτηση. Ήτοι:

- οι λόγοι κράτησης και οι διαδικασίες επιβολής της πρέπει να έχουν σαφές νομικό έρεισμα στην εθνική νομοθεσία
- οι σχετικές προβλεπόμενες διαδικασίες από την εθνική νομοθεσία πρέπει να είναι τέτοιες, ώστε να μεριμνούν για την προστασία των προσώπων από την αυθαιρεσία (Čonka κατά Βελγίου, ΕΔΔΑ, σκέψη 39). Τούτο προϋποθέτει ότι οι σχετικοί νόμοι πρέπει να είναι ευχερώς προσβάσιμοι, ακριβείς και προβλέψιμοι.

Εκτός από το σαφές νομικό έρεισμα, η κράτηση δεν πρέπει να είναι αυθαίρετη, περιττή ή αντίθετη προς την αρχή της αναλογικότητας.

- Το ΔΣΑΠΔ ορίζει ότι κανείς δεν υποβάλλεται σε αυθαίρετη κράτηση (άρθρο 9).⁶
- Η ΕΣΔΑ προβλέπει τη νομιμότητα της κράτησης για μια σειρά καθορισμένων νόμιμων σκοπών κράτησης. Όσον αφορά την κράτηση ως μέσο ελέγχου της μετανάστευσης, επιτρέπεται η κράτηση ενός προσώπου σε τρεις συγκεκριμένες περιπτώσεις:
 - επί σκοπώ όπως εμποδισθή από του να εισέλθω παρανόμως εν τη χώρα, (άρθρο 5, παρ. 1, περ. στ')
 - όσο εκκρεμεί διαδικασία απελάσεως ή εκδόσεως (άρθρο 5, παρ. 1, περ. στ')
 - εάν υπεβλήθη εις κανονικήν σύλληψιν ή κράτησιν λόγω ανυποταγής εις νόμιμον διαταγήν δικαστηρίου, ή εις εγγύησιν εκτελέσεως υποχρεώσεως οριζομένης υπό του νόμου. (άρθρο 5, παρ. 1, περ. β').⁷

Σύμφωνα με το άρθρο 9 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) και το διεθνές προσφυγικό δίκαιο, όσον αφορά τους αιτούντες άσυλο, το κράτος πρέπει να αποδείξει ότι η κράτηση ήταν εύλογη, αναγκαία και ανάλογη με στις περιστάσεις της συγκεκριμένης υπόθεσης, προκειμένου να αποδειχθεί ότι η κράτηση δεν είναι αυθαίρετη.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου έχει κρίνει ότι, για να αποφευχθεί η αυθαιρεσία, η κράτηση ως μέσο ελέγχου της μετανάστευσης πρέπει, εκτός από τη συμμόρφωση με το εθνικό δίκαιο:

- α) να επιβάλλεται **καλόπιστα** και να μην ενέχει εξαπάτηση εκ μέρους των αρχών ·
- β) να είναι στενά συνδεδεμένη με τη **δικαιολογητική της βάση**
- γ) ο **τόπος και οι συνθήκες κράτησης** πρέπει να είναι κατάλληλες, λαμβανομένου υπόψη ότι το μέτρο δεν εφαρμόζεται σε άτομα που έχουν διαπράξει αξιόποινες πράξεις, αλλά σε άτομα που έχουν διαφύγει από τη χώρα τους, συχνά λόγω φόβου για τη ζωή τους, οπότε πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ευάλωτη κατάσταση αυτών των ατόμων (***M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας***, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 30696/09, απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2011)
- δ) η διάρκεια της κράτησης να μην υπερβαίνει το χρονικό διάστημα που απαιτείται για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού.

Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 13229/03, απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2008

Ο προσφεύγων, Κούρδος αιτών άσυλο από το Ιρακ, τέθηκε υπό κράτηση στο Ηνωμένο Βασίλειο σε κέντρο που προορίζεται για αιτούντες άσυλο που θεωρείται απίθανο να διαφύγουν και των οποίων οι αιτήσεις θα μπορούσαν να εξετασθούν με την «ταχεία διαδικασία», αφού του χορηγήθηκε «δικαίωμα προσωρινής εισδοχής». Οι αρχές παρέδωσαν στον προσφεύγοντα ένα τυποποιημένο έντυπο σχετικά με τους λόγους της κράτησής του και τα δικαιώματά του, το οποίο δεν ανέφερε ότι τέθηκε υπό κράτηση λόγω της «ταχείας διαδικασίας». Η αίτηση ασύλου του προσφεύγοντος απορρίφθηκε αρχικά, αλλά μετά την απελευθέρωσή του, του χορηγήθηκε άσυλο μετά από επιτυχή

⁶ *F.K.A.G. κ.λπ. κατά Αυστραλίας*, Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Αναφορά αρ. 2094/2011, απόψεις της 28ης Οκτωβρίου 2013, έγγραφο CCPR/C/108/D/2094/2011 (2013), παρ. 9.3.

⁷ Βλ. *Ο.Μ. κατά Ουγγαρίας* (προσφυγή αριθ.9912/15), απόφαση της 5ης Ιουλίου 2016, σκέψεις 42 – 44 και 48.

προσφυγή.

Το Δικαστήριο ερμήνευσε ότι το άρθρο 5, παρ. 1, περ. στ' (κράτηση ατόμου για να εμποδισθεί να εισέλθει παρανόμως στη χώρα) αφορούσε όσους είχαν παραδοθεί στις αρχές και είχαν υποβάλει αίτηση για άδεια εισόδου, είτε με αίτηση ασύλου, είτε με άλλον τρόπο. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η επταήμερη κράτηση του προσφεύγοντος στο πλαίσιο ταχείας διαδικασίας ασύλου, η οποία είχε εφαρμοστεί λόγω μαζικής εισροής προσώπων, δεν συνιστούσε παραβίαση του άρθρου 5, παρ. 1, περ. στ'. Η καθυστέρηση 76 ωρών για την ενημέρωση σχετικά με τους λόγους της κράτησης θεωρήθηκε πολύ μεγάλη και ότι παραβίαζε το άρθρο 5, παρ. 2 της ΕΣΔΑ. Γενικόλογες δηλώσεις – όπως, εν προκειμένω, οι κοινοβουλευτικές ανακοινώσεις – δεν υποκαθιστούν την υποχρέωση που αναλαμβάνουν οι αρχές να ενημερώνουν τον διοικούμενο απευθείας.

Σκέψη 65: Επ' αυτού του σημείου, το Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης συμφωνεί με την άποψη που διατύπωσαν το Εφετείο, η Βουλή των Λόρδων και το Τμήμα του Δικαστηρίου, κατά την οποία είναι «παράνομη» η είσοδος στη χώρα έως ότου χορηγηθεί στον ενδιαφερόμενο η σχετική «άδεια» και, επομένως, η κράτηση οιαδήποτε αλλοδαπού που επιθυμεί να εισέλθει στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους και χρειάζεται αλλά δεν του έχει χορηγηθεί ακόμα η σχετική άδεια, μπορεί να αποσκοπεί, χωρίς οιαδήποτε επέμβαση στη διατύπωση της Σύμβασης, στο «να εμποδισθεί από του να εισέλθω παρανόμως εν τη χώρα». Το Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης απορρίπτει το επιχείρημα, σύμφωνα με το οποίο, στο πλαίσιο εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 5, παρ. 1, περ. στ' της Σύμβασης, δεν δικαιολογείται η κράτηση.

Σκέψη 74: Για να μη χαρακτηριστεί αυθαίρετη η κράτηση που διατάσσεται λόγω της παράνομης εισόδου στη χώρα θα πρέπει να εκτελείται καλόπιστα, να συνδέεται στενά με τον σκοπό της πρόληψης της παράνομης εισόδου, να πληρούν τις προϋποθέσεις της καταλληλότητας ο χώρος και οι συνθήκες εκτέλεσης της σχετικής απόφασης, λαμβάνοντας υπόψη ότι «το στερητικό της προσωπικής ελευθερίας μέτρο δεν εφαρμόζεται σε όσους έχουν διαπράξει ποινικά αδικήματα αλλά σε αλλοδαπούς που εγκατέλειψαν τη χώρα τους, συχνά φοβούμενοι για τη ζωή τους (το Δικαστήριο παραπέμπει στη σκέψη 43 της απόφασής του επί της υπόθεσης *Aminur*)», και να μην υπερβαίνει η διάρκειά της το χρονικό διάστημα που απαιτείται για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού.

Σκέψη 84: Το τμήμα του Δικαστηρίου διαπίστωσε παραβίαση της διάταξης της παραγράφου 2, του άρθρου 5 της Σύμβασης με το σκεπτικό ότι ο κύριος Saadi δεν ενημερώθηκε «κατά το δυνατόν συντομότερο» για τους λόγους της κράτησής του. Σχετικά, έκρινε ότι, γενικόλογες δηλώσεις – όπως, εν προκειμένω, οι κοινοβουλευτικές ανακοινώσεις – δεν υποκαθιστούν την υποχρέωση που αναλαμβάνουν οι αρχές, δυνάμει της διάταξης της παραγράφου 2, του άρθρου 5, να ενημερώνουν τον διοικούμενο για τους λόγους της σύλληψης ή της κράτησής του».

Suso Musa κατά Μάλτας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 42337/12, απόφαση της 23ης Ιουλίου 2013

Η υπόθεση αφορούσε έναν αιτούντα άσυλο από τη Σιέρρα Λεόνε. Ο προσφεύγων ισχυρίστηκε ότι η κράτηση του ήταν παράνομη και ότι δεν υπήρχε αποτελεσματικό ένδικο μέσο για την επανεξέταση της νομιμότητας της κράτησής του.

Εξετάζοντας τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντα για το παράνομο της κράτησής του και την έλλειψη πρόσβασης σε αποτελεσματικά ένδικα μέσα, το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση των άρθρων 5, παρ. 1 και 5, παρ. 4 της Σύμβασης.

61. Το Δικαστήριο επιθυμεί να επισημάνει ότι, όπως κατέθεσε ο προσφεύγων και ο ουδέτερος διαμεσολαβητής, ακόμα και αν αυτά τα ένδικα μέσα ήταν αποτελεσματικά

ως προς τα αποτελέσματα και την ταχύτητά τους, ενδεχομένως να δημιουργούνταν προβλήματα σχετικά με την προσβασιμότητα σε αυτά, ιδίως αναφορικά με τις διαδικασίες του συνταγματικού δικαστηρίου. Το Δικαστήριο επισημαίνει την απουσία ενός συστήματος που θα επέτρεπε στους κρατούμενους για μεταναστευτικούς λόγους να έχουν πρόσβαση σε αποτελεσματική νομική συνδρομή. Το γεγονός ότι η κυβέρνηση μπόρεσε να αναφέρει μόνο ένα παράδειγμα κρατουμένου για μεταναστευτικούς λόγους που έκανε χρήση του δικαιώματος νομικής συνδρομής —παρότι κατά την τελευταία δεκαετία οι μετανάστες που κατέφθασαν στις ακτές της Μάλτας και κατόπιν τέθηκαν υπό κράτηση ήταν χιλιάδες, και οι οποίοι, όπως υποστηρίζει άλλωστε η κυβέρνηση, δεν έχουν κανέναν πόρο— απλώς τονίζει το εν λόγω έλλειμμα. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι, παρότι οι αρχές δεν είναι υποχρεωμένες να παράσχουν δωρεάν νομική συνδρομή στο πλαίσιο των διαδικασιών κράτησης [...], η απουσία της, ιδίως στις περιπτώσεις που, κατά το εθνικό δίκαιο, απαιτείται νομική εκπροσώπηση για τους σκοπούς της παραγράφου 4, του άρθρου 5, μπορεί να συνιστά παραβίαση ως προς την προσβασιμότητα ενός τέτοιου ένδικου μέσου [...].

Ρορον κατά Γαλλίας, ΕΔΔΑ, προσφυγές αριθ. 39472/07 και 39474/07, απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 2012

124: Ωστόσο το Δικαστήριο εκτιμά ότι ο νόμος δεν προέβλεπε τη δυνατότητα τοποθέτησης ανηλίκων σε διοικητική κράτηση. Ως αποτέλεσμα, τα παιδιά που «συνόδευσαν» τους γονείς τους βρίσκονταν σε νομικό κενό, με αποτέλεσμα να μην έχουν τη δυνατότητα να κάνουν χρήση οποιουδήποτε από τα ένδικα μέσα που ήταν διαθέσιμα στους γονείς τους. Στην υπό κρίση υπόθεση δεν υπήρξε εντολή του νομάρχη για την απομάκρυνσή τους, την οποία θα μπορούσαν να προσβάλλουν ενώπιον των δικαστηρίων. Ομοίως, δεν υπήρξε απόφαση που να διατάσσει την τοποθέτησή τους σε καθεστώς διοικητικής κράτησης και ο αρμόδιος για την κράτηση δικαστής δεν ήταν, επομένως, σε θέση να ελέγξει τη νομιμότητα της διοικητικής κράτησής τους. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι δεν εξασφαλίστηκε η προστασία που επιτάσσει η Σύμβαση.

125: Κατά συνέπεια, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 5, παρ. 4 της Σύμβασης αναφορικά με τα παιδιά.

Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες Οδηγίες σχετικά με τα Εφαρμοστέα Κριτήρια και Πρότυπα που αφορούν την κράτηση των Αιτούντων Άσυλο και Εναλλακτικά της κράτησης Μέτρα (2012)

Κατευθυντήρια Οδηγία 7: Οι αποφάσεις κράτησης ή παράτασης της κράτησης θα πρέπει να τηρούν τις ελάχιστες διαδικαστικές εγγυήσεις

γ) Κράτηση ιδιαιτέρως ευάλωτων ατόμων

Απαγορεύεται η επιβολή στερητικού της ελευθερίας μέτρου, για τον έλεγχο της μετανάστευσης, χωρίς την εξέταση της ιδιαίτερης κατάστασης των συγκεκριμένων ατόμων, συμπεριλαμβανομένης μιας λεπτομερούς **αξιολόγησης της ενδεχόμενης ευαλωτότητάς τους**.⁸

Η κράτηση των ατόμων που είναι ευάλωτοι λόγω ηλικίας, κατάστασης υγείας ή των βιωμάτων τους, ενδέχεται, ανάλογα με τις ιδιαίτερες περιστάσεις της κάθε υπόθεσης, να **ισοδυναμεί με σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση** (παραβίαση

⁸Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ.13229/03, απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2008, σκέψη 66, Mohamad κατά Ελλάδας, προσφυγή αριθ. 70586/11, απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2014, σκέψη 44, Muskhadzhiyeva κ.λπ. κατά Βελγίου, προσφυγή αριθ. 41442/07, απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 2010, Mubilanzila Mayeka και Kaniki Mitunga κατά Βελγίου, προσφυγή αριθ. 13178/03, απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2006. Βλ. επίσης Έκθεση του Ειδικού εισηγητή του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών από την επίσκεψή του στην Ελλάδα, 24 Απριλίου 2017, έγγραφο A/HRC/35/25/Add.2 παρ. 52 http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/35/25/Add.2

του άρθρου 7 Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ), του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, του άρθρου 4 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, του άρθρου 37, περ. α' της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και των άρθρων 1 και 16 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων).

II. Τα δικαιώματα και οι αρχές που σχετίζονται με την κράτηση των παιδιών-μεταναστών

Τα παιδιά-μετανάστες⁹ πρέπει πρωτίστως να **αντιμετωπίζονται ως παιδιά**. Τα άτομα που ισχυρίζονται ότι είναι ανήλικα, πρέπει να θεωρούνται ανήλικα, μέχρι αποδείξεως του εναντίου (Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης, ψήφισμα 2020(2014), παρ 9.4).

Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά (άρθρο 3 ΣΔΤΠ) και πρέπει να τυγχάνει προστασίας και σεβασμού από τα κράτη.

Σε ένα κοινό γενικό σχόλιο της Επιτροπής για την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών εργαζομένων και των μελών των οικογενειών τους και της Επιτροπής για τα δικαιώματα του παιδιού το 2017 ορίζεται ότι: «Τα συμβαλλόμενα κράτη [στη ΣΔΤΠ και στη Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Μεταναστών Εργαζομένων] θα πρέπει να αξιολογούν και να καθορίζουν το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού στα διάφορα στάδια των διαδικασιών μετανάστευσης και ασύλου, που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε κράτηση ή απέλαση των γονέων λόγω του μεταναστευτικού τους καθεστώτος. Οι διαδικασίες καθορισμού του βέλτιστου συμφέροντος θα πρέπει να εφαρμόζονται σε οποιαδήποτε απόφαση που χωρίζει τα παιδιά από την οικογένειά τους, καθώς και τα νομικά πρότυπα που εφαρμόζονται σε υποθέσεις επιμέλειας τέκνων, όπου το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού πρέπει να είναι πρωταρχικής σημασίας».¹⁰

Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού

Άρθρο 37

Τα Συμβαλλόμενα κράτη επαγρυπνούν ώστε : ... β. Κανένα παιδί να μη στερείται την ελευθερία του κατά τρόπο παράνομο ή αυθαίρετο. Η σύλληψη, κράτηση ή φυλάκιση ενός παιδιού πρέπει να είναι σύμφωνη με τον νόμο, να μην αποτελεί παρά ένα έσχατο μέτρο και να είναι της μικρότερης δυνατής χρονικής διάρκειας.

Το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 37, περ. β' της ΣΔΤΠ, που επιτρέπει την κράτηση των παιδιών ως έσχατο μέτρο, δεν εφαρμόζεται στις διαδικασίες ελέγχου της μετανάστευσης, καθώς η παράτυπη είσοδος ή διαμονή σε μια χώρα δεν πρέπει να αποτελεί ποινικό αδίκημα και δεν μπορεί να επιφέρει τις ίδιες συνέπειες με ποινικό αδίκημα (βλ. κοινό γενικό σχόλιο 4 και 23 της Επιτροπής για τα δικαιώματα του παιδιού και της Επιτροπής για την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών εργαζομένων, κατωτέρω, παρ. 10).

Η Επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού έχει καταστήσει σαφές ότι η κράτηση παιδιών ως μέσο ελέγχου της μετανάστευσης **δεν είναι ποτέ προς το βέλτιστο συμφέρον τους και δεν είναι δικαιολογημένη**. Τα παιδιά δεν πρέπει ποτέ να

⁹ Ως «παιδί» ορίζεται οποιοδήποτε άτομο κάτω των δεκαοκτώ ετών. (για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τους ορισμούς, ανατρέξτε στο Εγχειρίδιο κατάρτισης 0. Κατευθυντήριες αρχές και ορισμοί).

¹⁰ Κοινό γενικό σχόλιο υπ' αριθ. 3 (2017) της Επιτροπής για την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών εργαζομένων και των μελών των οικογενειών τους και υπ' αριθ. 22 (2017) της Επιτροπής για τα δικαιώματα του παιδιού για τις υποχρεώσεις που υπέχουν τα κράτη όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα των παιδιών στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης στις χώρες προέλευσης, διέλευσης, προορισμού και επιστροφής, παρ. 32, περ. ε'.

τίθενται υπό κράτηση ή να υπόκεινται σε κατασταλτικά μέτρα για λόγους που σχετίζονται με το μεταναστευτικό καθεστώς των γονέων τους και η κράτηση ενός παιδιού για τους λόγους αυτούς συνιστά, σε κάθε περίπτωση, παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού (κοινό γενικό σχόλιο 4 και 23 της Επιτροπής για τα δικαιώματα του παιδιού και της Επιτροπής για την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών εργαζομένων, κατωτέρω, παρ. 5· Έκθεση της Ημέρας Γενικής Συζήτησης του 2012 της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού αναφορικά με «τα δικαιώματα όλων των παιδιών στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης» 2012).

Κοινό γενικό σχόλιο υπ' αριθ. 4 (2017) της Επιτροπής για την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών εργαζομένων και των μελών των οικογενειών τους και υπ' αριθ. 23 (2017) της Επιτροπής για τα δικαιώματα του παιδιού σχετικά με τις υποχρεώσεις που υπέχουν τα κράτη όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα των παιδιών στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης στις χώρες προέλευσης, διέλευσης, προορισμού και επιστροφής

Δικαίωμα στην ελευθερία (άρθρα 16 και 17 Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών εργαζομένων, άρθρο 37 ΣΔΤΠ)

5. Κάθε παιδί, ανά πάσα στιγμή, απολαμβάνει του θεμελιώδους δικαιώματος στην ελευθερία και δεν πρέπει να τίθεται υπό κράτηση για μεταναστευτικούς λόγους. Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού έχει υποστηρίξει ότι η κράτηση ενός παιδιού λόγω του μεταναστευτικού του καθεστώτος ή αυτού των γονέων τους συνιστά παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού ενώ αντίκειται πάντοτε προς την αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού. Βάσει των ανωτέρω και οι δύο επιτροπές έχουν επανειλημμένως υποστηρίξει ότι τα παιδιά δεν πρέπει ποτέ να τίθενται υπό κράτηση για λόγους που σχετίζονται με το μεταναστευτικό καθεστώς των γονέων τους και τα κράτη οφείλουν να παύσουν άμεσα και εντελώς να χρησιμοποιούν τη διοικητική κράτηση ως μέσο ελέγχου της μετανάστευσης. Κάθε είδους κράτηση παιδιών ως μέσο ελέγχου της μετανάστευσης πρέπει να απαγορεύεται από τον νόμο και η απαγόρευση αυτή πρέπει να εφαρμόζεται πλήρως στην πράξη.

6. Ως διοικητική κράτηση λογίζεται από τις επιτροπές κάθε περιορισμός με τον οποίο ένα παιδί στερείται την ελευθερία του για λόγους που σχετίζονται με το μεταναστευτικό καθεστώς του ή αυτό των γονέων του, ανεξαρτήτως του χαρακτηρισμού και του λόγου που αποδίδεται στη στέρηση της ελευθερίας του παιδιού ή την «επωνυμία» της εγκατάστασης ή του χώρου όπου στερείται η ελευθερία του παιδιού. «Λόγοι που σχετίζονται με το μεταναστευτικό καθεστώς» θεωρούνται από τις επιτροπές το μεταναστευτικό καθεστώς ή το καθεστώς διαμονής του προσώπου ή η έλλειψη άδειας παραμονής, είτε σε σχέση με την παράτυπη είσοδο ή μη, σύμφωνα με τις προηγούμενες κατευθυντήριες οδηγίες των επιτροπών.

7. Επιπρόσθετα, τόσο η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, όσο και η Επιτροπή για την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών εργαζομένων και των μελών των οικογενειών τους έχουν τονίσει ότι τα παιδιά δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται ως άτομα που έχουν διαπράξει ποινικά αδικήματα ή να υπόκεινται σε κατασταλτικά μέτρα, όπως η κράτηση, για λόγους που σχετίζονται με τη μετανάστευση, ανεξάρτητα από το νομικό τους καθεστώς ή αυτό των γονέων τους. Η παράνομη είσοδος και παραμονή δεν συνιστούν ποινικά αδικήματα κατά της ζωής, της ιδιοκτησίας ή της εθνικής ασφάλειας. Η ποινικοποίηση της παράνομης εισόδου και παραμονής υπερβαίνει το νόμιμο συμφέρον των συμβαλλομένων κρατών να ελέγχουν και να ρυθμίζουν τη μετανάστευση και οδηγεί σε επιβολή αυθαίρετης κράτησης.

8. Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, σε σχέση με τα ασυνόδευτα και τα χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά, δήλωσε, εν έτει 2005, ότι τα παιδιά δεν πρέπει να στερούνται την ελευθερία τους και ότι η κράτηση δεν μπορεί να δικαιολογηθεί μόνο με βάση ότι ένα παιδί είναι ασυνόδευτο ή χωρισμένο από την οικογένειά του ή λόγω του μεταναστευτικού του καθεστώτος ή του δικαιώματος

παραμονής του σε μια χώρα.

9. Οι επιτροπές δίνουν έμφαση στη βλάβη που συνδέεται με κάθε στέρηση της ελευθερίας και τον αρνητικό αντίκτυπο που ενδέχεται να έχει η διοικητική κράτηση στη σωματική και ψυχική υγεία των παιδιών και στην ανάπτυξή τους, ακόμη και όταν κρατούνται για σύντομο χρονικό διάστημα ή με τις οικογένειές τους. Ο Ειδικός Εισηγητής για τα βασανιστήρια και άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία δήλωσε ότι «στο πλαίσιο της επιβολής της διοικητικής κράτησης ... η στέρηση της ελευθερίας των παιδιών βάσει του μεταναστευτικού καθεστώτος των γονέων τους δεν είναι ποτέ προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, υπερβαίνει την απαίτηση της αναγκαιότητας, καθίσταται υπερβολικά δυσανάλογη και μπορεί να συνιστά σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση των παιδιών-μεταναστών».

10. Το άρθρο 37, περ. β' της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού προβλέπει ως γενική αρχή ότι η κράτηση ενός παιδιού πρέπει να μην αποτελεί παρά ένα έσχατο μέτρο και να είναι της μικρότερης δυνατής χρονικής διάρκειας. Εντούτοις, τα αδικήματα που αφορούν την παράνομη είσοδο ή παραμονή δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να έχουν συνέπειες παρόμοιες με εκείνες που προκύπτουν από τη διάπραξη εγκλήματος. Ως εκ τούτου, η δυνατότητα κράτησης παιδιών ως έσχατη λύση, η οποία μπορεί να ισχύει σε άλλα πλαίσια, όπως η ποινική δικαιοσύνη ανηλίκων, δεν εφαρμόζεται στις διαδικασίες μετανάστευσης, διότι αντιτίθεται στην αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού και στο δικαίωμα ανάπτυξής του.

11. Εξάλλου, τα κράτη θα πρέπει να υιοθετήσουν λύσεις που θα ικανοποιούν τα συμφέροντα του παιδιού, από κοινού με τα δικαιώματά τους στην ελευθερία και την οικογενειακή ζωή, μέσω νομοθεσίας, πολιτικής και πρακτικών που επιτρέπουν στα παιδιά την παραμονή με τα μέλη της οικογένειάς τους και/ή με τους επιτρόπους τους χωρίς να στερούνται την ελευθερία τους ενώ τα μεταναστευτικά τους ζητήματα επιλύονται και αξιολογείται το βέλτιστο συμφέρον τους, καθώς και πριν από διαδικασίες επιστροφής. Όταν τα παιδιά είναι ασυνόδευτα, δικαιούνται ειδική προστασία και βοήθεια από το κράτος υπό τη μορφή εναλλακτικής φροντίδας και στέγασης σύμφωνα με τις κατευθυντήριες οδηγίες για την εναλλακτική φροντίδα των παιδιών. Όταν τα παιδιά συνοδεύονται, η ανάγκη διατήρησης της οικογένειας δεν αποτελεί βάσιμο λόγο για να δικαιολογηθεί η στέρηση της ελευθερίας ενός παιδιού. Όταν τα συμφέροντα του παιδιού απαιτούν τη διατήρηση της οικογένειας, η επιτακτική απαίτηση να μην στερηθεί το παιδί την ελευθερία του επεκτείνεται στους γονείς του παιδιού και υποχρεώνει τις αρχές να επιλέξουν μη-στερητικά της ελευθερίας μέτρα για όλη την οικογένεια.

12. Κατά συνέπεια, η κράτηση παιδιών και οικογενειών πρέπει να απαγορευθεί από τον νόμο και η κατάργησή της να διασφαλίζεται μέσω πολιτικών και πρακτικών. Οι πόροι που προορίζονται για την κράτηση πρέπει να χρησιμοποιηθούν σε μη-στερητικά της ελευθερίας μέτρα τα οποία θα υλοποιούνται από αρμόδιους φορείς παιδικής προστασίας που θα ασχολούνται με το παιδί και, ενδεχομένως, την οικογένειά του. Τα μέτρα που προορίζονται για το παιδί και την οικογένεια δεν πρέπει να συνεπάγονται κανενός είδους στέρηση της ελευθερίας και πρέπει να βασίζονται στην ηθική της φροντίδας και όχι στην επιβολή. Θα πρέπει να επικεντρωθούν στην επίλυση των υποθέσεων με βάση το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και να παρέχουν όλες τις υλικές, κοινωνικές και συναισθηματικές συνθήκες που είναι απαραίτητες για την εξασφάλιση συνολικής προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού, επιτρέποντας την ολιστική ανάπτυξή τους. Ανεξάρτητοι δημόσιοι φορείς καθώς και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, θα πρέπει να μπορούν να παρακολουθούν τακτικά αυτές τις εγκαταστάσεις ή τα μέτρα. Τα παιδιά και οι οικογένειες πρέπει να έχουν πρόσβαση σε αποτελεσματικά ένδικα μέσα σε περίπτωση που επιβληθεί διοικητική κράτηση.

Έκθεση της Ημέρας Γενικής Συζήτησης του 2012 της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού αναφορικά με «τα δικαιώματα όλων των παιδιών»

στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης», (2012)

32. Η κράτηση για λόγους που σχετίζονται με τη μετανάστευση και ότι αυτή συνιστά σαφή παραβίαση της Σύμβασης ήταν ένα θέμα που έχει συζητηθεί και τονιστεί επανειλημμένως. Δόθηκε έμφαση στο ότι, ασχέτως της όποιας κατάστασης, η κράτηση των παιδιών αποκλειστικά για λόγους που σχετίζονται με τη μετανάστευση, ανεξάρτητα από το νομικό τους καθεστώς ή αυτό των γονέων τους, αποτελεί παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού, δεν είναι ποτέ προς το βέλτιστο συμφέρον τους και δεν είναι δικαιολογημένη. Τονίστηκε επίσης ότι και η διεθνής έρευνα υποστηρίζει αυτή την άποψη.

Συστάσεις:

(...)

78. Τα παιδιά δεν πρέπει ποτέ να τίθενται υπό κράτηση ή να υπόκεινται σε κατασταλτικά μέτρα για λόγους που σχετίζονται με τη μετανάστευση, ανεξάρτητα από το νομικό τους καθεστώς ή αυτό των γονέων τους, και η κράτηση ενός παιδιού για τους λόγους αυτούς συνιστά, σε κάθε περίπτωση, παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού, ενώ αντίκειται πάντοτε προς την αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού. Συνεπώς, τα κράτη οφείλουν να παύσουν άμεσα και εντελώς να χρησιμοποιούν τη διοικητική κράτηση ως μέσο ελέγχου της μετανάστευσης.

Επιπλέον, η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, ο Ειδικός Εισηγητής των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών (Δήλωση της 16ης Μαΐου 2016) και τα ψηφίσματα της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης [Ψήφισμα 1707 (2010), 1810 (2011), 2020 (2014), παρ. 9.1] του Συμβουλίου της Ευρώπης καθιστούν σαφές ότι η διοικητική κράτηση παιδιών-μεταναστών ως μέσο ελέγχου της μετανάστευσης δεν είναι **ποτέ προς το βέλτιστο συμφέρον τους** και ότι η κράτηση ευάλωτων ατόμων, συμπεριλαμβανομένων των ασυνόδευτων παιδιών, απαγορεύεται από το διεθνές δίκαιο.

Έκθεση του Ειδικού εισηγητή του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών από την επίσκεψή του στην Ελλάδα, 24 Απριλίου 2017, έγγραφο A/HRC/35/25/Add.2

103. Όπως διαπίστωσε η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η διοικητική κράτηση των παιδιών λόγω του μεταναστευτικού τους καθεστώτος ή αυτού των γονέων τους δεν μπορεί ποτέ να είναι προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Λόγω των αμέτρητων καταστροφικών επιπτώσεων που μπορεί να έχει η κράτηση στη σωματική και πνευματική υγεία και ανάπτυξη του παιδιού, είναι απολύτως απαράδεκτο να τίθενται υπό κράτηση παιδιά απλώς και μόνο για διοικητικούς λόγους.

Γραφείο για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου του ΟΗΕ του Ύπατου Αρμοστή, Ειδικός εισηγητής του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών: Δεύτερη επίσκεψη στην Ελλάδα, δήλωση της 16ης Μαΐου 2016

.... Όπως διαπίστωσε η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, **η κράτηση δεν μπορεί ποτέ να είναι προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού**. Ακόμη και με το πρόσχημα της «προστατευτικής φύλαξης» είναι εντελώς απαράδεκτο να τίθενται τα παιδιά υπό διοικητική κράτηση. Εναλλακτικά μέτρα της διοικητικής κράτησης, όπως ανοιχτά καταφύγια για οικογένειες και ασυνόδευτους ανήλικους, με την ενδεδειγμένη παροχή συμβουλών και υπηρεσιών, πρέπει να εφαρμοστούν ως επείγουσας προτεραιότητας ζήτημα.

Ο Ειδικός εισηγητής του ΟΗΕ για τα βασανιστήρια ¹¹ δήλωσε ότι « (...)η στέρηση της ελευθερίας των παιδιών βάσει του μεταναστευτικού καθεστώτος των γονέων τους δεν

¹¹ Ειδικός εισηγητής του ΟΗΕ για βασανιστήρια ή άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή

είναι ποτέ προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, υπερβαίνει την απαίτηση της αναγκαιότητας, καθίσταται υπερβολικά δυσανάλογη και μπορεί να συνιστά σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση των παιδιών-μεταναστών. Η στέρηση της ελευθερίας των παιδιών που βασίζεται αποκλειστικά σε λόγους που συνδέονται με τη μετανάστευση υπερβαίνει την απαίτηση της αναγκαιότητας, διότι το μέτρο δεν είναι απολύτως απαραίτητο για να διασφαλιστεί η εμφάνιση των παιδιών στις διαδικασίες που αφορούν το μεταναστευτικό τους καθεστώς ή για να εκδοθεί εντολή απέλασης. Η στέρηση της ελευθερίας στο πλαίσιο αυτό δεν μπορεί ποτέ να ερμηνευθεί ως μέτρο που συμμορφώνεται με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. (...) τα κράτη οφείλουν να παύσουν άμεσα και εντελώς να χρησιμοποιούν τη διοικητική κράτηση παιδιών, με ή χωρίς τους γονείς τους, ως μέσο ελέγχου της μετανάστευσης».

Οι Κατευθυντήριες αρχές της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες ορίζουν ότι επιβάλλεται να μην υπόκεινται στο μέτρο της κράτησης τα παιδιά - αιτούντες άσυλο.

Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες αρχές Ύπατης Αρμοστείας για την πολιτική και τη διαδικασία στα πλαίσια εξέτασης αιτημάτων ασύλου Ασυνόδευτων Παιδιών (1997)

7.6 Επιβάλλεται να μην υπόκεινται στο μέτρο της κράτησης τα παιδιά - αιτούντες άσυλο. Πρόκειται για αρχή ιδιαίτερα σημαντική για τα ασυνόδευτα παιδιά.

7.7 Τα κράτη, που δυστυχώς αντίθετα με την προηγούμενη σύσταση υποβάλουν τα παιδιά αιτούντες άσυλο στο μέτρο της κράτησης υποχρεούνται, σε κάθε περίπτωση, να εγγυώνται την εφαρμογή του άρθρου 37 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, σύμφωνα με το οποίο η κράτηση πρέπει να επιβάλλεται μόνον ως μέτρο τελευταίας λύσης και για το συντομότερο χρονικό διάστημα. Στην περίπτωση που παιδιά - αιτούντες άσυλο κρατούνται σε αεροδρόμια, κέντρα κράτησης μεταναστών ή κρατητήρια, αυτά δεν πρέπει να έχουν συνθήκες διαβίωσης όπως αυτές που επικρατούν στις φυλακές. Πρέπει να καταβάλλονται προσπάθειες ώστε να αφήνονται ελεύθερα και να τοποθετούνται σε άλλες εγκαταστάσεις, κατάλληλες για την διαμονή τους. Εφόσον αυτό είναι ανέφικτο, υιοθετούνται ειδικά μέτρα και εφαρμόζονται ιδιαίτερες ρυθμίσεις στους χώρους διαμονής, ώστε να καθίστανται κατάλληλοι για τη διαβίωση των παιδιών και των οικογενειών τους. Η κυρίαρχη προσέγγιση σε αυτό το πρόγραμμα θα πρέπει να είναι «φροντίδα» και όχι «κράτηση». Οι εγκαταστάσεις δεν πρέπει να βρίσκονται σε απομακρυσμένες και απομονωμένες περιοχές όπου πιθανόν να μην υπάρχει πρόσβαση σε κοινοτικές υπηρεσίες κατάλληλου πολιτισμικού υπόβαθρου και σε νομική συμβουλευτική υπηρεσία.

7.8 Κατά τη διάρκεια της κράτησης, τα παιδιά δικαιούνται εκπαίδευσης που πρέπει, κατ' αρχήν και κατά γενικό κανόνα να παρέχεται εκτός των εγκαταστάσεων κράτησης προκειμένου να διευκολυνθεί η συνέχιση των σπουδών τους μετά την αποχώρηση από τα κρατητήρια. Σύμφωνα με τους «Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Ανηλίκων που στερούνται της προσωπικής τους ελευθερίας» τα κράτη υποχρεούνται να παρέχουν ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα στα παιδιά αλλοδαπής καταγωγής ικανοποιώντας παράλληλα τις πολιτισμικές ή εθνικές ανάγκες τους.

Περαιτέρω, ορισμένα νομικά πρότυπα ορίζουν ότι τα ευάλωτα άτομα δεν θα πρέπει, κατά κανόνα, να τίθενται υπό κράτηση και ειδικότερα οι ασυνόδευτοι ανήλικοι δεν πρέπει ποτέ να τίθενται υπό κράτηση (Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης, Ψήφισμα 1707 (2010), παρ. 9.1.9).

Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης, Ψήφισμα 1707 (2010), Ασυνόδευτα παιδιά στην Ευρώπη: θέματα άφιξης, παραμονής και

τιμωρία, Έκθεση για τα παιδιά που στερούνται την ελευθερία τους, έγγραφο A/HRC/28/68 (2015), παρ. 80

επιστροφής, παράγραφοι 9, 9.1 και 9.19

9. Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω σκέψεις, η Συνέλευση καλεί τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, στα οποία οι αιτούντες άσυλο και οι παράτυποι μετανάστες κρατούνται, να συμμορφωθούν πλήρως με τις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από τα διεθνή ανθρώπινα δικαιώματα και το προσφυγικό δίκαιο, και τα ενθαρρύνει να:

9.1. ακολουθούν τις 10 κατευθυντήριες αρχές που διέπουν τις συνθήκες υπό τις οποίες η κράτηση των αιτούντων άσυλο και των παράτυπων μεταναστών θεωρείται νομικά επιτρεπτή. Οι αρχές αυτές στοχεύουν στο να διασφαλίσουν ότι: [...]

9.1.9. τα ευάλωτα άτομα δεν θα πρέπει, κατά κανόνα, να τίθενται υπό κράτηση και ειδικότερα οι ασυνόδευτοι ανήλικοι δεν πρέπει ποτέ να κρατούνται.

Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης, Ψήφισμα 1810 (2011) Ασυνόδευτα παιδιά στην Ευρώπη: θέματα άφιξης, παραμονής και επιστροφής, παράγραφος 5.9

5. Η Συνέλευση θεωρεί ότι η προστασία των παιδιών, και όχι ο έλεγχος της μετανάστευσης, θα πρέπει να είναι το κύριο μέλημα σχετικά με την μεταχείριση των ασυνόδευτων ανηλίκων από τα κράτη μέλη. Με αυτό το δεδομένο, θεσπίζει ένα σύνολο 15 κοινών αρχών, το οποίο καλεί τα κράτη μέλη να τηρούν:[...]

5.9. τα ασυνόδευτα παιδιά δεν πρέπει ποτέ να τελούν υπό κράτηση αποκλειστικά και μόνο λόγω της ιδιότητάς τους ως μετανάστες. Η κράτηση πρέπει να αντικαθίσταται με την κατάλληλη φροντίδα, κατά προτίμηση σε ανάδοχες οικογένειες, με κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης για τις ανάγκες των παιδιών και για την απαιτούμενη χρονική περίοδο. Όταν τα παιδιά στεγάζονται σε κέντρα φιλοξενίας, πρέπει να βρίσκονται σε ξεχωριστό χώρο από τον αντίστοιχο των ενηλίκων.

Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης, Ψήφισμα 2020 (2014), Εναλλακτικές λύσεις έναντι της διοικητικής κράτησης των παιδιών παράγραφοι 3, 9.1

3. Η Συνέλευση επαναλαμβάνει τη θέση που εξέφρασε στο ψήφισμα 1810 (2011) για τα ασυνόδευτα παιδιά στην Ευρώπη: θέματα άφιξης, παραμονής και επιστροφής, σύμφωνα με το οποίο τα ασυνόδευτα παιδιά δεν πρέπει ποτέ να κρατούνται. Η κράτηση των παιδιών λόγω του μεταναστευτικού τους καθεστώτος ή αυτού των γονέων τους, αντιτίθεται στο βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και συνιστά παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού, όπως αυτά προβλέπονται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

9. Η Συνέλευση εκτιμά ότι πρέπει επειγόντως να τεθεί τέρμα στην κράτηση των παιδιών- μεταναστών και ότι αυτό απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες από τις αρμόδιες εθνικές αρχές. Συνεπώς, η Συνέλευση καλεί τα κράτη μέλη:

9.1. να αναγνωρίσουν ότι δεν είναι ποτέ προς το συμφέρον των παιδιών να κρατούνται λόγω του μεταναστευτικού τους καθεστώτος ή αυτού των γονέων τους ·

Ορισμένα διεθνή νομικά πρότυπα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, δεν απαγορεύουν απολύτως την κράτηση των παιδιών, αλλά προβλέπουν ότι η κράτηση των παιδιών θα χρησιμοποιείται μόνον ως **έσχατο μέτρο και για το ελάχιστο αναγκαίο χρονικό διάστημα** (άρθρο 37, περ. β' ΣΔΤΠ, Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 35, η παρ. 18 εκφράζει αυτήν την αρχή στο πλαίσιο της διοικητικής κράτησης παιδιών · βλ. επίσης άρθρο 11, παρ. 2 της Οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής της ΕΕ (κατωτέρω).

Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα εφαρμοστέα κριτήρια και κανόνες που αφορούν τους αιτούντες άσυλο καθώς και εναλλακτικά της κράτησης μέτρα, 2012

Κατευθυντήρια Οδηγία 9.2: Παιδιά

51. Οι γενικές αρχές που αφορούν την κράτηση και που αναφέρθηκαν στις Κατευθυντήριες Οδηγίες, ισχύουν κατά μείζονα λόγο (a fortiori) για τα παιδιά, που θα πρέπει κατ' αρχάς να μην κρατούνται. Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΤΠ), προβλέπει συγκεκριμένες διεθνείς νομικές υποχρεώσεις ως προς τα παιδιά και παραθέτει μία σειρά από βασικές αρχές που αφορούν την προστασία τους:

- Βασικό μέλημα πρέπει να είναι το **βέλτιστο συμφέρον του παιδιού**, σε όλες τις δράσεις που το επηρεάζουν, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών που ζητούν άσυλο ή που είναι πρόσφυγες (Άρθρο 3 σε συνδυασμό με το Άρθρο 22, ΣΔΤΠ).

- Πρέπει **να αποφεύγονται οι διακρίσεις** για λόγους φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων απόψεων, εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, περιουσιακής κατάστασης, αναπηρίας, γέννησης ή άλλης συνθήκης, ή με βάση το καθεστώς, τις δραστηριότητες, τις απόψεις ή τις πεποιθήσεις των γονέων του παιδιού, των κηδεμόνων του ή των μελών της οικογένειάς του (Άρθρο 2, ΣΔΤΠ).

- Κάθε παιδί έχει **θεμελιώδες δικαίωμα στη ζωή, την επιβίωση και την ανάπτυξη** στον μέγιστο δυνατό βαθμό (Άρθρο 6, ΣΔΤΠ).

- Τα παιδιά θα πρέπει να έχουν εξασφαλισμένο το **δικαίωμα να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους** και να τους δίνεται «η δέουσα βαρύτητα», ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά τους (Άρθρο 12, ΣΔΤΠ).

- Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην **οικογενειακή ενότητα** (μεταξύ άλλων, Άρθρα 5, 8 και 16, ΣΔΤΠ) και το δικαίωμα να μην χωρίζουν από τους γονείς τους παρά την θέλησή τους (Άρθρο 9, ΣΔΤΠ). Το Άρθρο 20(1) της ΣΔΤΠ ορίζει ότι ένα παιδί που στερείται προσωρινά ή μόνιμα το οικογενειακό του περιβάλλον ή που για λόγους του δικού του βέλτιστου συμφέροντος δεν μπορεί να παραμείνει σε αυτό το περιβάλλον, έχει **δικαίωμα ειδικής προστασίας και αρωγής** από το κράτος.

- Το Άρθρο 20(2) και (3) της Συνθήκης προβλέπει ότι τα Συμβαλλόμενα κράτη, σε συμφωνία με το εθνικό τους δίκαιο, θα εξασφαλίζουν **εναλλακτική φροντίδα για αυτά τα παιδιά**. Σε αυτή συμπεριλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, και παραμονή σε ανάδοχη οικογένεια ή, αν χρειασθεί, η τοποθέτηση σε κατάλληλα ιδρύματα για τη φροντίδα παιδιών. Όταν εξετάζονται οι διαθέσιμες επιλογές, θα πρέπει να επιδιωχθεί η επίτευξη μιας συνέχειας στην ανατροφή του παιδιού και να ληφθεί υπόψη το εθνικό, θρησκευτικό, πολιτισμικό και γλωσσικό του υπόβαθρο.

- Το Άρθρο 22 της ΣΔΤΠ ζητά από τα Συμβαλλόμενα κράτη να υιοθετήσουν τα κατάλληλα μέτρα έτσι ώστε τα παιδιά που επιδιώκουν να τους αναγνωρισθεί καθεστώς πρόσφυγα ή που είναι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες, είτε είναι συνοδευόμενα είτε όχι, να έχουν την **κατάλληλη προστασία και αρωγή**.

- Το Άρθρο 37 της ΣΔΤΠ ζητά από τα Συμβαλλόμενα κράτη να διασφαλίσουν ότι **η κράτηση των παιδιών θα χρησιμοποιείται μόνον ως έσχατο μέτρο και για το ελάχιστο αναγκαίο χρονικό διάστημα**.

- Όταν ο χωρισμός ενός παιδιού ή παιδιών από τους γονείς τους είναι αναπόφευκτος στα πλαίσια της κράτησης, οι γονείς και τα παιδιά έχουν δικαίωμα να γνωρίζουν από τις αρχές για το πού βρίσκεται ο άλλος, εκτός εάν αυτή η πληροφορία θα μπορούσε να αποβεί σε βάρος του παιδιού (Άρθρο 9 (4), ΣΔΤΠ).

52. Σε γενικές οδηγίες οι ενέργειες που αφορούν παιδιά που ζητούν άσυλο θα πρέπει να διέπονται από ένα **πνεύμα παροχής φροντίδας** - και όχι επιβολής, όπως ακριβώς και για τα παιδιά που βρίσκονται με την οικογένειά τους, και το πρωταρχικό μέλημα θα πρέπει να είναι το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Ο ιδιαίτερα ευάλωτος χαρακτήρας των παιδιών θα πρέπει να υπερέχει έναντι της ιδιότητας του «παράτυπου αλλοδαπού». Τα κράτη θα πρέπει «να χρησιμοποιούν, εντός των πλαισίων των αντίστοιχων συστημάτων για την προστασία των παιδιών, τις κατάλληλες διαδικασίες για τον καθορισμό του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, οι οποίες θα διευκολύνουν τη συμμετοχή του παιδιού χωρίς διακρίσεις, στις απόψεις του θα δίνεται βαρύτητα αναλόγως της ηλικίας και της ωριμότητάς του, όσοι λαμβάνουν τις αποφάσεις θα είναι άτομα με εμπειρία στους συγκεκριμένους τομείς, και θα υπάρχει μία εξισορρόπηση όλων των σχετικών παραγόντων έτσι ώστε να αξιολογηθεί η καλύτερη λύση».

53. Στην περίπτωση **παιδιών που συνοδεύουν τους γονείς τους**, πρέπει να γίνουν όλες οι αναγκαίες ρυθμίσεις για τη φροντίδα τους, μεταξύ άλλων και λόγω των διαπιστωμένων καταστροφικών επιπτώσεων που μπορεί να έχει η κράτηση στην ευημερία του παιδιού, καθώς και στη σωματική και πνευματική του ανάπτυξη. Στην κράτηση παιδιών με τους γονείς ή τους κηδεμόνες τους θα πρέπει να ληφθεί υπόψη, μεταξύ άλλων, και το δικαίωμα στην οικογενειακή και προσωπική ζωή, η καταλληλότητα των εγκαταστάσεων κράτησης για παιδιά και το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

54. Κατά κανόνα, τα **ασυνόδευτα ή τα παιδιά που έχουν χωριστεί από τους γονείς τους** δεν θα πρέπει να κρατούνται. Η κράτηση δεν μπορεί να αιτιολογηθεί επειδή το παιδί είναι ασυνόδευτο ή έχει χωριστεί από την οικογένειά του, ή επειδή είναι μετανάστης ή λόγω του καθεστώτος διαμονής του. Όπου είναι δυνατόν πρέπει να δίνονται σε μέλη της οικογένειάς τους που έχουν ήδη την κατοικία τους στην χώρα ασύλου. Στις περιπτώσεις που αυτό δεν είναι δυνατόν, θα πρέπει να υπάρξουν εναλλακτικές λύσεις όπως ανάδοχοι οικογένειες ή ιδρύματα φιλοξενίας, που θα επιλεγούν από τις αρμόδιες αρχές για την φροντίδα του παιδιού, εξασφαλίζοντας ότι το παιδί θα έχει την κατάλληλη παρακολούθηση. Τα ιδρύματα φιλοξενίας ή οι ανάδοχοι οικογένειες θα πρέπει να καλύπτουν τις ανάγκες σωστής ανάπτυξης του παιδιού (και σωματικής και ψυχικής) ενώ παράλληλα θα πρέπει να αναζητούνται πιο μακροπρόθεσμες λύσεις. Ένας βασικός στόχος θα πρέπει να είναι το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

55. Συχνά, η εξακρίβωση της ηλικίας του παιδιού που ζητά άσυλο, αποτελεί ένα κρίσιμο θέμα που χρειάζεται τις κατάλληλες μεθόδους αξιολόγησης στα πλαίσια του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Λάθη στην εξακρίβωση της ηλικίας μπορεί να οδηγήσουν σε αυθαίρετη κράτηση παιδιών. Μπορεί επίσης να καταλήξουν στη συστέγαση ενηλίκων με παιδιά. Πρέπει να προβλέπεται η κατάλληλη στέγαση, ανάλογα με την ηλικία και το φύλο του αιτούντος άσυλο.

56. Για τα παιδιά που κρατούνται ισχύουν οι ίδιες **ελάχιστες διαδικαστικές εγγυήσεις** όπως για τους ενήλικες, αλλά θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένες στις δικές τους ανάγκες (βλ. Κατευθυντήρια Οδηγία 9). Πρέπει να ορίζεται ένας ανεξάρτητος και ειδικευμένος **επίτροπος καθώς και ένας νομικός παραστάτης** για τα ασυνόδευτα παιδιά ή για τα παιδιά που έχουν χωρισθεί από τις οικογένειές τους. Κατά τη διάρκεια της κράτησης τα παιδιά έχουν **δικαίωμα στην εκπαίδευση**, που πρέπει ιδανικά να παρέχεται εκτός του κέντρου κράτησης, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η συνέχιση της εκπαίδευσής τους και μετά την απελευθέρωσή τους. Πρέπει να υπάρξει πρόβλεψη για τον **ελεύθερο χρόνο και το παιχνίδι τους, συχνά μαζί και με άλλα παιδιά**. Αυτό είναι σημαντικό για την πνευματική τους ανάπτυξη και συμβάλλει στο να ανακουφισθούν από το στρες και τις τραυματικές εμπειρίες (βλ. επίσης Κατευθυντήρια Οδηγία 8).

57. Πρέπει να καταβληθεί κάθε προσπάθεια και να δοθεί προτεραιότητα στην εξέταση της αίτησης ασύλου, έτσι ώστε να μπορέσουν να απελευθερωθούν άμεσα τα παιδιά και να προωθηθούν σε άλλες μορφές πλέον κατάλληλης στέγασης.

Στο **Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 35** για το άρθρο 9 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια) η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου τόνισε, στο πλαίσιο αποσαφήνισης των υποχρεώσεων που υπέχουν τα συμβαλλόμενα κράτη όσον αφορά την κράτηση των μεταναστών, ότι «η στέρηση της ελευθερίας των παιδιών δεν επιτρέπεται **παρά μόνο ως μέτρο έσχατης λύσης, το οποίο πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο για το συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα**» (παρ. 18).

Η **Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου των Ηνωμένων Εθνών** επεκτείνει εκτενώς την έννοια της «αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας», σύμφωνα με το άρθρο 9 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, στο **Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 35**.

Όσον αφορά την κράτηση των μεταναστών:

18. (...) Η στέρηση της ελευθερίας των παιδιών δεν επιτρέπεται παρά μόνο ως μέτρο έσχατης λύσης, το οποίο πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο για το συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα, λαμβανομένου υπόψη του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού σε σχέση με τις συνθήκες και τη διάρκεια της κράτησής, καθώς και της εξαιρετικής ευαλωτότητας και ανάγκης για φροντίδα των ασυνόδευτων ανηλίκων.¹²

Σχετική με τη διοικητική κράτηση των παιδιών ως μέσο ελέγχου της μετανάστευσης συνιστά υποχρέωση των συμβαλλομένων κρατών να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικά το παιδί έναντι κάθε μορφής διάκρισης ή κύρωσης, βασισμένης στο νομικό καθεστώς, στις δραστηριότητες, στις εκφρασμένες απόψεις ή στις πεποιθήσεις των γονέων του, των νόμιμων εκπροσώπων του ή των μελών της οικογένειάς του (άρθρο 2, παρ. 2 ΣΔΤΠ, άρθρο 24 του ΔΣΑΠΔ).

Περαιτέρω, η κράτηση παιδιών-μεταναστών ενδέχεται - ανάλογα με τις περιστάσεις - να συνιστά παραβίαση της απαγόρευσης σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, στις 12 Ιουλίου 2016, εξέδωσε πέντε αποφάσεις¹³ σε υποθέσεις κατά της Γαλλίας, σχετικά με τη διοικητική κράτηση παιδιών, που συνόδευαν τους γονείς τους κατά τη διάρκεια διαδικασιών απέλασης. Το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα, όπως και στην προγενέστερη νομολογία του, ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 (απαγόρευση των βασανιστηρίων) λόγω της μικρής ηλικίας των παιδιών (οι οποίες κυμαίνονταν από 7 μηνών έως 4 ετών, κατά τον χρόνο κράτησής τους), της διάρκειας (μέχρι 18 ημέρες) και των συνθηκών της διοικητικής κράτησής τους. Το Δικαστήριο έκρινε ότι οι συνθήκες στα κέντρα διοικητικής κράτησης είναι πολύ αγχωτικές για τα μικρά παιδιά, ακόμη και όταν, από υλικής απόψεως, σε ορισμένα κέντρα είναι κατάλληλες, και έκρινε ότι μόνο οι βραχυπρόθεσμες τοποθετήσεις σε κέντρα προσαρμοσμένα για τα παιδιά μπορούν να είναι συμβατές με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Τόνισε επίσης ότι οι ημεδαπές αρχές πρέπει να διασφαλίζουν ότι η διοικητική κράτηση ανηλίκων παιδιών αποτελεί ένα έσχατο μέτρο, μόνον όταν δεν υπάρχει εναλλακτικό μέτρο διαθέσιμο.

Πρέπει πάντοτε να εξετάζεται η επιβολή εναλλακτικών της κράτησης μέτρων όσον αφορά τη διοικητική κράτηση παιδιών (Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Bakhtiyari κατά Αυστραλίας).

¹² D. και E. κατά Αυστραλίας, προσφυγή αριθ. 1050/2002, σκέψη 7.2, Jalloh κατά Ολλανδίας, προσφυγή αριθ. 794/1998, σκέψεις 8.2–8.3, βλ. επίσης ΣΔΤΠ, άρθρα 3, παρ. 1 και 37, περ. β'.

¹³ A.B. κ.λπ. κατά Γαλλίας, A.M. κ.λπ. κατά Γαλλίας, R.C. και V.C. κατά Γαλλίας, R.K. κατά Γαλλίας, R.M. κ.λπ. κατά Γαλλίας

Bakhtiyari κατά Αυστραλίας, Αναφορά της Επιτροπής του Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων αρ. 1069/2002, απόψεις της 6ης Νοεμβρίου 2003, έγγραφο CCPR/C/79/D/1069/2002 (2003)4

9.3 Κρίνοντας την κράτηση της κυρίας Bakhtiyari και των παιδιών της η Επιτροπή διαπιστώνει ότι κρατείται δύο χρόνια και δέκα μήνες και συνεχίζει να είναι κρατούμενη ενώ τα παιδιά της παρέμειναν σε κέντρο κράτησης μεταναστών δύο χρόνια και οκτώ μήνες, οπότε και αφέθηκαν ελεύθερα στο πλαίσιο της προσωρινής ρύθμισης της κατάστασής τους από το Δικαστήριο. Ανεξάρτητα από την αιτιολογία της πρώτης απόφασης κράτησης προκειμένου να επιβεβαιωθεί η ταυτότητά τους και λοιπά θέματα το συμβαλλόμενο κράτος δεν επέδειξε, κατά την κρίση της Επιτροπής, ότι η κράτησή τους ήταν αιτιολογημένη για τόσο παρατεταμένη περίοδο. Δεδομένης της ιδιαίτερης σύνθεσης της οικογένειας Bakhtiyari η Αυστραλία δεν απέδειξε ότι άλλα, λιγότερο επαχθή μέτρα δεν θα μπορούσαν να είχαν επιτύχει τον ίδιο σκοπό, δηλαδή τον σεβασμό της μεταναστευτικής της πολιτικής, όπως για παράδειγμα η επιβολή της υποχρέωσης εμφάνισης ενώπιον των αρχών, η καταβολή εγγύησης ή άλλα μέτρα που θα συνεκτιμούσαν τις ιδιαίτερες συνθήκες της συγκεκριμένης οικογένειας. Κατά συνέπεια, η κράτηση της προσφεύγουσας και των παιδιών της για τα προαναφερόμενα διαστήματα λόγω παράβασης της μεταναστευτικής νομοθεσίας και χωρίς την προσήκουσα αιτιολογία, είναι αυθαίρετη και αντίθετη με το άρθρο 9, παρ. 1 του Συμφώνου.

Νομοθεσία της ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα στην ελευθερία και την κράτηση των παιδιών-μεταναστών

Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια (Άρθρο 6) και ότι κανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε βασανιστήρια ούτε σε απάνθρωπες ή εξευτελιστικές ποινές ή μεταχείριση (Άρθρο 4, βλ. επίσης το Δικαίωμα στην ακεραιότητα του προσώπου - Άρθρο 3 και στην Ανθρώπινη αξιοπρέπεια - Άρθρο 1).

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άρθρο 6 Δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια

Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια.

Οι οδηγίες της ΕΕ δεν αποκλείουν την κράτηση των παιδιών-μεταναστών, όταν πρόκειται για έσχατη λύση και για το συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα και υπό την επιφύλαξη της αρχής του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού.

Οδηγία 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013 , σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασίας (αναδιτύπωση), (2013)

Άρθρο 11 κράτηση ευάλωτων ατόμων και αιτούντων με ειδικές ανάγκες υποδοχής

(...)2. Οι ανήλικοι τίθενται υπό κράτηση μόνο σε έσχατη ανάγκη και εφόσον αποδειχθεί ότι δεν μπορούν να εφαρμοσθούν αποτελεσματικά άλλα εναλλακτικά, λιγότερο περιοριστικά μέτρα. Η εν λόγω κράτηση είναι όσο το δυνατόν συντομότερη και καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια για την απελευθέρωση των κρατούμενων ανηλίκων και για την τοποθέτησή τους σε κατάλληλα για ανηλίκους καταλύματα.

Το μείζον συμφέρον του ανήλικου, όπως καθορίζεται στο άρθρο 23 παράγραφος 2, αποτελεί πρωταρχικό μέλημα για τα κράτη μέλη.

Σε περίπτωση κράτησης ανηλίκων, έχουν τη δυνατότητα να ασχολούνται με δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, συμπεριλαμβανομένων των παιχνιδιών και των ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων που αρμόζουν στην ηλικία τους.

3. Ασυνόδευτοι ανήλικοι κρατούνται μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις. Καταβάλλεται

κάθε δυνατή προσπάθεια για την απελευθέρωση των κρατούμενων ασυνόδευτων ανηλίκων το συντομότερο δυνατόν.

Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι δεν κρατούνται ποτέ σε σωφρονιστικά καταστήματα.

Στους ασυνόδευτους ανηλίκους παρέχεται κατά το δυνατόν κατάλυμα σε ιδρύματα τα οποία διαθέτουν προσωπικό και εγκαταστάσεις που λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες προσώπων της ηλικίας τους.

Σε περίπτωση κράτησης ασυνόδευτων ανηλίκων, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε αυτοί να στεγάζονται χωριστά από τους ενηλίκους.

...

6. Σε δεόντως αιτιολογημένες περιπτώσεις και για εύλογο χρονικό διάστημα, το οποίο πρέπει να είναι όσο το δυνατόν συντομότερο, τα κράτη μέλη μπορούν να παρεκκλίνουν από το τρίτο εδάφιο της παραγράφου 2, από την παράγραφο 4 και από το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 5, όταν ο αιτών κρατείται σε συννοριακό φυλάκιο ή σε ζώνη διέλευσης, με εξαίρεση τις περιπτώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 43 της οδηγίας 2013/32/ΕΕ.

Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρانونώς διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών ([Οδηγία περί επιστροφής](#))

Άρθρο 17

κράτηση ανηλίκων και οικογενειών

1. Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι και οι οικογένειες με ανηλίκους κρατούνται μόνο ως έσχατη λύση και για το ελάχιστο απαιτούμενο χρονικό διάστημα.
2. Στις οικογένειες που κρατούνται εν αναμονή απομάκρυνσης παρέχεται χωριστό κατάλυμα το οποίο εξασφαλίζει επαρκή ιδιωτική ζωή.
3. Οι υπό κράτηση ανήλικοι έχουν τη δυνατότητα να ασχολούνται με δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, όπως δραστηριότητες παιχνιδιού και ψυχαγωγικές δραστηριότητες που αρμόζουν στην ηλικία τους, και, ανάλογα με τη διάρκεια της παραμονής τους, έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση.
4. Στους ασυνόδευτους ανηλίκους παρέχεται κατά το δυνατόν κατάλυμα σε ιδρύματα τα οποία διαθέτουν προσωπικό και εγκαταστάσεις που λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες προσώπων της ηλικίας τους.
5. Τα βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού λαμβάνονται πρωτίστως υπόψη κατά την κράτηση ανηλίκων εν αναμονή απομάκρυνσης.

Οδηγία 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας ([Οδηγία για την αναγνώριση](#))

Άρθρο 31

Ασυνόδευτοι ανήλικοι

1. Το συντομότερο δυνατόν από τη χορήγηση διεθνούς προστασίας, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν την εκπροσώπηση των ασυνόδευτων ανηλίκων από κηδεμόνα ή, όπου χρειάζεται, με την ανάθεση της σχετικής ευθύνης σε οργάνωση επιφορτισμένη με τη μέριμνα και την ευημερία ανηλίκων ή με οποιαδήποτε άλλη ενδεδειγμένη μορφή εκπροσώπησης, συμπεριλαμβανομένης της βασιζόμενης στη νομοθεσία ή σε απόφαση δικαστηρίου.
2. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι ανάγκες του ανηλίκου να καλύπτονται δεόντως κατά την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας οδηγίας από τον διορισμένο κηδεμόνα ή εκπρόσωπο. Οι αρμόδιες αρχές αξιολογούν τακτικά την κατάσταση.
3. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι ασυνόδευτοι ανήλικοι να τοποθετούνται είτε:
 - α) μαζί με ενήλικους συγγενείς· ή
 - β) σε οικογένεια που θα έχει την επιμέλεια του ανηλίκου· ή
 - γ) σε ειδικά κέντρα φιλοξενίας ανηλίκων· ή

- δ) σε άλλου είδους καταλύματα κατάλληλα για ανηλίκους.
Εν προκειμένω, οι απόψεις του τέκνου λαμβάνονται υπόψη, ανάλογα με την ηλικία του και το βαθμό ωριμότητάς του.
4. Τα αδέρφια παραμένουν ενωμένα, στο μέτρο του δυνατού, λαμβανομένου υπόψη του μείζονος συμφέροντος του ενδιαφερομένου ανηλίκου και, ειδικότερα, της ηλικίας και του βαθμού ωριμότητάς του/της. Οι μεταβολές κατοικίας των ασυνόδευτων ανηλίκων περιορίζονται στο ελάχιστο.
5. Σε περίπτωση χορήγησης διεθνούς προστασίας σε ασυνόδευτο ανήλικο ενώ δεν έχει ήδη ξεκινήσει η αναζήτηση της οικογένειάς του, τα κράτη μέλη αρχίζουν την αναζήτησή τους το συντομότερο δυνατόν μετά τη χορήγηση της διεθνούς προστασίας, ενώ προστατεύουν το μείζον συμφέρον του ανήλικου. Αν έχει ήδη ξεκινήσει η αναζήτηση, τα κράτη μέλη συνεχίζουν τη διαδικασία αναζήτησης όπου χρειάζεται. Σε περιπτώσεις ενδεχόμενης απειλής κατά της ζωής ή της ακεραιότητας του ανηλίκου ή των στενών συγγενών του, ιδίως εάν έχουν παραμείνει στη χώρα καταγωγής, θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα ούτως ώστε η συλλογή, επεξεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών σχετικών με τα πρόσωπα αυτά να γίνεται σε εμπιστευτική βάση.
6. Τα άτομα που ασχολούνται με ασυνόδευτους ανηλίκους έχουν ήδη και συνεχίζουν να λαμβάνουν κατάλληλη κατάρτιση όσον αφορά τις ανάγκες τους.

Κανονισμός Δουβλίνο

Άρθρο 28

κράτηση

1. Τα κράτη μέλη δεν κρατούν ένα πρόσωπο για τον μόνο λόγο ότι υπόκειται στη διαδικασία που θεσπίζεται με τον παρόντα κανονισμό.

2. Όταν υπάρχει σημαντικός κίνδυνος διαφυγής, τα κράτη μέλη δύνανται να κρατούν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο, ούτως ώστε να εξασφαλίζονται οι διαδικασίες μεταφοράς σύμφωνα με τον παρόντα κανονισμό, βάσει ατομικής αξιολόγησης και μόνον εφόσον η κράτηση είναι αναλογική, εάν δεν μπορούν να εφαρμοσθούν αποτελεσματικά λιγότερο αυστηρά εναλλακτικά μέτρα.

3. Η κράτηση είναι όσο το δυνατό συντομότερη και δεν διαρκεί περισσότερο από τον χρόνο που εύλογα απαιτείται για την πλήρωση των αναγκών διοικητικών διαδικασιών με τη δέουσα επιμέλεια, μέχρι την εκτέλεση της μεταφοράς βάσει του παρόντος κανονισμού.

Όταν ένα πρόσωπο κρατείται κατ' εφαρμογή του παρόντος άρθρου, η προθεσμία υποβολής αιτήματος αναδοχής ή εκ νέου ανάληψης δεν υπερβαίνει τον ένα μήνα από την υποβολή της αίτησης. Το κράτος μέλος που διεξάγει τη διαδικασία σύμφωνα με τον παρόντα κανονισμό ζητεί επείγουσα απάντηση σε τέτοιες περιπτώσεις. Η εν λόγω απάντηση δίδεται εντός δύο εβδομάδων από την παραλαβή του αιτήματος. Η έλλειψη απάντησης εντός δύο εβδομάδων ισοδυναμεί με αποδοχή του αιτήματος και συνεπάγεται υποχρέωση αναδοχής ή εκ νέου ανάληψης του προσώπου, συμπεριλαμβανομένης της υποχρέωσης πρόβλεψης των κατάλληλων προετοιμασιών για την άφιξη.

Όταν ένα πρόσωπο κρατείται κατ' εφαρμογή του παρόντος άρθρου, η μεταφορά του εν λόγω προσώπου από το αιτούν κράτος μέλος στο υπεύθυνο κράτος μέλος διεξάγεται μόλις αυτό είναι πρακτικά δυνατό και το αργότερο εντός έξι εβδομάδων από την τυπική ή άτυπη αποδοχή του αιτήματος αναδοχής ή εκ νέου ανάληψης του ενδιαφερομένου προσώπου από άλλο κράτος μέλος ή από τη στιγμή κατά την οποία το ένδικο μέσο ή η προσφυγή παύει να έχει ανασταλτικό χαρακτήρα σύμφωνα με το άρθρο 27 παράγραφος 3.

Όταν το αιτούν κράτος μέλος δεν τηρεί τις προθεσμίες για την υποβολή αιτήματος αναδοχής ή εκ νέου ανάληψης ή όταν η μεταφορά δεν εκτελείται εντός της προαναφερόμενης στο τρίτο εδάφιο προθεσμίας των έξι εβδομάδων, το πρόσωπο δεν κρατείται πλέον. Τα άρθρα 21, 23, 24 και 29 εξακολουθούν να εφαρμόζονται σχετικά.

4. Όσον αφορά τις συνθήκες κράτησης προσώπων και τις εγγυήσεις για τους κρατούμενους, προκειμένου να εξασφαλίζονται οι διαδικασίες μεταφορών στο υπεύθυνο κράτος μέλος, εφαρμόζονται τα άρθρα 9, 10 και 11 της οδηγίας 2013/33/ΕΕ.

III. Διαδικαστικά δικαιώματα και προστασία

1. Λόγοι κράτησης

Ένα πρόσωπο που συλλαμβάνεται ή τίθεται υπό κράτηση για οποιονδήποτε λόγο, μεταξύ άλλων και για τους σκοπούς ελέγχου της μετανάστευσης, έχει το δικαίωμα να ενημερώνεται για τους λόγους της σύλληψης και της κράτησης, σε γλώσσα την οποία κατανοεί. Αν και τα άρθρα 5, παρ. 2 της ΕΣΔΑ και 9, παρ. 2 του ΔΣΑΠΔ αναφέρονται στη «σύλληψη», η εν λόγω υποχρέωση ισχύει εξίσου για όλα τα πρόσωπα που στερούνται την ελευθερία τους (*Abdolkhani και Karimnia κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, σκέψεις 136-137)

Το δικαίωμα αυτό ισχύει από την έναρξη της στέρησης της ελευθερίας, ανεξαρτήτως από το αν υπάρχει επίσημη διαταγή κράτησης (Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 35, παρ. 28)

Η ενημέρωση για τους λόγους σύλληψης ή κράτησης πρέπει να παρέχεται εγκαίρως. Εάν πράγματι οι πληροφορίες παρέχονται άμεσα, θα εξαρτάται από τις ιδιαίτερες περιστάσεις κάθε περίπτωσης, ωστόσο, θα πρέπει γενικώς να παρέχονται εντός των πρώτων ωρών κράτησης. (Καθυστέρηση μπορεί να δικαιολογείται, για παράδειγμα, προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα στις αρχές να διασφαλίσουν ότι οι πληροφορίες παρέχονται σε μια γλώσσα που κατανοεί το άτομο. Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 35, παρ. 27)

Οι πληροφορίες που παρέχονται σχετικά με τους λόγους της σύλληψης ή της κράτησης πρέπει να είναι σε απλή, μη τεχνική γλώσσα και να χρησιμοποιούνται λέξεις που μπορούν να γίνουν εύκολα κατανοητές από το άτομο. (Çonka κατά Βελγίου, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 51564/99, απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 2002, σκέψη 50.)

Οι παρεχόμενες πληροφορίες πρέπει να περιλαμβάνουν τους νομικούς και πραγματικούς λόγους για την κράτηση. Μία απλή αναφορά της νομικής βάσης της κράτησης δεν αρκεί. Πρέπει να αναφέρονται και οι πραγματικοί λόγοι για την επιβολή της (*Fox, Campbell και Hartley κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, προσφυγές αριθ. 12244/86, 12245/86, 12383/86, απόφαση της 30ης Αυγούστου 1990, σκέψη 41).

Οι παρεχόμενες πληροφορίες πρέπει να περιλαμβάνουν τους νομικούς και πραγματικούς λόγους, λεπτομερώς, ώστε να επιτρέπουν στο πρόσωπο να αμφισβητήσει τους λόγους (και τη νομιμότητα) της σύλληψης ή της κράτησής του, ακόμη και ενώπιον δικαστηρίου (Çonka κατά Βελγίου).

Όταν συλλαμβάνονται παιδιά, πρέπει να ενημερώνονται για τη σύλληψη και τους λόγους της άμεσα οι γονείς, οι κηδεμόνες ή οι νόμιμοι εκπρόσωποι τους (Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 35, παρ. 28)

Εκτός από τις πληροφορίες σχετικά με τους λόγους, ένα άτομο που συλλαμβάνεται ή τίθεται υπό κράτηση πρέπει επίσης να ενημερώνεται για τα δικαιώματά του και τα διαθέσιμα ένδικα μέσα.¹⁴

Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα

Άρθρο 9, παρ. 2.

Οποιοσδήποτε συλλαμβάνεται, πληροφορείται, τη στιγμή της σύλληψής του, τους λόγους της σύλληψης και ενημερώνεται αμέσως για οποιεσδήποτε κατηγορίες εναντίον του. (...)

Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού

Άρθρο 37

Τα Συμβαλλόμενα κράτη επαγρυπνούν ώστε :... δ. Τα παιδιά που στερούνται την ελευθερία τους να έχουν το δικαίωμα για ταχεία πρόσβαση σε νομική ή σε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση, καθώς και το δικαίωμα να αμφισβητούν τη νομιμότητα της στέρησης της ελευθερίας τους ενώπιον ενός δικαστηρίου ή μιας άλλης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής, και για τη λήψη μιας ταχείας απόφασης πάνω σ' αυτό το ζήτημα.

Διεθνής Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους

Άρθρο 16, παρ. 5

Οι μετανάστες εργαζόμενοι και τα μέλη των οικογενειών τους που συλλαμβάνονται ενημερώνονται κατά τον χρόνο της σύλληψης, σε γλώσσα την οποία κατανοούν για τους λόγους της σύλληψής τους. Πρέπει επίσης να ενημερώνονται σε γλώσσα που κατανοούν για τις κατηγορίες που απαγγέλλονται σε βάρος τους.

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών

Άρθρο 5, παρ.2

Παν συλληφθέν πρόσωπον δέον να πληροφορηθεί κατά το δυνατόν συντομώτερον και εις γλώσσαν την οποίαν εννοεί, τους λόγους της συλλήψεώς του ως και πάσαν διατυπωμένην εναντίον του κατηγορίαν.

Ομάδα Εργασίας για την Αυθαίρετη κράτηση, Έκθεση της Ομάδας Εργασίας για την Αυθαίρετη κράτηση, έγγραφο E/CN.4/1999/63, (1998), παρ. 69

Κριτήρια για να καθοριστεί εάν η κράτηση είναι αυθαίρετη

69. Προκειμένου να καθοριστεί ο αυθαίρετος ή μη χαρακτήρας της κράτησης η ομάδα εργασίας εξετάζει εάν ο αλλοδαπός μπορεί να απολαύσει ή όχι όλες ή μερικές από τις ακόλουθες εγγυήσεις:

Εγγύηση 1^η

Να ενημερώνεται, τουλάχιστον προφορικώς, όταν κρατείται για διεξαγωγή ανάκρισης στα σύνορα ή στη συγκεκριμένη επικράτεια, εάν εισήλθε παράνομα, σε γλώσσα την

¹⁴ Βλ. επίσης, Ομάδα Εργασίας του ΟΗΕ για την Αυθαίρετη κράτηση, *Ετήσια Έκθεση 1998*, παρ. 69, Εγγυήσεις 1 και 5 και Ομάδα Εργασίας του ΟΗΕ για την Αυθαίρετη κράτηση, *Ετήσια Έκθεση 1999*, Αρχές 1 και 8.

οποία κατανοεί, ως προς τη φύση και τους λόγους της άρνησης εισόδου στα σύνορα ή της χορήγησης άδειας προσωρινής διαμονής του στην επικράτεια.

Εγγύηση 5^η

Γραπτή και αιτιολογημένη κοινοποίηση του μέτρου της κράτησης σε γλώσσα κατανοητή για τον αιτούντα.

Abdolkhani και Karimnia κατά Τουρκίας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 30471/08, απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 2009

136. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 5, παρ. 2 περιέχει τη θεμελιώδη εγγύηση ότι κάθε άτομο που συλλαμβάνεται πρέπει να γνωρίζει γιατί στερείται την ελευθερία του. Η διάταξη αυτή αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του καθεστώτος προστασίας που παρέχει το άρθρο 5: ... κάθε άτομο που έχει συλληφθεί πρέπει να ενημερώνεται σε απλή, μη τεχνική γλώσσα, που μπορεί εύκολα να κατανοήσει, για τους βασικούς νομικούς και πραγματικούς λόγους της σύλληψης, να του παρέχεται η δυνατότητα, αν το κρίνει σκόπιμο, να προσφύγει ενώπιον δικαστηρίου για να αμφισβητήσει τη νομιμότητα της κράτησής του Η επάρκεια του περιεχομένου καθώς και η ταχύτητα των πληροφοριών που διαβιβάστηκαν πρέπει να εξετάζονται σε κάθε περίπτωση ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της. ...

Eminbeyli κατά Ρωσίας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 42443/02, απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2009

66. [...] Η λέξη «συντόμως» στην τελευταία διάταξη (άρθρο 5, παρ. 3) υποδεικνύει κάτι πιο επείγον από την «βραχεία προθεσμία» της παραγράφου 4, του άρθρου 5 [...]. Ακόμα και έτσι, μια περίοδος περίπου πέντε μηνών από την κατάθεση της αίτησης απελευθέρωσης μέχρι την τελική απόφαση φαίνεται, εκ πρώτης όψεως, δύσκολο να συμβιβαστεί με την έννοια της «βραχείας προθεσμίας». Ωστόσο, για να καταλήξουμε σε βέβαιο συμπέρασμα, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι ειδικές περιστάσεις της υπόθεσης [...].

67. ... το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι η παράγραφος 4, του άρθρου 5 της Σύμβασης επιβάλλει στα συμβαλλόμενα κράτη την υποχρέωση να οργανώσουν το δικαστικό τους σύστημα κατά τρόπο που θα επιτρέπει στα δικαστήριά τους να ανταποκρίνονται στην υποχρέωση να εξετάζουν τα ζητήματα της κράτησης σε σύντομο χρονικό διάστημα

Σύνολο Αρχών για την Προστασία όλων των Προσώπων που τελούν υπό οποιαδήποτε μορφή κράτησης ή Φυλάκισης, έγγραφο A/RES/43/173 (1988)

Αρχή 11.2

Οι κρατούμενοι και οι δικηγόροι τους, εάν έχουν, θα λαμβάνουν ταχεία και πλήρη ενημέρωση για οποιαδήποτε διάταξη κράτησης και για τους λόγους της κράτησης.

Αρχή 13

Σε κάθε πρόσωπο, κατά τη στιγμή της σύλληψης και κατά την έναρξη της κράτησης ή της φυλάκισης ή αμέσως μετά, πρέπει να παρέχονται από την αρχή που είναι υπεύθυνη για τη σύλληψη, κράτηση ή φυλάκισή του, αντίστοιχα, πληροφορίες και επεξήγηση των δικαιωμάτων του και πώς να κάνει χρήση αυτών των δικαιωμάτων.

Αρχή 14

Το άτομο που δεν κατανοεί επαρκώς ή δεν μιλάει τη γλώσσα που χρησιμοποιούν οι αρχές που είναι υπεύθυνες για τη σύλληψή του, την κράτηση ή τη φυλάκισή του, δικαιούται να λαμβάνει έγκαιρα, σε γλώσσα την οποία κατανοεί, τις πληροφορίες που αναφέρονται στην αρχή 10, αρχή 11, παράγραφος 2, αρχή 12, παράγραφος 1 και στην αρχή 13 και να τον συνδράμει, δωρεάν, εάν απαιτείται, διερμηνέας στο πλαίσιο της

δικαστικής διαδικασίας μετά τη σύλληψή του.

Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, [Κατευθυντήριες Οδηγίες σχετικά με τα Εφαρμοστέα Κριτήρια και Πρότυπα που αφορούν την κράτηση των Αιτούντων Άσυλο και Εναλλακτικά της κράτησης Μέτρα](#) (2012)

Κατευθυντήρια οδηγία 7

47. Όταν βρίσκονται ενώπιον της προοπτικής κράτησης, αλλά και κατά τη διάρκεια της κράτησης, οι αιτούντες έχουν δικαίωμα στις παρακάτω ελάχιστες διαδικαστικές εγγυήσεις: (i) Να ενημερώνονται κατά τη στιγμή της σύλληψης ή της κράτησης για τους λόγους της κράτησής τους και για τα δικαιώματα που έχουν κατά της διαταγής αυτής, συμπεριλαμβανομένων και των διαδικασιών επανεξέτασης της απόφασης, σε μία γλώσσα και με όρους που να τους είναι κατανοητοί.

Επιτροπή υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, [Κατευθυντήριες οδηγίες για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο πλαίσιο των ταχύρυθμων διαδικασιών ασύλου](#) (2009)

Κατευθυντήρια οδηγία XI.5

Επιβάλλεται η άμεση ενημέρωση των κρατούμενων αιτούντων άσυλο για τους νομικούς και πραγματικούς λόγους της κράτησής τους και για τα διαθέσιμα ένδικα μέσα σε γλώσσα που κατανοούν. Θα πρέπει να τους παρέχεται η δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας με πρόσωπο της επιλογής τους για να το ενημερώσουν για την κατάστασή τους καθώς και η δυνατότητα πρόσβασης στις υπηρεσίες δικηγόρου και ιατρού.

Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 35, παρ. 28:

(...) ως «σύλληψη» νοείται η έναρξη της στέρησης της ελευθερίας, ανεξαρτήτως του επίσημου ή ανεπίσημου τρόπου με τον οποίο γίνεται η σύλληψη και ανεξαρτήτως του βάσιμου ή μη βάσιμου λόγου για τον οποίο γίνεται.¹⁵ Για ορισμένες κατηγορίες ευάλωτων ατόμων, απαιτείται η άμεση ενημέρωση του ατόμου που συνελήφθη, αλλά δεν αρκεί αυτό. Όταν συλλαμβάνονται παιδιά, πρέπει να ενημερώνονται για τη σύλληψη και τους λόγους της άμεσα οι γονείς, οι κηδεμόνες ή οι νόμιμοι εκπρόσωποι τους.¹⁶

Ευρωπαϊκό δίκαιο

Το ευρωπαϊκό δίκαιο προβλέπει ότι η κράτηση διατάσσεται από δικαστικές ή διοικητικές αρχές [άρθρο 15, παρ. 2 της Οδηγίας περί επιστροφής και άρθρο 9, παρ. 2 της Οδηγίας για την υποδοχή (αναδιатύπωση)]. «Η κράτηση των αιτούντων διατάσσεται εγγράφως και η διαταγή κράτησης εκδίδεται από δικαστικές ή διοικητικές αρχές. Η διαταγή κράτησης συνοδεύεται από πραγματική και νομική αιτιολόγηση» (Οδηγία για την υποδοχή, άρθρο 9, παρ. 2).

Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών ([Οδηγία περί επιστροφής](#))

Άρθρο 15 κράτηση

¹⁵ Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 35, παρ. 24.

¹⁶ Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 35, παρ. 28, ΕΔΑ 1402/2005, *Krasnov* κατά Κιργιστάν, παρ. 8.5, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 32, παρ. 42, βλ. Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 10, παρ. 48.

(...) 2. Η κράτηση διατάσσεται εγγράφως και συνοδεύεται από πραγματική και νομική αιτιολόγηση.

Όταν η διαταγή κράτησης εκδίδεται από διοικητικές αρχές, τα κράτη μέλη:

α) είτε προβλέπουν την ταχεία δικαστική επανεξέταση της νομιμότητας της κράτησης που αποφασίζεται το συντομότερο δυνατό μετά την έναρξη της κράτησης,

β) είτε χορηγούν στο συγκεκριμένο υπήκοο τρίτης χώρας το δικαίωμα να κινήσει διαδικασία για την ταχεία δικαστική επανεξέταση της νομιμότητας της κράτησής του που αποφασίζεται το συντομότερο δυνατό μετά την έναρξη της σχετικής διαδικασίας· εν τοιαύτη περιπτώσει, τα κράτη μέλη ενημερώνουν αμέσως τους ενδιαφερομένους υπηκόους τρίτων χωρών σχετικά με τη δυνατότητα διεξαγωγής τέτοιας διαδικασίας.

Ο συγκεκριμένος υπήκοος τρίτης χώρας απολύεται αμέσως εάν η κράτηση δεν είναι νόμιμη.

2. Δικαιώματα μετά τη σύλληψη ή την κράτηση

α) Δικαίωμα στην πρόσβαση και συνδρομή από δικηγόρο

Κάθε κρατούμενος μετανάστης δικαιούται να έχει τη συνδρομή νομικού συμβούλου και να ενημερώνεται για το δικαίωμά του από την αρμόδια αρχή αμέσως μετά τη σύλληψή του.

Επιπλέον, τα διεθνή νομικά πρότυπα προβλέπουν ότι οι κρατούμενοι θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε νομικές συμβουλές και διευκολύνσεις για εμπιστευτικές συναντήσεις με τον δικηγόρο τους ανά τακτά χρονικά διαστήματα μετά τη σύλληψή τους.¹⁷

Όπου απαιτείται, πρέπει να παρέχεται δωρεάν νομική συνδρομή.

Πρέπει να παρέχεται μετάφραση των βασικών νομικών εγγράφων, καθώς και διερμηνεία κατά τις συναντήσεις με τον δικηγόρο και κατά τη διάρκεια των δικών εάν το άτομο δεν μιλά ή δεν κατανοεί τη γλώσσα που χρησιμοποιούν οι αρχές.

Σύμβαση για τα δικαιώματα του Παιδιού

Άρθρο 37.

δ. Τα παιδιά που στερούνται την ελευθερία τους να έχουν το δικαίωμα για ταχεία πρόσβαση σε νομική ή σε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση, καθώς και το δικαίωμα να αμφισβητούν τη νομιμότητα της στέρησης της ελευθερίας τους ενώπιον ενός δικαστηρίου ή μιας άλλης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής, και για τη λήψη μιας ταχείας απόφασης πάνω σ' αυτό το ζήτημα.

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 6, Μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους, έγγραφο CRC/GC/2005/6 (2005)

36. Για τα παιδιά που συμμετέχουν στη διαδικασία ασύλου ή σε διοικητικές ή δικαστικές διαδικασίες πρέπει να διορίζεται εκτός από κηδεμόνας και νομικός συμπαράστατης.

¹⁷ A. κατά Αυστραλίας, Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Αναφορά αρ. 560/1993, απόψεις της 30ης Απριλίου 1997, έγγραφο CCPR/C/59/D/560/1993 (1997), παρ. 9.3, 9.5

63. (...)Προκειμένου να διασφαλιστούν τα δικαιώματα της παραγράφου (δ) του άρθρου 37 της Σύμβασης στα ασυνόδευτα ή στα χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά που στερούνται την προσωπική τους ελευθερία επιβάλλεται να διασφαλίζεται άμεση και ελεύθερη πρόσβαση σε νομικό σύμβουλο και σε κάθε άλλη αναγκαία βοήθεια, συμπεριλαμβανομένου του διορισμού νομικού συμπαραστάτη.

Σύνολο Αρχών για την Προστασία όλων των Προσώπων που τελούν υπό οποιαδήποτε μορφή κράτησης ή Φυλάκισης, έγγραφο A/RES/43/173 (1988)

Αρχή 17

1. Κάθε κρατούμενος δικαιούται να έχει τη συνδρομή νομικού συμβούλου. Πρέπει να ενημερώνεται για το δικαίωμά του από την αρμόδια αρχή αμέσως μετά τη σύλληψή του και να διευκολύνεται ευλόγως για την άσκησή του. 2. Εάν ο κρατούμενος δεν έχει νομικό σύμβουλο της επιλογής του, δικαιούται τον διορισμό νομικού συμβούλου από δικαστική ή άλλη αρχή σε όλες τις περιπτώσεις όπου απαιτείται για το συμφέρον της δικαιοσύνης και χωρίς να πληρώνει ο ίδιος αν δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να πληρώσει.

Αρχή 18

1. Κάθε κρατούμενος ή φυλακισμένος έχει το δικαίωμα επικοινωνίας και συζήτησης με τον νομικό του σύμβουλο. 2. Σε κάθε κρατούμενο ή φυλακισμένο πρέπει να δίνεται αρκετός χρόνος και να διευκολύνεται στη συνάντηση με τον νομικό του σύμβουλο.

Ύψατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα εφαρμοστέα κριτήρια και κανόνες που αφορούν τους αιτούντες άσυλο καθώς και εναλλακτικά της κράτησης μέτρα, 2012, 47 (ii)

Κατευθυντήρια οδηγία 7

47. (ii) Να ενημερώνονται ως προς το δικαίωμα σε νομικό παραστάτη. Θα πρέπει να παρέχεται δωρεάν νομική συνδρομή εκεί όπου προβλέπεται και για ημεδαπούς που βρίσκονται σε παρεμφερή κατάσταση και θα πρέπει να παρέχεται το συντομότερο δυνατόν μετά τη σύλληψη ή την κράτηση έτσι ώστε να είναι σε θέση ο κρατούμενος/η να γνωρίζει τα δικαιώματά του/της. Η επικοινωνία μεταξύ του νομικού παραστάτη και του αιτούντος άσυλο θα πρέπει να υπόκειται στις αρχές της εμπιστευτικότητας που διέπουν τη σχέση δικηγόρου - πελάτη. Οι δικηγόροι θα πρέπει να μπορούν να έχουν πρόσβαση στον πελάτη τους, σε αρχεία που τηρούνται γι' αυτόν, και να μπορούν να συναντώνται με τον πελάτη τους σε ασφαλή και ιδιωτικό χώρο

Καίτοι το άρθρο 5 της ΕΣΔΑ δεν προβλέπει ρητώς το δικαίωμα των κρατουμένων να έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει κρίνει ότι η μη παροχή οποιασδήποτε ή επαρκούς πρόσβασης σε δικηγόρο ή τα μέτρα που έλαβε το κράτος για να παρεμποδίσει αυτήν την πρόσβαση, ενδέχεται να συνιστούν παραβίαση του άρθρου 5, παρ. 4 της ΕΣΔΑ, εφόσον εμποδίζουν τον κρατούμενο να αμφισβητήσει αποτελεσματικά τη νομιμότητα της κράτησης (Ocalan κατά Τουρκίας, σκέψη 72, Ευρεία Σύμβαση, Suso Musa κατά Μάλτας, σκέψη 70).

Suso Musa κατά Μάλτας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 42337/12, απόφαση της 23ης Ιουλίου 2013

Ο Suso Musa, υπήκοος Σιέρα Λεόνε εισήλθε στη Μάλτα με παράτυπο τρόπο με πλοίο και συνελήφθη από την αστυνομία. Τέθηκε υπό κράτηση και του επιδόθηκε ένα έγγραφο, που περιείχε απόφαση περί επιστροφής και εντολή απομάκρυνσης. Στη συνέχεια, υπέβαλε αίτηση ασύλου. Η αίτησή του απορρίφθηκε από το Γραφείο του Επιτρόπου για τους πρόσφυγες και κατόπιν προσφυγής ενώπιον του Συμβουλίου

Προσφυγών για πρόσφυγες. Εν τω μεταξύ, εν αναμονή της προαναφερθείσας διαδικασίας ασύλου, αμφισβήτησε τη νομιμότητα της κράτησής του ενώπιον του Συμβουλίου Προσφυγών για τη Μετανάστευση. Η αίτησή του απορρίφθηκε αφού είχε παρέλθει χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του έτους. Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 5, παρ. 1 λόγω της διάρκειας της κράτησης του προσφεύγοντα σε συνδυασμό με τις ανεπαρκείς συνθήκες στο στρατόπεδο όπου κρατούνταν και παραβίαση του άρθρου 5, παρ. 4 λόγω του γεγονότος ότι κανένα από τα διαθέσιμα ένδικα μέσα της Μάλτας δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι εξυπηρετεί τη λήψη ταχείας απόφασης, όπως επιτάσσει η εν λόγω διάταξη.

61. (...)παρότι οι αρχές δεν είναι υποχρεωμένες να παράσχουν δωρεάν νομική συνδρομή στο πλαίσιο των διαδικασιών κράτησης [...], η απουσία της, ιδίως στις περιπτώσεις που, κατά το εθνικό δίκαιο, απαιτείται νομική εκπροσώπηση για τους σκοπούς της παραγράφου 4, του άρθρου 5, μπορεί να συνιστά παραβίαση ως προς την προσβασιμότητα ενός τέτοιου ένδικου μέσου.

Ευρωπαϊκό δίκαιο

Οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής

Άρθρο 5, παρ.1

Ενημέρωση

1. Τα κράτη μέλη ενημερώνουν τους αιτούντες, μέσα σε εύλογη προθεσμία η οποία δεν υπερβαίνει τις δεκαπέντε ημέρες από την υποβολή της αίτησης παροχής διεθνούς προστασίας, τουλάχιστον για τις τυχόν παροχές που προβλέπονται και για τις υποχρεώσεις προς τις οποίες πρέπει να συμμορφώνονται σε σχέση με τις συνθήκες υποδοχής.

Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι αιτούντες ενημερώνονται για τις οργανώσεις ή τις ομάδες προσώπων που παρέχουν ειδική νομική βοήθεια και για τις οργανώσεις οι οποίες δύνανται να συνδράμουν ή να ενημερώνουν τους αιτούντες για τις υπάρχουσες συνθήκες υποδοχής τους, συμπεριλαμβανομένης της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης.

2. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι η κατά την παράγραφο 1 ενημέρωση παρέχεται γραπτώς και σε γλώσσα που κατανοεί ή ευλόγως εικάζεται ότι κατανοεί ο αιτών. Κατά περίπτωση, η ενημέρωση αυτή μπορεί να παρέχεται και προφορικώς.

β) Δικαίωμα ιατρικής εξέτασης και ιατρικής περίθαλψης

Κατά την έναρξη της κράτησης, υπάρχει επίσης δικαίωμα άμεσης πρόσβασης σε ιατρό της επιλογής του κρατουμένου, ο οποίος μπορεί να αξιολογήσει τη σωματική, καθώς και την ψυχική υγεία του κρατουμένου, παράγοντες οι οποίοι δύνανται να επηρεάσουν τη δικαιολογητική βάση της κράτησης, την επιλογή του χώρου κράτησης ή την ιατρική περίθαλψη ή ψυχολογική υποστήριξη που απαιτούνται κατά τη διάρκεια της κράτησης.¹⁸

¹⁸ *Algür κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 32574/96, απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2002, σκέψη 44. Δεύτερη Γενική Έκθεση για τις δραστηριότητες της ΕΠΒ που καλύπτουν την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου έως τις 31 Δεκεμβρίου 1991, ΕΠΒ, Συμβούλιο της Ευρώπης, αρ. αναφοράς εγγράφου: CPT/Inf (92) 3, 13 Απριλίου 1992, παρ. 36. Σύνολο Αρχών για την Προστασία όλων των Προσώπων που τελούν υπό οποιαδήποτε μορφή κράτησης ή φυλάκισης, Αρχή 24: «Πρέπει να παρέχεται κατάλληλος ιατρικός έλεγχος στους κρατούμενους ή φυλακισμένους όσο το δυνατόν συντομότερα μετά την είσοδό τους στον χώρο κράτησης ή φυλάκισης και, στη συνέχεια, ιατρική φροντίδα και περίθαλψη όποτε είναι απαραίτητο. Η φροντίδα και η περίθαλψη παρέχονται δωρεάν». Βλ. επίσης, Επιτροπή

γ) Δικαίωμα ενημέρωσης τρίτων για την κράτηση

Όλα τα πρόσωπα που στερούνται την ελευθερία τους, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών που στερούνται την ελευθερία τους σε σχέση με το μεταναστευτικό τους καθεστώς, έχουν το δικαίωμα να ενημερώσουν ή να ειδοποιήσουν ένα μέλος της οικογένειας, έναν φίλο ή άλλο πρόσωπο που έχει έννομο συμφέρον για μια τέτοια πληροφορία, για την κράτηση και οποιαδήποτε μεταγενέστερη μετακίνηση, το οποίο αποτελεί βασική εγγύηση κατά της αυθαίρετης κράτησης, η οποία προβλέπεται με συνεπή τρόπο από τα διεθνή νομικά πρότυπα (άρθρο 17, παρ. 2, περ. δ' της Διεθνούς Σύμβασης για την Προστασία Όλων των Ατόμων από Βίαιη Εξαφάνιση, άρθρο 10, παρ. 2, Δήλωση του ΟΗΕ για την Προστασία Όλων των Ατόμων από Βίαιη Εξαφάνιση, Αρχή 16, *Σύνολο Αρχών για την Προστασία όλων των Προσώπων που τελούν υπό οποιαδήποτε μορφή κράτησης ή Φυλάκιση*, Ομάδα Εργασίας του ΟΗΕ για την Αυθαίρετη κράτηση, Ετήσια έκθεση 1998, παρ. 69, Εγγύηση 6).

Επιτροπή υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, [Κατευθυντήριες οδηγίες για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο πλαίσιο των ταχύρυθμων διαδικασιών ασύλου](#) (2009)

Κατευθυντήρια οδηγία XI.5.

Επιβάλλεται η άμεση ενημέρωση των κρατούμενων αιτούντων άσυλο για τους νομικούς και πραγματικούς λόγους της κράτησής τους και για τα διαθέσιμα ένδικα μέσα σε γλώσσα που κατανοούν. Θα πρέπει να τους παρέχεται η δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας με πρόσωπο της επιλογής τους για να το ενημερώσουν για την κατάσταση τους καθώς και η δυνατότητα πρόσβασης στις υπηρεσίες δικηγόρου και ιατρού.

δ) Δικαίωμα πρόσβασης στην Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες

Στους αιτούντες άσυλο, μετά την κράτηση, πρέπει να παρέχεται δυνατότητα αμφίδρομης επικοινωνίας με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Πρέπει επίσης να υπάρχει, ανάλογα με την περίπτωση, δυνατότητα επικοινωνίας και με άλλους φορείς, όπως εθνικά συμβούλια προσφύγων ή άλλους ομοειδείς φορείς, τον Συνήγορο του Πολίτη, επιτροπές ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή ΜΚΟ. Πρέπει να παρέχεται η δυνατότητα κατ' ιδίαν επικοινωνίας με αυτούς τους εκπροσώπους και πρέπει να εξασφαλίζονται τα μέσα γι' αυτήν την επικοινωνία [Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, *Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα εφαρμοστέα κριτήρια και κανόνες που αφορούν τους αιτούντες άσυλο καθώς και εναλλακτικά της κράτησης μέτρα*, Κατευθυντήρια Οδηγία 7 (vii)].

Θα πρέπει να ενημερώνονται σχετικά με το δικαίωμα αυτό αμέσως μετά την κράτηση, όπως εξαγγέλλεται από το *Σύνολο Αρχών του ΟΗΕ για την Προστασία όλων των Προσώπων που τελούν υπό οποιαδήποτε μορφή κράτησης ή Φυλάκισης*.

Οι Κατευθυντήριες οδηγίες για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο πλαίσιο των ταχύρυθμων διαδικασιών ασύλου της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης επιβεβαιώνουν επίσης ότι το δικαίωμα αυτό πρέπει να εφαρμόζεται στο πλαίσιο των ταχύρυθμων διαδικασιών ασύλου.

Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, [Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα εφαρμοστέα κριτήρια και κανόνες που αφορούν τους αιτούντες άσυλο καθώς και εναλλακτικά της κράτησης μέτρα](#), 2012
Κατευθυντήρια Οδηγία 7

υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, Κατευθυντήριες οδηγίες για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο πλαίσιο των ταχύρυθμων διαδικασιών ασύλου (2009), Κατευθυντήρια οδηγία XI.5.

47. (vii) (...)Πρέπει επίσης να υπάρχει, ανάλογα με την περίπτωση, δυνατότητα επικοινωνίας και με άλλους φορείς, όπως εθνικά συμβούλια προσφύγων ή άλλους ομοειδείς φορείς, τον Συνήγορο του Πολίτη, επιτροπές ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή ΜΚΟ. Πρέπει να παρέχεται η δυνατότητα κατ' ιδίαν επικοινωνίας με αυτούς τους εκπροσώπους και πρέπει να εξασφαλίζονται τα μέσα γι' αυτήν την επικοινωνία.

Κατευθυντήρια Οδηγία 8

48. (vii) Οι αιτούντες άσυλο που βρίσκονται σε κράτηση πρέπει να μπορούν **να επικοινωνούν τακτικά** (συμπεριλαμβανομένης και της τηλεφωνικής και διαδικτυακής επικοινωνίας, όπου είναι δυνατόν) και να δέχονται επισκέψεις από **συγγενείς, φίλους, αλλά και θρησκευτικές, διεθνείς και/ή μη κυβερνητικές οργανώσεις**, εάν το επιθυμούν. Πρέπει να εξασφαλισθεί η επικοινωνία με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Θα πρέπει να υπάρχει η κατάλληλη υποδομή έτσι ώστε να μπορούν να γίνουν αυτές οι επισκέψεις. Οι επισκέψεις αυτές πρέπει να γίνονται σε ιδιωτικό χώρο εκτός αν υφίστανται θέματα ασφάλειας που το απαγορεύουν

Σύνολο Αρχών για την Προστασία όλων των Προσώπων που τελούν υπό οποιαδήποτε μορφή κράτησης ή Φυλάκισης, έγγραφο A/RES/43/173 (1988)

Αρχή 16

2. Εάν ένας κρατούμενος ή φυλακισμένος είναι αλλοδαπός ενημερώνεται πάραυτα για το δικαίωμά του να επικοινωνήσει με τα κατάλληλα μέσα με προξενική αρχή ή με τη διπλωματική αποστολή του κράτους του οποίου είναι υπήκοος ή το οποίο έχει το δικαίωμα να λάβει μια τέτοια ανακοίνωση σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο ή με εκπρόσωπο του αρμόδιου διεθνούς οργανισμού, εφόσον είναι πρόσφυγας ή εφόσον τελεί υπό την προστασία κάποιου διακυβερνητικού οργανισμού.

3. Δικαστικός έλεγχος της κράτησης

Το δικαίωμα σε ανεξάρτητο δικαστικό έλεγχο της νομιμότητας της απόφασης περί κράτησης καθώς και η αναγκαιότητα και η αναλογικότητα της συνέχισης της κράτησης, που εξετάζεται ανά τακτά χρονικά διαστήματα από δικαστήριο, αποτελούν θεμελιώδεις εγγυήσεις κατά της αυθαίρετης κράτησης, καθώς και κατά των βασανιστηρίων ή της κακομεταχείρισης των κρατουμένων. Τα εν λόγω δικαιώματα είναι ζωτικής σημασίας για τους κρατούμενους μετανάστες.

Το δικαίωμα δικαστικού ελέγχου της κράτησης ισχύει για τα πρόσωπα που υπόκεινται σε οποιαδήποτε μορφή στέρησης της ελευθερίας, συμπεριλαμβανομένων των κρατουμένων μεταναστών. Το δικαίωμα επιτάσσει άμεση πρόσβαση στο δικαστήριο κατά την έναρξη της κράτησης, αλλά και ότι και μετά την τοποθέτηση υπό κράτηση θα υφίστανται τακτικοί δικαστικοί έλεγχοι σχετικά με τη νομιμότητα της κράτησης.¹⁹

Το δικαίωμα του ατόμου να ασκήσει προσφυγή για να αμφισβητήσει τη νομιμότητα της κράτησής του αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, στην προστασία από την αυθαίρετη κράτηση και τα βασανιστήρια και άλλες μορφές κακομεταχείρισης και, κατά συνέπεια, δεν μπορεί να περιοριστεί, ακόμη και για λόγους εθνικής ασφάλειας (Kurt κατά Τουρκίας, ΕΔΔΑ, σκέψη 123, Al-Nashif κατά Βουλγαρίας, ΕΔΔΑ, σκέψη 94).

¹⁹ [Α. κατά Αυστραλίας](#), Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Αναφορά αρ. 560/1993, απόψεις της 30ης Απριλίου 1997, έγγραφο CCPR/C/59/D/560/1993 (1997), παρ. 9.3, 9.5

Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα

Άρθρο 9, παρ. 4. Οποιοσδήποτε στερείται της ελευθερίας του λόγω σύλληψης ή κράτησης έχει δικαίωμα να προσφύγει ενώπιον δικαστηρίου, προκειμένου αυτό να αποφασίσει χωρίς καθυστέρηση για τη νομιμότητα της κράτησής του και να διατάξει την αποφυλάκισή του εάν η κράτηση είναι παράνομη.

Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού

Άρθρο 37. δ. Τα παιδιά που στερούνται την ελευθερία τους να έχουν το δικαίωμα για ταχεία πρόσβαση σε νομική ή σε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση, καθώς και το δικαίωμα να αμφισβητούν τη νομιμότητα της στέρησης της ελευθερίας τους ενώπιον ενός δικαστηρίου ή μιας άλλης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής, και για τη λήψη μιας ταχείας απόφασης πάνω σ' αυτό το ζήτημα.

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών

Άρθρο 5, παρ. 4. Παν πρόσωπον στερούμενον της ελευθερίας του συνεπεία συλλήψεως ή κρατήσεως έχει δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, ίνα τούτο αποφασίση εντός βραχείας προθεσμίας επί του νομίμου της κρατήσεώς του και διατάξη την απόλυσίν του εν περιπτώσει παρανόμου κρατήσεως.

Διεθνής Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους

Άρθρο 16, παρ. 6. Οι μετανάστες εργαζόμενοι και τα μέλη των οικογενειών τους που συλλαμβάνονται ή κρατούνται λόγω ποινικής κατηγορίας παραπέμπονται ενώπιον δικαστή ή ενώπιον του ορισμένου από τον νόμο αξιωματούχου για την άσκηση της δικαστικής εξουσίας. Δικαιούνται να δικαστούν σε εύλογο χρονικό διάστημα ή να αφεθούν ελεύθεροι. Δεν εφαρμόζεται ως γενικός κανόνας η κράτηση τους κατά το διάστημα μέχρι της εκδίκασης της υπόθεσής τους από το δικαστήριο, αλλά η απόλυση μπορεί να εξαρτάται από εγγυήσεις προκειμένου για την εμφάνισή τους στο δικαστήριο, σε κάθε άλλο στάδιο της δικαστικής διαδικασίας και, ανάλογα με την περίπτωση για την εκτέλεση της απόφασης.

Άρθρο 16, παρ. 8. Οι μετανάστες εργαζόμενοι και τα μέλη των οικογενειών τους που στερούνται την ελευθερία τους λόγω σύλληψης ή κράτησης δικαιούνται να προβαίνουν σε διαδικαστικές πράξεις ενώπιον του δικαστηρίου, ώστε να αποφασισθεί χωρίς καθυστέρηση η νομιμότητα της κράτησης και η απόλυσή τους αν η κράτηση δεν είναι νόμιμη. Όταν προβαίνουν σε αυτές τις διαδικασίες, πρέπει να τους παρέχεται δωρεάν η βοήθεια, εφόσον είναι αναγκαία, ενός διερμηνέα, αν δεν κατανοούν ή δεν ομιλούν την χρησιμοποιούμενη γλώσσα.

Ρορον κατά Γαλλίας, ΕΔΔΑ, προσφυγές αριθ. 39472/07 και 39474/07, απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 2012

124: Ωστόσο το Δικαστήριο εκτιμά ότι ο νόμος δεν προέβλεπε τη δυνατότητα τοποθέτησης ανηλίκων σε διοικητική κράτηση. Ως αποτέλεσμα, τα παιδιά που «συνόδευαν» τους γονείς τους βρίσκονταν σε νομικό κενό, με αποτέλεσμα να μην έχουν τη δυνατότητα να κάνουν χρήση οποιουδήποτε από τα ένδικα μέσα που ήταν διαθέσιμα στους γονείς τους. Στην υπό κρίση υπόθεση δεν υπήρξε εντολή του νομάρχη για την απομάκρυνσή τους, την οποία θα μπορούσαν να προσβάλλουν ενώπιον των δικαστηρίων. Ομοίως, δεν υπήρξε απόφαση που να διατάσσει την τοποθέτησή τους σε καθεστώς διοικητικής κράτησης και ο αρμόδιος για την κράτηση δικαστής δεν ήταν, επομένως, σε θέση να ελέγξει τη νομιμότητα της διοικητικής κράτησής τους. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι δεν εξασφαλίστηκε η προστασία που επιτάσσει η Σύμβαση.

125: Κατά συνέπεια, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 5, παρ. 4 της Σύμβασης αναφορικά με τα παιδιά.

Al-Nashif κατά Βουλγαρίας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 50963/99, απόφαση της 20ης Ιουνίου 2002

92. Το Δικαστήριο επαναβεβαιώνει ότι κάθε κρατούμενος έχει δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου ανεξάρτητα από τη διάρκεια του στερητικού της ελευθερίας μέτρου. Η προϋπόθεση που θέτει η Σύμβαση, ορίζοντας ότι η πράξη με την οποία διατάσσεται το στερητικό της προσωπικής ελευθερίας μέτρο πρέπει να υπάγεται στον έλεγχο ανεξάρτητης δικαστικής αρχής, είναι θεμελιώδους σημασίας στο πλαίσιο του σκοπού του άρθρου 5 της Σύμβασης, αφού αποτελεί εγγύηση της προστασίας από την αυθαιρεσία. Εν προκειμένω, εξασφαλίζει τόσο την προστασία της ελευθερίας των ατόμων όσο και την προσωπική τους ασφάλεια. [...]

94. [...]Οι εθνικές αρχές δεν μπορούν να αποκλείουν τον αποτελεσματικό έλεγχο της νομιμότητας της κράτησης από τα εθνικά δικαστήρια επικαλούμενες λόγους εθνικής ασφάλειας και τρομοκρατίας [...].

Kurt κατά Τουρκίας, ΕΔΔΑ, υπόθεση αριθ. 15/1997/799/1002, απόφαση της 25ης Μαΐου 1998

123. Πρέπει επίσης να τονιστεί ότι οι συντάκτες της Σύμβασης ενίσχυσαν την προστασία του ατόμου έναντι της αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας του, διασφαλίζοντας ένα σύνολο ουσιαστικών δικαιωμάτων που έχουν στόχο να ελαχιστοποιήσουν τον κίνδυνο της αυθαιρεσίας, καθιστώντας την πράξη στέρησης της ελευθερίας υποκείμενη σε ανεξάρτητο δικαστικό έλεγχο και θεσπίζοντας την ευθύνη των αρχών για τις πράξεις αυτές. Οι προϋποθέσεις των παραγράφων 3 και 4 του άρθρου 5, με την έμφαση που δίνουν στην ταχύτητα της διαδικασίας και στον δικαστικό έλεγχο, αποκτούν στο πλαίσιο αυτό ιδιαίτερη σημασία. Η ταχεία δικαστική παρέμβαση μπορεί να οδηγήσει στον εντοπισμό και την αποτροπή μέτρων που απειλούν τη ζωή ή συνιστούν σοβαρή κακομεταχείριση που παραβιάζει τις θεμελιώδεις εγγυήσεις που περιλαμβάνονται στα άρθρα 2 και 3 της Σύμβασης [...]. Διακυβεύεται τόσο η προστασία της σωματικής ελευθερίας των προσώπων όσο και η προσωπική τους ασφάλεια μέσα σε ένα περιβάλλον το οποίο, απουσία εγγυήσεων, θα μπορούσε να έχει ως συνέπεια την ανατροπή του κράτους δικαίου και να τοποθετήσει τους κρατούμενους πέρα από την εμβέλεια ακόμα και των πιο στοιχειωδών μορφών νομικής προστασίας.

Κατευθυντήρια οδηγία 7, παρ. 47 (v)

(v) Ανεξάρτητα από την επανεξέταση στο (iii) και (iv), θα πρέπει να γίνεται σεβαστό το δικαίωμα αμφισβήτησης, από τον ίδιο ή μέσω εκπροσώπου, της νομιμότητας της κράτησης ενώπιον δικαστηρίου. Το βάρος της απόδειξης της νομιμότητας της κράτησης εναπόκειται στις αρμόδιες αρχές. Όπως τονίστηκε στην Κατευθυντήρια Οδηγία 4, οι αρχές θα πρέπει να στοιχειοθετήσουν ότι υπάρχει νομική βάση για την κράτηση υπό αμφισβήτηση, ότι η κράτηση είναι αιτιολογημένη σύμφωνα με τις αρχές της αναγκαιότητας, του εύλογου της απόφασης και της αναλογικότητας, και ότι έχουν εξετασθεί και άλλα λιγότερο παρεμβατικά μέτρα για την επίτευξη των ίδιων στόχων στη συγκεκριμένη ατομική περίπτωση.

Κατά τις Κατευθυντήριες οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, εκτός του δικαιώματος αμφισβήτησης της νομιμότητας της κράτησης, οι αιτούντες άσυλο έχουν το δικαίωμα να οδηγούνται άμεσα ενώπιον δικαστικής ή άλλης ανεξάρτητης αρχής προκειμένου να επανεξετάζεται η απόφαση κράτησης [Κατευθυντήρια οδηγία 7, παρ. 47 (iii)]. Σύμφωνα με τις διατάξεις της ΕΣΔΑ και του ΔΣΑΠΔ, το δικαίωμα αυτό διασφαλίζεται μόνο σε όσους στερούνται την ελευθερία τους λόγω διάπραξης ποινικού αδικήματος.

Οι Κατευθυντήριες οδηγίες προβλέπουν επίσης ότι οι αιτούντες άσυλο έχουν δικαίωμα για τακτικές περιοδικές επανεξετάσεις ως προς την ανάγκη συνέχισης της κράτησης [Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήρια οδηγία 7, παρ. 47 (iv)].

Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα εφαρμοστέα κριτήρια και κανόνες που αφορούν τους αιτούντες άσυλο καθώς και εναλλακτικά της κράτησης μέτρα, 2012

Κατευθυντήρια οδηγία 7, παρ. 47 (iii)

Να οδηγούνται άμεσα ενώπιον δικαστικής ή άλλης ανεξάρτητης αρχής προκειμένου να επανεξετάζεται η απόφαση κράτησης. Το ιδανικό θα ήταν η επανεξέταση αυτή να γίνεται αυτόματα και να λαμβάνει χώρα, σε πρώτο βαθμό, εντός 24 έως 48 ωρών από την αρχική απόφαση κράτησης του αιτούντος. Η αρχή επανεξέτασης θα πρέπει να είναι ανεξάρτητη από την αρχή κράτησης και θα πρέπει να έχει την εξουσία να διατάξει την απελευθέρωση ή να τροποποιήσει οποιουσδήποτε όρους για την απελευθέρωση.

Κατευθυντήρια οδηγία 7, παρ. 47 (iv)

Μετά από την πρώτη επανεξέταση της κράτησης θα πρέπει να γίνονται τακτικές περιοδικές επανεξετάσεις ως προς την ανάγκη συνέχισης της κράτησης, από δικαστήριο ή ανεξάρτητο όργανο, όπου ο αιτών άσυλο και ο εκπρόσωπός του/της θα έχουν το δικαίωμα να παρίστανται. Η ορθή πρακτική αναφέρει ότι μετά από μία αρχική δικαστική επιβεβαίωση του δικαιώματος να τεθεί κάποιος σε κράτηση, θα πρέπει να προβλέπεται επανεξέταση κάθε επτά μέρες μέχρι την παρέλευση ενός μηνός και κατόπιν μία φορά τον μήνα μέχρι το πέρας του μέγιστου διαστήματος που προβλέπεται από τον νόμο.

Απαιτήσεις αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου της κράτησης

Σε κάθε τέτοια διαδικασία, πρέπει να εξασφαλίζεται το δικαίωμα ακροάσεως, ενώπιον δικαστηρίου, του ατόμου και του εκπροσώπου του. (βλ. *Εγχειρίδιο Κατάρτισης FAIR I. σχετικά με τα διαδικαστικά δικαιώματα και το δικαίωμα ακροάσεως*).

Το δικαίωμα δικαστικού ελέγχου της κράτησης πρέπει να προβλέπεται από τον νόμο.²⁰

Προκειμένου να είναι σύμφωνος με τις απαιτήσεις του διεθνούς δικαίου δικαιωμάτων του ανθρώπου, ο δικαστικός έλεγχος της κράτησης πρέπει:

- Να διενεργείται από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστικό όργανο. (Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 35, παρ. 45, Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, *Rameka* κατά Νέας Ζηλανδίας, παρ. 7.4)
- Να είναι αρκετά ευρύς και το δικαστικό όργανο να έχει την απαιτούμενη εξουσία ώστε ο έλεγχος να είναι αποτελεσματικός.
- Να πρόκειται για ουσιαστική και όχι απλώς τυπική επανεξέταση των λόγων και των συνθηκών κράτησης και η δικαστική αρχή να έχει τη διακριτική ευχέρεια να διατάξει την απόλυση του κρατούμενου (Α. κατά Αυστραλίας²¹)
- Να πληροί τα πρότυπα της δίκαιης δίκης ανάλογα με τον τύπο και τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας (συμπεριλαμβανομένης της αρχής της ισότητας των όπλων και του δικαιώματος ακροάσεως).

²⁰ *S.D. κατά Ελλάδας*, ΕΔΔΑ, σκέψη 73

²¹ *Α. κατά Αυστραλίας*, Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Αναφορά αρ. 560/1993, απόψεις της 30ης Απριλίου 1997, έγγραφο CCPR/C/59/D/560/1993 (1997)

- Να περιλαμβάνει δίκη όπου θα λαμβάνεται απόφαση χωρίς καθυστέρηση σχετικά με τη νομιμότητα της κράτησης.²²
- Να οδηγεί σε απόλυση του κρατούμενου εάν η κράτηση είναι παράνομη (ZNS κατά Τουρκίας, Kadem κατά Μάλτας, προσφυγή αριθ. 55263/00, απόφαση της 9ης Ιανουαρίου 2003, σκέψη 41, Djalti κατά Βουλγαρίας, προσφυγή αριθ. 31206/05, απόφαση της 12ης Μαρτίου 2013, σκέψη 68)

Z.N.S. κατά Τουρκίας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 21896/08, απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 2010

60. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο σκοπός της παραγράφου 4, του άρθρου 5 είναι να απολαμβάνουν τα πρόσωπα που συλλαμβάνονται και κρατούνται το δικαίωμα δικαστικού ελέγχου της νομιμότητας του στερητικού της ελευθερίας μέτρου το οποίο τους έχει επιβληθεί [...]. Η δυνατότητα προσφυγής πρέπει να είναι διαθέσιμη κατά τη διάρκεια της κράτησης ενός προσώπου, προκειμένου το πρόσωπο αυτό να έχει πρόσβαση στον ταχύ δικαστικό έλεγχο της νομιμότητας του μέτρου. Ο δικαστικός αυτός έλεγχος θα πρέπει να έχει, όπου χρειάζεται, ανασταλτικό αποτέλεσμα. Η ύπαρξη της δυνατότητας προσφυγής που θεσπίζεται στην παράγραφο 4, του άρθρου 5 θα πρέπει να είναι επαρκώς σαφής, όχι μόνο θεωρητικά αλλά και στην πράξη· αν δεν συμβαίνει αυτό, τότε η εν λόγω δυνατότητα δεν θα είναι επαρκώς προσβάσιμη και αποτελεσματική, όπως απαιτείται για τους σκοπούς της συγκεκριμένης διάταξης....

A. κ.λπ. κατά Ηνωμένου Βασιλείου, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 3455/05, απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2009

202. Η διάταξη της παραγράφου 4, του άρθρου 5 [...] αναγνωρίζει στους συλληφθέντες ή κρατούμενους το δικαίωμα να ασκήσουν προσφυγή ώστε να ελεγχθεί η εφαρμογή των διαδικαστικών και ουσιαστικών κανόνων δικαίου, που αφορούν τη «νομιμότητα», κατά την έννοια της Σύμβασης, του στερητικού της προσωπικής τους ελευθερίας μέτρου. Η έννοια της «νομιμότητας» της παραγράφου 4, του άρθρου 5 είναι όμοια με αυτήν της παραγράφου 1 του ίδιου άρθρου και σημαίνει για τον συλληφθέντα ή τον κρατούμενο το δικαίωμα στον έλεγχο της «νομιμότητας» της κράτησής του βάσει των διατάξεων όχι μόνον του εθνικού δικαίου, αλλά και της Σύμβασης, των γενικών αρχών που τη διέπουν και του σκοπού των περιορισμών που επιτρέπει η διάταξη της παραγράφου 1. Η διάταξη της παραγράφου 4, του άρθρου 5 δεν εγγυάται το δικαίωμα εκτεταμένου δικαστικού ελέγχου σε τέτοιο εύρος ώστε να επιτρέπει στο αρμόδιο δικαστήριο να υποκαταστήσει με την απόφασή του επί του συνόλου των πτυχών της υπόθεσης, συμπεριλαμβανομένων των εκτιμήσεων σκοπιμότητας, την απόφαση της αρχής που διέταξε το σχετικό μέτρο. Ο δικαστικός έλεγχος πρέπει ωστόσο να είναι αρκετά ευρύς ώστε να εξετάζει όλες τις εγγυήσεις που είναι απαραίτητες ώστε η κράτηση ενός προσώπου να είναι «νόμιμη» σύμφωνα με την παράγραφο 1, του άρθρου 5 [...]. Το «δικαιοδοτικό όργανο» στο οποίο έχει ανατεθεί αυτός ο έλεγχος δεν πρέπει να έχει απλά συμβουλευτική αρμοδιότητα αλλά την εξουσία να «αποφαινεται» επί της «νομιμότητας» της κράτησης και να διατάσσει την απόλυση του κρατούμενου στην περίπτωση που την κρίνει παράνομη [...].

203. Η νόμιμη διαδικασία, που προβλέπει η διάταξη της παραγράφου 4, του άρθρου 5, δεν απαιτεί την εφαρμογή ομοιόμορφων και σταθερών κριτηρίων ανεξάρτητων από το πλαίσιο, τα γεγονότα και τις περιστάσεις της υπόθεσης. Παρότι δεν είναι υποχρεωτικό, η διαδικασία της παραγράφου 4, του άρθρου 5 της Σύμβασης να διέπεται από τις εγγυήσεις που προβλέπει το άρθρο 6 της Σύμβασης για τις αστικές ή ποινικές διαφορές, εντούτοις πρέπει να έχει δικαστικό χαρακτήρα και να παρέχει στον ενδιαφερόμενο εγγυήσεις προσαρμοσμένες στη φύση του στερητικού της προσωπικής ελευθερίας μέτρου [...].

²² **Shakurov κατά Ρωσίας**, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ.55822/10, απόφαση της 5ης Ιουνίου 2012, σκέψη 187.

204. Επομένως, η σχετική διαδικασία πρέπει να διέπεται από την αρχή της εκατέρωθεν ακρόασης και της ισότητας των όπλων των διαδίκων [...].

C. κατά Αυστραλίας, Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Αναφορά αρ. 900/1999, 13 Νοεμβρίου 2002, έγγραφο CCPR/C/76/D900/1999 (2002)

8.3 ... ο δικαστικός έλεγχος που ήταν διαθέσιμος στον προσφεύγοντα περιοριζόταν στην αξιολόγηση του ερωτήματος αν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο ήταν «αλλοδαπός» χωρίς άδεια εισόδου. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι η δικαστική αρχή δεν είχε τη διακριτική ευχέρεια... να ελέγξει ουσιαστικά την κράτηση ... του προσφεύγοντα προκειμένου να διαπιστώσει αν εξακολουθούσε να είναι δικαιολογημένη. Η Επιτροπή θεωρεί ότι η απουσία ... του δικαστικού ελέγχου μιας κράτησης που ήταν ή είχε καταστεί αντίθετη προς την παράγραφο 1, του άρθρου 9 συνιστά παραβίαση της παραγράφου 4, του άρθρου 9.

IV. Συνθήκες κράτησης και μεταχείριση των κρατουμένων

Εκτός από την πρόβλεψη για τους λόγους και τις διαδικασίες για την κράτηση των μεταναστών, το διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου επιβάλλει στις αρχές την υποχρέωση να σέβονται τα δικαιώματα των προσώπων που τίθενται υπό κράτηση, μεταξύ άλλων, ως μέσο ελέγχου της μετανάστευσης. Οι υποχρεώσεις αυτές αφορούν, μεταξύ άλλων, τη μεταχείριση των κρατουμένων και τις συνθήκες κράτησής τους.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, τα κράτη έχουν υποχρέωση να διασφαλίσουν ότι κάθε πρόσωπο που στερείται την ελευθερία του αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και σεβασμό της εγγενούς ανθρωπίνης αξιοπρέπειας (άρθρο 10, παρ. 1 του ΔΣΑΠΔ, άρθρο 37, περ. γ' της ΣΔΤΠ, άρθρο 1 της ΕΣΔΑ, άρθρο 4 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ) και ότι κανένα πρόσωπο δεν υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε ποινές ή μεταχειρίσεις σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές (άρθρο 7 του ΔΣΑΠΔ, άρθρο 37, περ. α' της ΣΔΤΠ, άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, άρθρα 1 και 16 της Σύμβασης κατά των βασανιστηρίων, άρθρο 4 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ). Επιπλέον, κατά το άρθρο 37, περ. γ' της ΣΔΤΠ κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία πρέπει «να αντιμετωπίζεται κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ηλικίας του».

Περαιτέρω, με την εξαίρεση των σύμφωνων προς την αρχή της αναλογικότητας περιορισμών που επιβάλλονται από τη στέρηση της ελευθερίας ενός ατόμου, τα ανθρώπινα δικαιώματα ενός κρατουμένου, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στην υγεία, πρέπει να τυγχάνουν σεβασμού και προστασίας, χωρίς διακρίσεις, λαμβανομένου υπόψη του μεταναστευτικού καθεστώτος του κρατουμένου. Για παράδειγμα, περιορισμοί των δικαιωμάτων των κρατουμένων στην οικογενειακή ζωή, της έκφρασης θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων και της ελευθερίας έκφρασης μπορεί να προβλέπονται από τον νόμο και πρέπει να είναι αναγκαία και σύμφωνα προς την αρχή της αναλογικότητας για την επίτευξη σκοπού που θεωρείται θεμιτός κατά τα διεθνή πρότυπα δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Τα κράτη πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι χώροι κράτησης παρακολουθούνται από φορείς ανεξάρτητους σε σχέση με τις αρχές που επιβάλλουν την κράτηση (άρθρο 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων, αρχή 29 του Συνόλου Αρχών για την Προστασία όλων των Προσώπων που τελούν υπό οποιαδήποτε μορφή κράτησης ή φυλάκισης).

Πράγματι, τα συμβαλλόμενα κράτη στο Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων ²³ οφείλουν να ορίζουν σε εθνικό επίπεδο ένα ή διάφορα όργανα για τη διενέργεια επισκέψεων σε σχέση με την πρόληψη των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, με εξουσία επισκέψεων σε χώρους κράτησης, καθώς και να επιτρέπουν την πρόσβαση στην Υποεπιτροπή του ΟΗΕ για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων σε όλους τους χώρους όπου πρόσωπα στερούνται ή δύνανται να στερηθούν την ελευθερία τους.²⁴

Διεθνή νομικά πρότυπα για τις συνθήκες κράτησης, συμπεριλαμβανομένης της κράτησης μεταναστών, που αποσκοπούν στην εξασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων των κρατούμενων περιλαμβάνονται: στους [Ελάχιστους Κανόνες του ΟΗΕ για τη Μεταχείριση των Κρατούμενων](#) (γνωστοί ως κανόνες του Νέλσον Μαντέλα),

στο [Σύνολο Αρχών για την Προστασία όλων των Προσώπων που τελούν υπό οποιαδήποτε μορφή κράτησης ή Φυλάκιση](#) του ΟΗΕ, στους [Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Ανηλίκων που στερούνται της προσωπικής τους ελευθερίας](#) και στους [κανόνες του ΟΗΕ για τη μεταχείριση των κρατούμενων γυναικών και τα μη στερητικά της ελευθερίας μέτρα για γυναίκες δράστες εγκληματικών πράξεων](#),

[Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα εφαρμοστέα κριτήρια και κανόνες που αφορούν τους αιτούντες άσυλο καθώς και εναλλακτικά της κράτησης μέτρα](#)

Τα νομικά πρότυπα της [ΕΠΒ](#) (Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας).

Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα

Άρθρο 7

Κανείς δεν υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε ποινές ή μεταχειρίσεις σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές. Ειδικότερα, απαγορεύεται η υποβολή προσώπου, χωρίς την ελεύθερη συγκατάθεσή του, σε ιατρικό ή επιστημονικό πείραμα.

Άρθρο 10, παρ. 1

Κάθε πρόσωπο που στερείται της ελευθερίας του αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και σεβασμό της εγγενούς ανθρωπίνης αξιοπρέπειας.

Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

Άρθρο 2.- 1. Κάθε Κράτος Μέρος λαμβάνει αποτελεσματικά νομοθετικά, διοικητικά, δικαστικά ή άλλα μέτρα για να προλαμβάνει πράξεις βασανιστηρίων σε κάθε εδαφική περιοχή που υπάγεται στη δικαιοδοσία του.

Άρθρο 16.- 1. Κάθε Κράτος Μέρος αναλαμβάνει την υποχρέωση να εμποδίζει σε οποιαδήποτε εδαφική περιοχή της δικαιοδοσίας του άλλες πράξεις σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας που δεν συνιστούν βασανιστήρια, όπως καθορίζεται στο άρθρο 1, όταν αυτές οι πράξεις γίνονται ή υποκινούνται ή διαπράττονται με τη συναίνεση ή ανοχή ενός δημόσιου υπάλληλου ή άλλου προσώπου που ενεργεί με επίσημη ιδιότητα....

²³ Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

²⁴ Το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλων Μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας έχουν συστήσει ανεξάρτητες επιτροπές εμπειρογνομόνων - την Υποεπιτροπή του ΟΗΕ για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων αντιστοίχως- με εντολή να επισκέπτονται όλους τους χώρους κράτησης, διατεταγμένης από τα κράτη ή τους εκπροσώπους τους χωρίς περιορισμούς.

Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού

Άρθρο 37

Τα Συμβαλλόμενα κράτη επαγρυπνούν ώστε :

α. Κανένα παιδί να μην υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σε άλλες σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές τιμωρίες ή μεταχείριση.. ...

γ. Κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία να αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και με τον οφειλόμενο στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου σεβασμό, και κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ηλικίας του. Ειδικότερα, κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία θα χωρίζεται από τους ενήλικες, εκτός εάν θεωρηθεί ότι είναι προτιμότερο να μη γίνει αυτό για το συμφέρον του παιδιού, και έχει το δικαίωμα να διατηρήσει την επαφή με την οικογένειά του δι' αλληλογραφίας και με επισκέψεις, εκτός εξαιρετικών περιστάσεων.

Άρθρο 9, παρ. 4.

Όταν ο χωρισμός είναι αποτέλεσμα μέτρων που έχει πάρει ένα Συμβαλλόμενο Κράτος, όπως η κράτηση, η φυλάκιση, ... των δύο γονέων ή του ενός από αυτούς ή του παιδιού το Συμβαλλόμενο Κράτος δίνει, μετά από αίτηση, στους γονείς, στο παιδί ή, εάν χρειαστεί, σε ένα άλλο μέλος της οικογένειας τις ουσιώδεις πληροφορίες σχετικά με τον τόπο όπου βρίσκονται το απόν μέλος ή τα απόντα μέλη της οικογένειας, εκτός εάν η αποκάλυψη των πληροφοριών αυτών θα είναι επιζήμια για την ευημερία του παιδιού. Τα Συμβαλλόμενα κράτη φροντίζουν εξάλλου ώστε η υποβολή ενός τέτοιου αιτήματος να μη επισύρει δυσμενείς συνέπειες για το ενδιαφερόμενο ή τα ενδιαφερόμενα.

Διεθνής Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους

Άρθρο 10. Κανένας μετανάστης εργαζόμενος ή μέλη της οικογένειάς του δεν υποκείνται σε βασανιστήρια ή άλλους τρόπους σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.

Άρθρο 16, παρ. 2. Οι μετανάστες εργαζόμενοι και τα μέλη των οικογενειών τους δικαιούνται αποτελεσματικής προστασίας από το Κράτος από την βία, τον σωματικό τραυματισμό, από τις απειλές και από τον εκφοβισμό, ανεξάρτητα από αν προέρχεται από δημόσιους αξιωματούχους, ή από μεμονωμένους ιδιώτες, ομάδες ή οργανώσεις.

Άρθρο 17.-

1. Οι μετανάστες εργαζόμενοι και τα μέλη των οικογενειών τους που στερούνται την ελευθερία τους τυγχάνουν ανθρώπινης μεταχείρισης και του σεβασμού που είναι συναφής με την αξιοπρέπεια της ανθρώπινης προσωπικότητας και της πολιτιστικής ταυτότητας.

2. Οι κατηγορούμενοι μετανάστες εργαζόμενοι και τα μέλη των οικογενειών τους, εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων, διαχωρίζονται από τα καταδικασμένα πρόσωπα και τυγχάνουν ιδιαίτερης μεταχείρισης, ανάλογης με το καθεστώς τους ως μη καταδικασμένων προσώπων. Οι κατηγορούμενοι ανήλικοι πρέπει να διαχωρίζονται από τους ενήλικες και να παραπέμπονται το συντομότερο δυνατόν σε δίκη.

3. Κάθε μετανάστης εργαζόμενος ή μέλος της οικογένειάς του που κρατείται στο Κράτος διέλευσης ή στο Κράτος της απασχόλησης για παραβίαση των περί μετανάστευσης διατάξεων κρατείται, εφόσον αυτό είναι πρακτικά δυνατόν, ξεχωριστά από τους καταδικασθέντες ή από τα πρόσωπα που κρατούνται εκκρεμούσης της δίκης τους.

4. Κατά την διάρκεια της φυλάκισης μετά από ποινή που επιβλήθηκε από Δικαστήριο, ο κύριος στόχος της μεταχείρισης του μετανάστη εργαζόμενου ή μέλους της οικογένειάς του είναι η αναμόρφωσή του και η κοινωνική επανένταξη του. Οι ανήλικοι καταδικασθέντες πρέπει να διαχωρίζονται από τους ενήλικες και να τυγχάνουν μεταχείρισης ανάλογης της ηλικίας τους και του καθεστώτος τους.

5. Κατά την διάρκεια της κράτησης ή της φυλάκισης, οι μετανάστες εργαζόμενοι και τα μέλη της οικογένειάς τους απολαμβάνουν όσον αφορά την επίσκεψη των οικογενειών τους των δικαιωμάτων που απολαμβάνουν οι πολίτες του Κράτους κράτησης ή φυλάκισης.

6. Όταν ένας μετανάστης εργαζόμενος στερείται της ελευθερίας του, οι αρμόδιες Αρχές

του ενδιαφερόμενου Κράτους αποδίδουν ιδιαίτερη προσοχή στα προβλήματα που μπορεί να δημιουργούνται για τα μέλη της οικογενείας του, ειδικότερα για τις/τους συζύγους και τα ανήλικα παιδιά.

7. Οι μετανάστες εργαζόμενοι και τα μέλη των οικογενειών τους που κρατούνται ή που είναι φυλακισμένοι σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία στο Κράτος απασχόλησης ή στο Κράτος διέλευσης απολαμβάνουν, όσον αφορά τα δικαιώματά τους κατά την κράτηση ή φυλάκισή τους, των ιδίων δικαιωμάτων που απολαμβάνουν οι πολίτες αυτών των κρατών.

8. Εάν ένας μετανάστης εργαζόμενος ή ένα μέλος της οικογενείας του κρατείται προκειμένου να επαληθευθεί παράβαση των περί μετανάστευσης διατάξεων δεν φέρει το βάρος των εξόδων που προκύπτουν από την διαδικασία αυτή.

Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία

Άρθρο 15

1. Κανείς δεν υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία. Ειδικότερα, κανείς δεν υποβάλλεται χωρίς την ελεύθερη συγκατάθεση του/της σε ιατρικά ή επιστημονικά πειράματα.

2. Τα κράτη Μέρη λαμβάνουν όλα τα αποτελεσματικά νομοθετικά, διοικητικά, δικαστικά ή άλλα μέτρα για να αποτρέψουν τα ΑμεΑ, σε ίση βάση με τους άλλους, από το να υποβάλλονται σε βασανιστήρια ή σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία.

Άρθρο 17

Κάθε ΑμεΑ έχει το δικαίωμα στο σεβασμό της φυσικής και διανοητικής του/της ακεραιότητας σε ίση βάση με τους άλλους.

Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, [Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα εφαρμοστέα κριτήρια και κανόνες που αφορούν τους αιτούντες άσυλο καθώς και εναλλακτικά της κράτησης μέτρα](#), 2012

Κατευθυντήρια οδηγία 8: Οι συνθήκες κράτησης θα πρέπει να είναι ανθρώπινες και αξιοπρεπείς

Επιτροπή υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, [Κατευθυντήριες οδηγίες για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο πλαίσιο των ταχύρυθμων διαδικασιών ασύλου](#) (2009)

Κατευθυντήρια οδηγία XI.3

Κατάλληλη βοήθεια και υποστήριξη θα πρέπει να παρέχεται και σε άλλους κρατούμενους που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες.

1. Καταλληλότητα του χώρου κράτησης, ιδίως για τα παιδιά και τις οικογένειες

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις όπου τα παιδιά τελούν υπό κράτηση, πρέπει να τοποθετούνται σε εγκαταστάσεις και υπό συνθήκες κατάλληλες για την ηλικία τους (βλ., [άρθρο 37 ΣΔΤΠ](#), βλ. επίσης [Aerts κατά Βελγίου](#), ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 25357/94, (1998), σκέψη 46).

Η κράτηση παιδιών σε ακατάλληλες εγκαταστάσεις ενδέχεται, ανάλογα με τις περιστάσεις, να συνιστά παραβίαση της απαγόρευσης των βασανιστηρίων και άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης και του δικαιώματος στην ελευθερία (βλ. πλαίσιο κατωτέρω υπόθεση [Mubilanzila Mayeka και Kaniki Mitunga κατά Βελγίου](#)).

Ενώ η κράτηση μεταναστών σε αεροδρόμια κατά την άφιξή τους μπορεί να είναι αποδεκτή για χρονικό διάστημα μερικών ωρών, η παρατεταμένη κράτηση χωρίς κατάλληλες εγκαταστάσεις για ύπνο, φαγητό ή υγιεινή ενδέχεται να ισοδυναμεί με κακομεταχείριση.²⁵

Τα αστυνομικά τμήματα και οι φυλακές θεωρούνται εν γένει ακατάλληλοι χώροι κράτησης μεταναστών. Η κράτηση δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ως τιμωρία [Κατευθυντήρια Οδηγία 8, παρ. 48(iii) Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες Οδηγίες για την κράτηση, Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Εξέταση των εκθέσεων που υπέβαλαν τα κράτη μέρη βάσει του άρθρου 40 του Συμφώνου, [Τελικές παρατηρήσεις της Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Αυστρία](#), έγγραφο CCPR/C/AUT/CO/4 (2007), παρ. 17.].

Δεδομένου ότι οι συνθήκες στα αστυνομικά τμήματα είναι εν γένει ανεπαρκείς για παρατεταμένες περιόδους κράτησης, ο χρόνος κράτησης σε αυτά πρέπει να περιορίζεται στο απολύτως ελάχιστο χρονικό διάστημα ([Charahili κατά Τουρκίας](#), ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 46605/07, απόφαση της 13ης Απριλίου 2010, σκέψεις 76-78)

[Νομικά Πρότυπα Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων](#), Απόσπασμα από τη 10η ετήσια έκθεση, [CPT/Inf (2000) 13]

Σελίδα 78, παρ. 27 (...) Περιπτώσεις κατά τις οποίες γυναίκες σε εγκυμοσύνη κατά τη γυναικολογική εξέταση και/ή κατά τον τοκετό δένονται σε κρεβάτια ή άλλα έπιπλα ή κατ' άλλον τρόπον δένονται σφικτά, είναι πλήρως απαράδεκτες και θα μπορούσαν να αξιολογηθούν ως απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση.

Περαιτέρω, τα διεθνή νομικά πρότυπα διευκρινίζουν ότι οι αιτούντες άσυλο και οι μετανάστες που τελούν υπό κράτηση για λόγους που σχετίζονται με το μεταναστευτικό τους καθεστώς θα πρέπει να τοποθετούνται χωριστά από τα άτομα που τελούν υπό κράτηση για ποινικές κατηγορίες (συμπεριλαμβανομένων των ατόμων που έχουν κριθεί προφυλακιστέοι και εκείνων που εκτίουν ποινή).

[Mubilanzila Mayeka και Kaniki Mitunga κατά Βελγίου](#), ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 13178/03, απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2006

Η υπόθεση Mubilanzila Mayeka και Kaniki Mitunga κατά Βελγίου αφορούσε την κράτηση ασυνόδευτου παιδιού. Μία πεντάχρονη ανήλικη τέθηκε υπό κράτηση για δύο μήνες, σε κέντρο διέλευσης προορισμένο για ενήλικες χωρίς να λάβει καμία στήριξη. Το παιδί είχε ταξιδέψει από το Κονγκό χωρίς τα απαιτούμενα ταξιδιωτικά έγγραφα με σκοπό να συναντήσει τη μητέρα της που είχε υπαχθεί στο καθεστώς πρόσφυγα στον Καναδά. Το παιδί επεστράφη στη συνέχεια στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, παρά το γεγονός ότι δεν είχε κανένα μέλος της οικογένειάς της να περιμένει εκεί για να το φροντίσει. Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι ελλείπει οιοδήποτε κινδύνος διαφυγής της ανήλικης προσφεύγουσας από την επίβλεψη των βελγικών αρχών, η κράτησή της σε κέντρο ενηλίκων δεν ήταν αναγκαία. Το ΕΔΔΑ επισήμανε επίσης ότι θα μπορούσαν να ληφθούν άλλα μέτρα - όπως για παράδειγμα η τοποθέτησή της σε εξειδικευμένο φορέα ή σε ανάδοχη οικογένεια- που θα άρμοζαν στο βέλτιστο συμφέρον του παιδιού που εγγυάται το άρθρο 3 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Η κράτηση μια πεντάχρονης ασυνόδευτης ανήλικης αιτούσας άσυλο με ενήλικες σε κέντρο κλειστού τύπου χωρίς την παροχή υπηρεσιών παιδικής πρόνοιας συνιστά παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης δεδομένου ότι οι συνθήκες κράτησης δεν προσαρμόστηκαν στην εξαιρετικά ευάλωτη θέση της. Το Δικαστήριο διαπίστωσε επίσης παραβίαση των δικαιωμάτων του άρθρου 3 για τη μητέρα της λόγω της αγωνίας και της αβεβαιότητας σε σχέση με την κράτηση της κόρης της.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβιάσεις των άρθρων 3, 5 και 8 της ΕΣΔΑ.

²⁵Πρότυπα ΕΠΒ, CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev. 2010, σελ. 54.

Άλλες υποθέσεις, όπου διαπιστώθηκε παραβίαση της απαγόρευσης των βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακομεταχείρισης, βάσει των συνθηκών κράτησης, όπου παιδιά-μετανάστες τέθηκαν υπό κράτηση μαζί με γονείς, περιλαμβάνουν:

Στην υπόθεση *Muskhadzhiyeva κ.λπ. κατά Βελγίου* το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η πολύμηνη κράτηση σε κλειστό κέντρο μεταγωγών για αλλοδαπούς μιας μητέρας και των τεσσάρων παιδιών της, ηλικίας μεταξύ επτά μηνών και επτά ετών, συνιστούσε παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ. Για να καταλήξει στα συμπεράσματά του, το Δικαστήριο επέστησε την προσοχή στο γεγονός ότι το κέντρο δεν ήταν «εξοπλισμένο για την υποδοχή των παιδιών», γεγονός το οποίο είχε σοβαρές συνέπειες για την ψυχική τους υγεία.

Η απόφαση του ΕΔΔΑ στην υπόθεση *Poron κατά Γαλλίας* σχετικά με τη διοικητική κράτηση οικογένειας για δύο εβδομάδες εν αναμονή της απέλασής της στο Καζακστάν, συνάδει με την ανωτέρω απόφαση. Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι το κράτος παραβίασε το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ δεδομένου ότι οι γαλλικές αρχές δεν έλαβαν υπόψη τους τις αναπόφευκτες επιβλαβείς συνέπειες για τα δύο παιδιά (ηλικίας πέντε μηνών και τριών ετών) που τέθηκαν υπό κράτηση σε κέντρο κράτησης υπό συνθήκες που ήταν «ακατάλληλες για παιδιά».

Ομοίως, στην υπόθεση *Kanagaratnam κατά Βελγίου*, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η κράτηση μιας μητέρας αιτούσας άσυλο και των τριών τέκνων της σε κλειστό κέντρο αλλοδαπών, ενόσω τελούσε σε παράτυπη κατάσταση, για τέσσερις μήνες ισοδυναμούσε με παράβαση των άρθρων 3 και 5 της ΕΣΔΑ. Παρά το γεγονός ότι τα παιδιά συνοδεύονταν από τη μητέρα τους, το Δικαστήριο έκρινε ότι, τοποθετώντας τα σε κλειστό κέντρο, οι βελγικές αρχές τα εξέθεσαν σε συναισθήματα άγχους και κατωτερότητας και, με πλήρη γνώση των πραγματικών περιστατικών, έθεσαν σε κίνδυνο την ανάπτυξή τους.

2. Συνθήκες κράτησης

Οι εγκαταστάσεις στις οποίες κρατούνται μετανάστες πρέπει να είναι επαρκώς καθαρές, ασφαλείς και κατάλληλες από άποψη υγιεινής, ώστε να είναι συμβατές με την απαγόρευση των βασανιστηρίων ή άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης και προκειμένου κάθε πρόσωπο που στερείται την ελευθερία του να αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και σεβασμό της εγγενούς ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, καθώς και να προστατεύεται το δικαίωμά του στην υγεία (άρθρο 10 ΔΣΑΠΔ).

Λόγω της αυξανόμενης χρήσης της κράτησης ως μέσο ελέγχου της μετανάστευσης, όλο και μεγαλύτερου αριθμού μεταναστών σε κακές συνθήκες και σε χώρους με υπερπληθυσμό,²⁶ τα διεθνή δικαστήρια δικαιωμάτων του ανθρώπου καθώς και τα συναφή όργανα έχουν επανειλημμένως εντοπίσει παραβιάσεις της απαγόρευσης σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης.

Αν και η κράτηση από τη φύση της συνεπάγεται μια αναπόφευκτη ταλαιπωρία, η γενική αρχή που πρέπει να εφαρμόζεται επιτάσσει ότι οι συνθήκες κράτησης πρέπει να είναι συμβατές με την ανθρωπίνη αξιοπρέπεια προκειμένου να μην υποφέρουν οι κρατούμενοι περισσότερο από το επίπεδο πόνου και ταλαιπωρίας που συνδέεται αναπόφευκτα με την κράτηση.²⁷ Περαιτέρω, η οικονομική ύφεση ή οι δυσκολίες που προκαλούνται από μια εισροή μεταναστών δεν δικαιολογούν την παραβίαση της απαγόρευσης των βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακομεταχείρισης, δεδομένης της απόλυτης φύσης αυτών των δικαιωμάτων ή του δικαιώματος σεβασμού της εγγενούς

²⁶ Πρότυπα ΕΠΒ, Μέτρα διασφάλισης για τους παράτυπους μετανάστες που στερούνται την ελευθερία τους, απόσπασμα από την 19η γενική έκθεση [CPT/Inf (2009) 27], σελ. 61, παρ. 85-89.

²⁷ *S.D. κατά Ελλάδας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ.53541/07, απόφαση της 11ης Ιουνίου 2007, σκέψη 45, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, ΕΔΔΑ, σκέψη 221.

ανθρώπινης αξιοπρέπειας των κρατουμένων (*M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 30696/09, (2011) σκέψεις 221-222, βλ. πλαίσιο κατωτέρω).

M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 30696/09, απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2011

221. Το άρθρο 3 της Σύμβασης επιβάλλει στο κράτος να διαβεβαιώνεται ότι η κράτηση γίνεται σε συνθήκες που είναι σύμφωνες με τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ότι οι τρόποι εκτέλεσης του μέτρου δεν υποβάλλουν τον ενδιαφερόμενο σε απόγνωση ή σε δοκιμασία τέτοιας έντασης που να υπερβαίνει το αναπόφευκτο επίπεδο πόνου που συνδέεται με την κράτηση και, σχετικά με τις πρακτικές προϋποθέσεις της φυλάκισης, η υγεία και η ευζωία του φυλακισμένου διασφαλίζονται με τον κατάλληλο τρόπο

223. Το Δικαστήριο επισημαίνει καταρχάς ότι τα κράτη που βρίσκονται στα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης συναντούν σήμερα σημαντικές δυσκολίες προκειμένου να αντιμετωπίσουν το αυξανόμενο κύμα μεταναστών και αιτούντων άσυλο.. ... Ωστόσο, λόγω του απόλυτου χαρακτήρα του άρθρου 3, αυτό δεν μπορεί να απαλλάξει ένα κράτος από τις υποχρεώσεις που υπέχει από αυτή τη διάταξη.

Suso Musa κατά Μάλτας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 42337/12, απόφαση της 23ης Ιουλίου 2013

101. ... το Δικαστήριο διατυπώνει αμφιβολίες για την καταλληλότητα του χώρου και των συνθηκών της κράτησης. Ανησυχίες σχετικά με το ζήτημα αυτό έχουν εκφραστεί σε πολλές διεθνείς αναφορές [...]. Τόσο η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων όσο και η Διεθνής Επιτροπή Νομικών έχουν θεωρήσει ότι οι εν λόγω συνθήκες κράτησης μπορούσαν να θεωρηθούν απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση κατά το νόημα του άρθρου 3 της Σύμβασης· επιπλέον, οι συνθήκες αυτές είναι σχεδόν βέβαιο ότι επιδεινώθηκαν κατά τη διάρκεια της κρίσης στη Λιβύη, την περίοδο δηλαδή που ο προσφεύγων ήταν κρατούμενος. Με βάση τα ανωτέρω, το Δικαστήριο δεν δύναται να θεωρήσει αυτές τις συνθήκες κατάλληλες για πρόσωπα που δεν έχουν διαπράξει ποινικά αδικήματα αλλά τα οποία, φοβούμενα συχνά για τη ζωή τους, έχουν διαφύγει από τη χώρα τους.

Ευρωπαϊκό δίκαιο

Το άρθρο 10 της Οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής (αναδιτύπωση), το οποίο πρέπει να ερμηνεύεται σε συνάρτηση με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τον Χάρτη της ΕΕ, μεταξύ άλλων τα άρθρα 1 και 4, θέτει ορισμένες απαιτήσεις, μεταξύ των οποίων:

- ο Η κράτηση αιτούντων γίνεται, κατά κανόνα, σε ειδικές εγκαταστάσεις κράτησης
- ο Οι αιτούντες που τελούν υπό κράτηση πρέπει να έχουν πρόσβαση σε υπαίθριους χώρους.
- ο Οι αιτούντες πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να επικοινωνούν με μέλη της οικογένειας, την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, νομικούς συμβούλους ή συνηγόρους και με πρόσωπα που εκπροσωπούν συναφείς μη κυβερνητικές οργανώσεις.

α) Σωρευτικές επιπτώσεις κακών συνθηκών

Οι σωρευτικές επιπτώσεις κακών συνθηκών ενδέχεται να οδηγήσουν σε παραβίαση της απαγόρευσης της κακομεταχείρισης.²⁸ Επιπλέον, όσο μεγαλύτερη είναι η διάρκεια της

²⁸ *Dougoz κατά Ελλάδα*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ.40907/98, απόφαση της 6ης Μαρτίου 2001, *Z.N.S. κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 21896/08, απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 2010, *Charahili κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, *M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας*, ΕΔΔΑ, σκέψεις 230-233.

κράτησης, αντικειμενικά, τόσο πιθανότερο είναι οι κακές συνθήκες να οδηγήσουν σε παραβίαση της απαγόρευσης κακομεταχείρισης. Το αν οι συνθήκες είναι σκληρές, απάνθρωπες ή ταπεινωτικές πρέπει ωστόσο να εξετάζεται εξατομικευμένα - μπορεί να εξαρτάται από το φύλο, την ηλικία ή την υγεία του συγκεκριμένου κρατουμένου. Οι συνθήκες μπορεί να θεωρηθούν απάνθρωπες ή ταπεινωτικές ανεξαρτήτως ύπαρξης πρόθεσης ταπείνωσης ή εξευτελισμού εκ μέρους των αρχών.²⁹

Όσον αφορά τους αλλοδαπούς που τίθενται υπό διοικητική κράτηση, πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη ότι δεν κατηγορούνται ή δεν καταδικάστηκαν για κάποιο αδίκημα, δεδομένο που πρέπει να αντικατοπτρίζεται στις συνθήκες κράτησης και στην ποιότητα των εγκαταστάσεων των χώρων κράτησης.

M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 30696/09, απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2011

231. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι έχει ήδη κρίνει ότι τέτοιες συνθήκες που επικρατούν σε άλλους χώρους κράτησης στην Ελλάδα, συνιστούσαν ταπεινωτική μεταχείριση υπό την έννοια του άρθρου 3 της Σύμβασης... Για να καταλήξει στο συμπέρασμα αυτό, είχε λάβει υπόψη του ότι οι προσφεύγοντες ήταν αιτούντες άσυλο.

232. Το Δικαστήριο ... κρίνει ότι η διάρκεια της κράτησης του προσφεύγοντα, τέσσερις μέρες τον Ιούνιο του 2009 και μία εβδομάδα τον Αύγουστο του 2009, ήταν αρκετή. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο πρέπει να λάβει υπόψη την ιδιαίτερα ευάλωτη κατάσταση του προσφεύγοντα, που συνδέεται με την ιδιότητά του ως αιτούντος άσυλο, λόγω της μεταναστευτικής πορείας του και των τραυματικών εμπειριών που μπορεί να έχει ζήσει προηγουμένως.

233. Αντίθετα, βάσει των πληροφοριών που έχει για τις συνθήκες που επικρατούν στο κέντρο κράτησης δίπλα στο Αεροδρόμιο Αθηνών, το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι συνθήκες κράτησης του προσφεύγοντα ήταν απαράδεκτες. Θεωρεί ότι σωρευτικά, το αίσθημα αυθαιρεσίας, κατωτερότητας και άγχους που συνδέονται συχνά με τις συνθήκες αυτές καθώς και το αίσθημα βαθιάς προσβολής της αξιοπρέπειας που προκαλούν αναμφισβήτητα αυτές οι συνθήκες κράτησης συνεπάγονται ταπεινωτική μεταχείριση αντίθετη με το άρθρο 3 της Σύμβασης. Επιπλέον, η απόγνωση του προσφεύγοντα ενισχύθηκε επειδή ήταν ευάλωτος ως αιτών άσυλο.

Riad και Idiab κατά Βελγίου, ΕΔΔΑ, προσφυγές αριθ. 29787/03 και 29810/03, απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2008

107. Δεν έχει αποδειχτεί ότι υπήρχε γνήσια πρόθεση ταπείνωσης ή εξευτελισμού των προσφευγόντων. Ωστόσο, η απουσία μιας τέτοιας πρόθεσης δεν μπορεί να αποκλείσει την παραβίαση του άρθρου 3 [...]. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι συνθήκες τις οποίες αναγκάστηκαν να αντιμετωπίσουν οι προσφεύγοντες κατά την κράτησή τους για περισσότερες από δέκα ημέρες είχαν ως συνέπεια σημαντική ηθική βλάβη, υπονόμισαν την αξιοπρέπειά τους και τους προκάλεσαν συναισθήματα εξευτελισμού και ταπείνωσης. Ακόμα και δεχόμενοι ότι είναι αλήθεια πως υπήρχε η δυνατότητα να τους παρέχονται τρία γεύματα ημερησίως, και εφόσον οι προσφεύγοντες είχαν ενημερωθεί για τη δυνατότητα αυτή, η παραπάνω διαπίστωση διατηρεί την ορθότητά της.

β) Υπερπληθυσμός

Η κράτηση προσώπων σε υπερπλήρεις χώρους κράτησης έχει κριθεί από τα διεθνή δικαστήρια ότι συνιστά παραβίαση του δικαιώματος των κρατουμένων να μην υφίστανται σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση. Ακόμη και όταν ο αριθμός των κρατουμένων δεν συνιστά υπερπληθυσμό, ο συνωστισμός μπορεί να διευκολύνει ή

²⁹ *Riad και Idiab κατά Βελγίου*, ΕΔΔΑ, προσφυγές αριθ. 29787/03 και 29810/03, απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2008, σκέψη 107.

να συμβάλει στην παραβίαση του δικαιώματος των κρατουμένων να μην υφίστανται σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση σε συνδυασμό με άλλες κακές συνθήκες κράτησης, όπως ο ανεπαρκής αερισμός ή η πρόσβαση στο φυσικό φως ή τον αέρα, η θέρμανση, η κακή υγιεινή ή η έλλειψη οποιασδήποτε ιδιωτικότητας (*Aden Ahmed κατά Μάλτας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 55352/12, απόφαση της 23ης Ιουλίου 2013, σκέψεις 87-88, *Peers κατά Ελλάδας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 28524/95, απόφαση της 19ης Απριλίου 2001, σκέψεις 70-7).

Ειδικός Εισηγητής των Ηνωμένων Εθνών για τα βασανιστήρια, Ετήσια έκθεση προς την Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, έγγραφο E/CN.4/2004/56 (2003) παρ. 49.

49. Ο Ειδικός Εισηγητής επισημαίνει ότι ένα από τα πιο συχνά εμπόδια για τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και την απαγόρευση των βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακομεταχείρισης σε χώρους κράτησης είναι ο υπερπληθυσμός. Προκειμένου να βελτιωθούν οι συνθήκες κράτησης και σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα, συμπεριλαμβανομένου του κανόνα 1, παρ. 5 των Κανόνων των Ηνωμένων Εθνών για τις ελάχιστες προδιαγραφές των μη στερητικών της ελευθερίας μέτρων (κανόνες Τόκυο) ο Ειδικός Εισηγητής παροτρύνει τα κράτη να αποφύγουν την κράτηση όπου είναι δυνατόν. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα σε περιπτώσεις προσωρινής κράτησης και κράτησης παιδιών, αιτούντων άσυλο και προσφύγων.

A.A. κατά Ελλάδας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 12186/08, απόφαση της 22ης Ιουλίου 2010

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης τόσο εξαιτίας των συνθηκών διαβίωσης που επικρατούσαν στο Κέντρο κράτησης Σάμου, όσο και εξαιτίας της έλλειψης επιμέλειας από πλευράς αρχών να του προσφέρουν την κατάλληλη ιατρική φροντίδα.

Ο Α.Α. τέθηκε υπό κράτηση επί τρεις μήνες στο Κέντρο κράτησης Σάμου. Διεθνείς οργανισμοί και ΜΚΟ (η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Επιτροπή LIBE, η Ύπατη Αρμοστεία Ελλάδας και η ProAsyl) επιβεβαίωσαν τον συνωστισμό, τις αξιοθρήνητες συνθήκες υγιεινής, ότι δεν είχε προβλεφθεί καμία υποδομή για τον ελεύθερο χρόνο ή τα γεύματα καθώς και την ακαταλληλότητα των εγκαταστάσεων υγιεινής (σκέψεις 58-60). Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι συνθήκες κράτησης του προσφεύγοντα στη Σάμο, σε συνδυασμό με τη διάρκεια της κράτησης επί τρεις μήνες, αντιβαίνουν στο άρθρο 3 (σκέψη 64).

Dougoz κατά Ελλάδας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 40907/98, απόφαση της 6ης Μαρτίου 2001

45. Στην υπό κρίση υπόθεση το Δικαστήριο επισημαίνει ότι ο προσφεύγων τέθηκε υπό κράτηση αρχικά στο κρατητήριο της Δραπετσώνας για πολλούς μήνες, το οποίο είναι κέντρο κράτησης αλλοδαπών, που τελούν υπό διοικητική κράτηση. Ο προσφεύγων ισχυρίστηκε, μεταξύ άλλων, ότι το κελί του ήταν υπερπλήρες, ότι δεν υπήρχαν κρεβάτια για τους κρατουμένους, ότι τα κελιά ήταν ακάθαρτα και η υγειονομική υποδομή ανεπαρκής, ότι δεν υπήρχε αρκετό ζεστό νερό, ότι δεν υπήρχε καθαρός αέρας ή φυσικό φως και κανένα προαύλιο ή άλλος κατάλληλος χώρος όπου οι κρατούμενοι θα μπορούσαν να αθληθούν. Δεν υπήρχε καν η δυνατότητα ανάγνωσης ενός βιβλίου λόγω του υπερπληθυσμού του κελιού του. Τον Απρίλιο 1998 ο προσφεύγων μεταφέρθηκε στα κρατητήρια της ΕΛ.ΑΣ στη Λεωφόρο Αλεξάνδρας όπου, σύμφωνα με τον προσφεύγοντα, οι συνθήκες ήταν παρόμοιες με αυτές στη Δραπετσώνα και τέθηκε υπό κράτηση εκεί έως τις 3 Δεκεμβρίου 1998, ημέρα κατά την οποία απελάθηκε στη Συρία.

Το ΕΔΔΑ επισήμανε ότι η ελληνική κυβέρνηση δεν αμφισβήτησε τους ισχυρισμούς του

προσφεύγοντα περί υπερπληθυσμού των κρατητηρίων και έλλειψης υποδομής ύπνου για τους κρατούμενους.

46. Το Δικαστήριο κρίνει ότι οι συνθήκες κράτησης ενδέχεται μερικές φορές να συνιστούν απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση. Στην «ελληνική περίπτωση» (...) η Επιτροπή κατέληξε σε αυτό το συμπέρασμα λόγω του υπερπληθυσμού και των ανεπαρκών εγκαταστάσεων θέρμανσης, υγιεινής, έλλειψης υποδομής ύπνου, του φαγητού, της αναψυχής και της επαφής με τον έξω κόσμο. Κατά την εξέταση των συνθηκών κράτησης πρέπει να ληφθούν υπόψη τα συνολικά αποτελέσματα των συνθηκών αυτών όπως επίσης οι συγκεκριμένοι ισχυρισμοί του προσφεύγοντα. Στην υπό κρίση υπόθεση, το ΕΔΔΑ επισήμανε ότι, αν και δεν διεξήγαγε επιτόπια έρευνα, οι ισχυρισμοί του προσφεύγοντα επιβεβαιώνονται από τα συμπεράσματα της έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (ΕΠΒ) της 29.11.1994, που αφορούσαν τα κρατητήρια της Λεωφ. Αλεξάνδρας. Στην έκθεσή της, η ΕΠΒ τόνισε ότι τα κελιά και το καθεστώς κράτησης σε αυτό το μέρος ήταν εντελώς ακατάλληλο για περίοδο που υπερβαίνει τις λίγες ημέρες, ο πληθυσμός ήταν υπερβολικός και οι εγκαταστάσεις υγιεινής ήταν αποτρόπαιες. Αν και η ΕΠΒ δεν είχε επισκεφθεί το κρατητήριο της Δραπετσώνας τότε, το ΕΔΔΑ επισήμανε ότι η ελληνική κυβέρνηση περιέγραψε τις συνθήκες κράτησης στα κρατητήρια της Λεωφ. Αλεξάνδρας ως όμοιες με αυτές της Δραπετσώνας, και ότι ο προσφεύγων είχε ισχυριστεί ότι οι συνθήκες στα κρατητήρια της Λεωφ. Αλεξάνδρας ήταν λίγο καλύτερες από αυτές στη Δραπετσώνα. (...)

48. Βάσει αυτών των δεδομένων, το ΕΔΔΑ απεφάνθη ότι οι συνθήκες κράτησης του προσφεύγοντος στα παραπάνω κρατητήρια και ειδικά ο υπερπληθυσμός και η έλλειψη υποδομής ύπνου, σε συνδυασμό με την υπερβολική διάρκεια της κράτησής του σε αυτές τις συνθήκες, συνιστούσαν ταπεινωτική μεταχείριση κατά παράβαση του άρθρου 3 ΕΣΔΑ.

Kantyreva κατά Ρωσίας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 37213/02, απόφαση της 21ης Ιουνίου 2007

50. Ο προσφεύγων ισχυρίστηκε ότι τέθηκε υπό κράτηση σε κελί με άλλους 12 κρατούμενους. Επομένως, στο μικρότερο κελί των 12 τετραγωνικών μέτρων, στους κρατούμενους αναλογούσε από 1 τετραγωνικό μέτρο προσωπικού χώρου. Σε δύο μεγαλύτερα κελιά εμβαδού 18,7 τετραγωνικών μέτρων αναλογούσαν στους κρατούμενους λιγότερα από 1,6 τετραγωνικά μέτρα προσωπικού χώρου.

51. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι έχει διαπιστώσει επανειλημμένως παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης σε διάφορες υποθέσεις κατά της Ρωσίας λόγω της έλλειψης προσωπικού χώρου για τους κρατούμενους...

Ειδικός Εισηγητής των Ηνωμένων Εθνών για τα βασανιστήρια, Ετήσια έκθεση προς την Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, έγγραφο E/CN.4/2004/56 (2003) – η υπογράμμιση δική μας

49. Ο Ειδικός Εισηγητής επισημαίνει ότι ένα από τα πιο συχνά εμπόδια για τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και την απαγόρευση των βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακομεταχείρισης σε χώρους κράτησης είναι ο υπερπληθυσμός.... ο Ειδικός Εισηγητής παροτρύνει τα κράτη να αποφύγουν την κράτηση όπου είναι δυνατόν Αυτό ισχύει ιδιαίτερα σε περιπτώσεις προσωρινής κράτησης και κράτησης παιδιών, αιτούντων άσυλο και προσφύγων.

γ) Πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη

Τα κράτη έχουν την υποχρέωση να σέβονται και να προστατεύουν τη σωματική και ψυχική υγεία όλων των προσώπων που στερούνται την ελευθερία τους, συμπεριλαμβανομένων των κρατουμένων μεταναστών. Η εν λόγω υποχρέωση υπαγορεύει στις αρχές, όχι μόνο να εξασφαλίζουν υγιείς συνθήκες διαβίωσης στους χώρους κράτησης, αλλά και, μεταξύ άλλων, να παρέχουν επαρκή ιατρική περίθαλψη και κατάλληλη φαρμακευτική αγωγή για υγεία των κρατουμένων (*Hurtado κατά Ελβετίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 17549/90, απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 1999, *Mouisel κατά Γαλλίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 67263/01, απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2002, σκέψη 40, *Keenan κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 27229/95, απόφαση της 3ης Απριλίου 2001, σκέψη 111).

Η έλλειψη επαρκούς ιατρικής περίθαλψης και κατάλληλης φαρμακευτικής αγωγής για τους κρατούμενους, συμπεριλαμβανομένων αυτών που πάσχουν από HIV ή επιληψία, που οδηγούν σε επιδείνωση της κατάστασης της υγείας τους, μπορεί να υπονομεύσει τον σεβασμό της αξιοπρέπειας του κρατουμένου και να προκαλέσουν αγωνία και πόνο, η ένταση των οποίων υπερβαίνει το αναπόφευκτο επίπεδο πόνου ή ταλαιπωρίας το οποίο ενέχει η κράτηση, κατά παράβαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ.³⁰ Μια τέτοια παραβίαση μπορεί να υφίσταται ακόμη και αν δεν αποδειχθεί η επιδείνωση της κατάστασης της υγείας ενός κρατουμένου.³¹

Η έλλειψη επαρκούς ιατρικής περίθαλψης και κατάλληλης φαρμακευτικής αγωγής για τους κρατούμενους μπορεί να συνιστά παραβίαση του δικαιώματος των κρατουμένων να μην υφίστανται σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση, είτε αφ' εαυτής, είτε σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες. Τα μέτρα ασφαλείας που εφαρμόζονται κατά την ιατρική περίθαλψη πρέπει επίσης να εφαρμόζονται, κατά το μέγιστο δυνατόν, ώστε να υπάρχει σεβασμός της αξιοπρέπειας του κρατουμένου. Σχετικά ζητήματα μπορεί να ανακύψουν από τη χρήση χειροπέδων ή άλλων περιοριστικών μέσων κατά τη διάρκεια μιας θεραπείας.³²

Κατά το διεθνές δίκαιο και τα σχετικά ρυθμιστικά πρότυπα που κατοχυρώνουν το δικαίωμα στην υγεία, όλα τα πρόσωπα, ανεξαρτήτως της ιθαγένειάς τους, του καθεστώτος παραμονής τους ή του μεταναστευτικού τους καθεστώτος, δικαιούνται κατάλληλη ιατρική αγωγή – πρωτοβάθμια και επείγουσα φροντίδα υγείας, συμπεριλαμβανομένης και της ψυχολογικής στήριξης (βλ. Κατευθυντήρια οδηγία 8 της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες κατωτέρω). Το ίδιο ισχύει και για όσους τελούν υπό κράτηση.

Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, [Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα εφαρμοστέα κριτήρια και κανόνες που αφορούν τους αιτούντες άσυλο καθώς και εναλλακτικά της κράτησης μέτρα](#), 2012

Κατευθυντήρια οδηγία 8

48. (vi)

Θα πρέπει να παρέχεται όπου απαιτείται, η **κατάλληλη ιατρική αγωγή**, συμπεριλαμβανομένης και της ψυχολογικής στήριξης. Οι κρατούμενοι που χρήζουν ιατρικής βοήθειας πρέπει να μεταφέρονται σε κατάλληλες εγκαταστάσεις ή να αντιμετωπίζονται επί τόπου, όπου υπάρχουν τέτοιες εγκαταστάσεις. Πρέπει να γίνεται

³⁰ *Kaprykowski κατά Πολωνίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ.23052/05, απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 2009, *Κοτσαύτης κατά Ελλάδας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ.39780/06, απόφαση της 12ης Ιουνίου 2008.

Βλ. επίσης, *Mouisel κατά Γαλλίας*, ΕΔΔΑ, σκέψεις 40-42.

³¹ *Κοτσαύτης κατά Ελλάδας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ.39780/06, απόφαση της 12ης Ιουνίου 2008.

³² *Henaf κατά Γαλλίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ.65436/01, απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2003, σκέψεις 49-60.

έλεγχος της σωματικής και της ψυχικής υγείας των υπό κράτηση ατόμων, το συντομότερο δυνατόν μετά την άφιξή τους, από κατάλληλο υγειονομικό προσωπικό. Κατά τη διάρκεια της κράτησης η σωματική και ψυχική υγεία των κρατουμένων πρέπει να ελέγχεται περιοδικά. Πολλοί κρατούμενοι παρουσιάζουν προβλήματα ψυχικής και σωματικής υγείας ως αποτέλεσμα της κράτησης, και, συνεπώς, πρέπει να γίνονται περιοδικές αξιολογήσεις της κατάστασής τους, ακόμη και όταν δεν είχαν παρουσιάσει συμπτώματα κατά την άφιξη. Όταν ανακλύψουν προβλήματα σωματικής ή ψυχικής υγείας κατά τη διάρκεια της κράτησης, πρέπει να παρέχεται στους ασθενείς η κατάλληλη φροντίδα και θεραπεία και να εξετάζεται το ενδεχόμενο απελευθέρωσης.

Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού

Άρθρο 3, παρ. 3

Τα Συμβαλλόμενα κράτη μεριμνούν ώστε η λειτουργία των οργανισμών, των υπηρεσιών και των ιδρυμάτων που αναλαμβάνουν παιδιά και που είναι υπεύθυνοι για την προστασία τους να είναι σύμφωνη με τους κανόνες που έχουν θεσπιστεί από τις αρμόδιες αρχές, ιδιαίτερα στον τομέα της ασφάλειας και της υγείας και σε ότι αφορά τον αριθμό και την αρμοδιότητα του προσωπικού τους, καθώς και την ύπαρξη μιας κατάλληλης εποπτείας.

Άρθρο 24

Τα Συμβαλλόμενα κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να απολαμβάνει το καλύτερο δυνατόν επίπεδο υγείας και να επωφελείται από τις υπηρεσίες ιατρικής θεραπείας και αποκατάστασης αναπήρων.

Τα Συμβαλλόμενα κράτη επιδιώκουν να διασφαλίσουν το ότι κανένα παιδί δεν θα στερείται το δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες αυτές.

2. Τα Συμβαλλόμενα κράτη επιδιώκουν να εξασφαλίσουν την πλήρη εφαρμογή του παραπάνω δικαιώματος και ιδιαίτερα παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα για:

α. Να μειώσουν τη βρεφική και παιδική θνησιμότητα.

β. Να εξασφαλίσουν σε κάθε παιδί την απαραίτητη ιατρική αντίληψη και περίθαλψη δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη της στοιχειώδους περίθαλψης.

γ. Να αγωνιστούν κατά της ασθένειας και της κακής διατροφής και μέσα στα πλαίσια της στοιχειώδους περίθαλψης, με την εφαρμογή - ανάμεσα στα άλλα - της ήδη διαθέσιμης τεχνολογίας και με την παροχή θρεπτικών τροφών και καθαρού πόσιμου νερού, λαμβάνοντας υπόψη τους κινδύνους της μόλυνσης του φυσικού περιβάλλοντος.

δ. Να εξασφαλίσουν στις μητέρες κατάλληλη περίθαλψη πριν και μετά από τον τοκετό.

ε. Να μπορούν όλες οι ομάδες της κοινωνίας, ιδιαίτερα οι γονείς και τα παιδιά να ενημερώνονται για τα θέματα της υγείας και της διατροφής του παιδιού, για τα πλεονεκτήματα του φυσικού θηλασμού, την υγιεινή και την καθαριότητα του περιβάλλοντος και την πρόληψη των ατυχημάτων και να βρίσκουν υποστήριξη στη χρήση των παραπάνω βασικών γνώσεων.

στ. Να αναπτύξουν την προληπτική ιατρική φροντίδα, την καθοδήγηση των γονέων και την εκπαίδευση και τις υπηρεσίες του οικογενειακού προγραμματισμού.

3. Τα Συμβαλλόμενα κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα για

να καταργηθούν οι παραδοσιακές πρακτικές που βλάπτουν την υγεία των παιδιών.

4. Τα Συμβαλλόμενα κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προωθήσουν και να ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία, ώστε να επιτύχουν σταδιακά την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος που αναγνωρίζεται στο παρόν άρθρο. Εν όψει αυτού, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Mouisel κατά Γαλλίας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 67263/01, απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2002

40. Από την ερμηνεία του άρθρου 3 συνάγεται ότι δεν ιδρύεται για τα κράτη γενική υποχρέωση να απολύουν έναν κρατούμενο για λόγους υγείας. Όμως σύμφωνα με τη διάταξη αυτή τα συμβαλλόμενα κράτη οφείλουν να προστατεύουν τη σωματική ακεραιότητα των προσώπων που στερούνται την προσωπική τους ελευθερία, κυρίως παρέχοντάς τους την απαραίτητη ιατρική φροντίδα (...). Το Δικαστήριο έχει επίσης τονίσει το δικαίωμα όλων των κρατουμένων σε συνθήκες κράτησης που είναι συμβατές με το σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι ο τρόπος και η μέθοδος εκτέλεσης των επιβαλλόμενων μέτρων δεν τους υποβάλλουν σε αγωνία ή δοκιμασία, η ένταση της οποίας υπερβαίνει το αναπόφευκτο επίπεδο πόνου ή ταλαιπωρίας το οποίο συνεπάγεται η κράτηση και λαμβανομένων υπόψη των πρακτικών απαιτήσεων της φυλάκισης πρέπει επίσης να εξασφαλίζεται επαρκώς, εκτός από την υγεία των κρατουμένων και η ευημερία τους (...).

Henaf κατά Γαλλίας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 65436/01, απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2003

55. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι «λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η Σύμβαση είναι ένα «ζωντανό μέσο που πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα των επικρατούσων συνθηκών», (...) έκρινε ότι: «...μία συμπεριφορά, λ.χ. που στο παρελθόν είχε χαρακτηριστεί από το Δικαστήριο ως απάνθρωπη, μπορεί κάτω από νέες γενικότερες συνθήκες να θεωρηθεί βασανιστήριο κ.ο.κ. Εκτιμά ότι το ολοένα αυξανόμενο υψηλό επίπεδο που απαιτείται στον τομέα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, αναγκαστικά και αναπόφευκτα απαιτεί μεγαλύτερη σταθερότητα για την εκτίμηση των παραβιάσεων των θεμελιωδών αξιών των δημοκρατικών κοινωνιών» (...).

56. Εν προκειμένω, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία του προσφεύγοντα, την κατάσταση της υγείας του, την απουσία οποιασδήποτε προηγούμενης συμπεριφοράς που δημιουργεί βάσιμους λόγους φόβου ότι συνιστά κίνδυνο για την ασφάλεια, τις γραπτές οδηγίες του διοικητή των σωφρονιστικών οργάνων που συνιστούν κανονική και όχι ισχυρή εποπτεία και το γεγονός ότι είχε γίνει δεκτός στο νοσοκομείο μια ημέρα πριν από την εγχείρηση, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η χρήση μέσων φυσικού καταναγκασμού ήταν δυσανάλογη σε σχέση με τις ανάγκες ασφάλειας, ιδίως επειδή υπήρχαν και δύο αστυνομικοί για φρουρά έξω από το δωμάτιο του προσφεύγοντα. ...

59. Σε τελική ανάλυση, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η μεταχείριση του προσφεύγοντα από τις εθνικές αρχές δεν συμβιβαζόταν με τις διατάξεις του άρθρου 3 της Σύμβασης. Αποφαίνεται στην υπό κρίση υπόθεση ότι η χρήση μέσων φυσικού καταναγκασμού, υπό τις συνθήκες που περιγράφονται ανωτέρω, ισοδυναμεί με απάνθρωπη μεταχείριση.

Επιτροπή για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 14, **Το δικαίωμα στο υψηλότερο δυνατό επίπεδο υγείας (Άρθρο 12)**, έγγραφο E/C.12/2000/4 (2000)

34. Συγκεκριμένα, τα κράτη υποχρεούνται να σέβονται το δικαίωμα στην υγεία, μεταξύ άλλων, αποφεύγοντας να αρνούνται ή να περιορίζουν την ίση πρόσβαση όλων των προσώπων, συμπεριλαμβανομένων των φυλακισμένων ή των κρατουμένων, των μειονοτήτων, των αιτούντων άσυλο και των παράνομων μεταναστών, στις προληπτικές,

δ) Προστασία από κακομεταχείριση κατά τη διάρκεια της κράτησης και της απέλασης

Οι σωματικές ή σεξουαλικές κακοποιήσεις, η υπερβολική ή ακατάλληλη χρήση μέσων εξαναγκασμού παραβιάζουν δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στη ζωή και του δικαιώματος να μην υποβάλλεται κανείς σε βασανιστήρια ή σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση, καθώς και του δικαιώματος στη σωματική ακεραιότητα.

Περαιτέρω, όταν οι κρατικές αρχές γνωρίζουν ή οφείλουν να γνωρίζουν ότι συγκεκριμένα άτομα που τελούν υπό κράτηση υφίστανται πραγματική ή άμεση απειλή από ιδιώτες κατά παράβαση του δικαιώματος στη ζωή, του δικαιώματος να μην υποβάλλεται κανείς σε βασανιστήρια ή σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση, καθώς και του δικαιώματος στη σωματική ακεραιότητα, υπέχουν υποχρέωση να λάβουν όλα τα εύλογα μέτρα για την πρόληψη ή την παύση αυτής της κατάστασης (*Osman κατά Ηνωμένου Βασιλείου*).³³ Τα κράτη υπέχουν θετικές υποχρεώσεις να επιδεικνύουν τη δέουσα επιμέλεια για να αποτρέπουν και να διερευνούν πράξεις ιδιωτών που παραβιάζουν τα εν λόγω δικαιώματα (Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 31*, παρ. 8).

Οι υποχρεώσεις προστασίας αυξάνονται για τα πρόσωπα που τελούν υπό κράτηση, για τα οποία το κράτος υπέχει ιδιαίτερο καθήκον μέριμνας.³⁴

Για παράδειγμα, σε περιπτώσεις όπου υπάρχει μεγάλη πιθανότητα για φυλετική ή εθνοτική βία κατά την κράτηση, πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή τα κατάλληλα μέτρα πρόληψης και ασφάλειας. Στην υπόθεση *Rodic κ.λπ κατά Βοσνίας Ερζεγοβίνης*,³⁵ το ΕΔΔΑ έκρινε ότι δύο Σέρβοι κρατούμενοι που τελούσαν υπό κράτηση σε ανοικτή φυλακή με υπερπληθυσμό, κυρίως Βόσνιων κρατουμένων, και υπέστησαν βία από συγκρατούμενους, δεδομένου ότι δεν είχαν ληφθεί επαρκή μέτρα ασφαλείας από τις αρχές, η ψυχική βλάβη που επήλθε ως αποτέλεσμα της απειλής και της αναμονής της βίας ισοδυναμούσε με παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ.

Οι γυναίκες που τελούν υπό κράτηση ενδέχεται να αντιμετωπίσουν ιδιαίτερους κινδύνους σεξουαλικής ή έμφυλης βίας, είτε από κρατικούς υπαλλήλους, είτε από ιδιώτες. Τα κράτη υποχρεούνται να λαμβάνουν μέτρα για την πρόληψη και την προστασία των κρατουμένων από κάθε μορφής σεξουαλική βία, μέσω της ποινικοποίησης των εν λόγω πράξεων, καθώς και της επιβολής του ποινικού δικαίου. Ορισμένες μορφές σεξουαλικής βίας εναντίον κρατουμένων, όπως ο βιασμός, ισοδυναμούν με βασανιστήρια (*Aydin κατά Τουρκίας*).³⁶

***Raninen κατά Φινλανδίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 20972/92, απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1997**

56. Όσον αφορά το είδος της θεραπείας στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι χειροπέδες δεν εγείρουν, κατά κανόνα, ζήτημα βάσει του άρθρου 3 της Σύμβασης, όταν το μέτρο έχει επιβληθεί σε σχέση με νόμιμη σύλληψη ή κράτηση και δεν συνεπάγεται τη χρήση βίας ή την έκθεση στο κοινό, καθ' υπέρβαση του εύλογου

³³ *Osman κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, Ευρεία Σύνθεση, προσφυγή αριθ.23452/94, απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 1998.

³⁴ *Salman κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ

³⁵ *Rodić κ.λπ κατά Βοσνίας Ερζεγοβίνης*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ.22893/05 1η Δεκεμβρίου 2008, σκέψη 73.

³⁶ *Aydin κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ.57/1996/676/866, σκέψεις 83-86.

κριτηρίου που θεωρείται αναγκαίο υπ' αυτές τις περιστάσεις. Από την άποψη αυτή, έχει σημασία, για παράδειγμα, αν υπάρχει βάσιμος λόγος να θεωρείται ότι ο συλληφθείς θα αντισταθεί στη σύλληψη ή θα διαφύγει, θα προκαλέσει τραυματισμό ή ζημιά ή θα αποκρύψει αποδεικτικά στοιχεία.

Γενική Συνέλευση, Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Ανηλίκων που στερούνται της προσωπικής τους ελευθερίας, έγγραφο A/RES/45/113 (1990)

63. Η προσφυγή σε μέσα φυσικού εξαναγκασμού και χρήσης βίας για οποιοδήποτε λόγο απαγορεύεται εκτός από την περίπτωση που αποτυπώνεται στο κανόνα παρακάτω.

64. Μέσα εξαναγκασμού και βίας δυνατόν να χρησιμοποιηθούν σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν όλοι οι άλλοι μέθοδοι ελέγχου εφαρμόστηκαν και απέτυχαν και μόνο εφόσον επιτρέπεται ρητά και διευκρινίζεται από τον νόμο και από τους κανονισμούς. Η χρήση τους δεν πρέπει να είναι απάνθρωπη ή ταπεινωτική, και εφαρμόζονται για το συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα. Με διαταγή του διευθυντή του σωφρονιστικού καταστήματος, τα μέσα αυτά δυνατόν να επιβληθούν προκειμένου να αποτραπεί αυτοτραυματισμός των ανηλίκων, ο τραυματισμός άλλων ανηλίκων και για την προστασία της περιουσίας από σοβαρές καταστροφές. Στις περιπτώσεις αυτές ο διευθυντής υποχρεούται να συμβουλευτεί το ιατρικό και το υπόλοιπο ενδιαφερόμενο προσωπικό και να αναφέρει στην ανώτερη διοικητική αρχή.

V. Συνθήκες κράτησης και μεταχείριση ευάλωτων ατόμων

1. Παιδιά

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, κατά τις οποίες παιδιά-μετανάστες τελούν υπό κράτηση, είτε είναι ασυνόδευτα, είτε με τα μέλη της οικογένειάς τους, το κράτος έχει καθήκον να διασφαλίσει ότι η μεταχείρισή τους και οι συνθήκες κράτησης θα διέπονται από την αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού. Πράγματι, πέραν της διασφάλισης ότι τα παιδιά που τελούν υπό κράτηση θα αντιμετωπίζονται με ανθρωπισμό και σεβασμό της εγγενούς αξιοπρέπειας και σύμφωνα με τις ανάγκες της ηλικίας τους καθώς και του σεβασμού του δικαιώματος να μην υποβάλλονται σε βασανιστήρια και άλλες μορφές κακομεταχείρισης, οι αρχές πρέπει να διασφαλίσουν ότι όλες οι αποφάσεις που αφορούν τις πτυχές της κράτησης των παιδιών διέπονται από την αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού (άρθρο 3 ΣΔΤΠ).³⁷

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 6, Μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους, έγγραφο CRC/GC/2005/6 (2005)

63. Στις εξαιρετικές περιπτώσεις της κράτησης, οι συνθήκες στέρησης της προσωπικής ελευθερίας πρέπει να διέπονται από την αρχή του μείζονος συμφέροντος του παιδιού, να εφαρμόζονται τα οριζόμενα στις διατάξεις των παραγράφων (β) και (γ) του άρθρου 37 της Σύμβασης και να τηρούνται οι διεθνείς υποχρεώσεις. Ειδικές ρυθμίσεις είναι αναγκαίες για τους χώρους διαβίωσης των παιδιών που πρέπει να κρατούνται χωριστά από τους ενήλικες, εκτός εάν το μείζον συμφέρον τους επιβάλλει την κράτησή τους σε χώρους όπου κρατούνται ενήλικες. Η προεξέχουσα προσέγγιση σε παρόμοιες περιπτώσεις πρέπει να είναι «φροντίδα» και όχι «κράτηση». Οι χώροι κράτησης δεν πρέπει να βρίσκονται σε απομονωμένες περιοχές όπου δεν υπάρχουν κατάλληλοι

³⁷ Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Εξέταση των εκθέσεων που υπέβαλαν τα κράτη μέλη σύμφωνα με το άρθρο 44 της Σύμβασης, Τελικές παρατηρήσεις: Αυστραλία, έγγραφο CRC/C/15/Add.268 (2005), παρ. 62, περ. β' και 64, περ. γ'.

πολιτισμικά κοινοτικοί πόροι και είναι αδύνατη η πρόσβαση σε νομική συνδρομή. Τα παιδιά πρέπει **να έχουν την ευκαιρία να επικοινωνούν τακτικά και να δέχονται επισκέψεις φίλων, συγγενών, θρησκευτικών, κοινωνικών και νομικών συμβούλων και του κηδεμόνα τους**. Επίσης πρέπει να τους παρέχεται η δυνατότητα **να δέχονται ό, τι χρειάζονται καθώς και την κατάλληλη ιατρική θεραπεία** και ψυχολογική συμβουλευτική, όταν είναι αναγκαίο. Κατά την κράτηση, τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην εκπαίδευση η οποία σε ιδανικές συνθήκες πρέπει να παρέχεται εκτός των χώρων κράτησης προκειμένου να διευκολυνθεί η συνέχιση της εκπαίδευσής τους όταν απολυθούν. Επίσης έχουν δικαίωμα στη ψυχαγωγία και στο παιχνίδι κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 31 της Σύμβασης. Προκειμένου να διασφαλιστούν τα δικαιώματα της παραγράφου (δ) του άρθρου 37 της Σύμβασης στα ασυνόδευτα ή στα χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά που στερούνται την προσωπική τους ελευθερία επιβάλλεται να διασφαλίζεται άμεση και **ελεύθερη πρόσβαση σε νομικό σύμβουλο και σε κάθε άλλη αναγκαία βοήθεια, συμπεριλαμβανομένου του διορισμού νομικού συμπαραστάτη**.

Πρόσβαση στην εκπαίδευση και στο παιχνίδι κατά τη διοικητική κράτηση

Τα παιδιά που τελούν υπό διοικητική κράτηση, συνεχίζουν να απολαμβάνουν το δικαίωμα στη μόρφωση, το οποίο πρέπει να τους παρέχεται σε ισότιμη βάση με τα παιδιά που είναι ελεύθερα και χωρίς διακρίσεις λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας ή νομικού καθεστώτος (άρθρο 2 πρώτου Πρωτοκόλλου στην ΕΣΔΑ, άρθρο 28 ΣΔΤΠ, άρθρο 5, περ. ε' Διεθνούς Σύμβασης για την Κατάργηση κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων, άρθρο 13 Διεθνούς Συμφώνου για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα).

Η εκπαίδευση ενός κρατούμενου παιδιού πρέπει, κατά προτίμηση, να πραγματοποιείται εκτός του τόπου κράτησής του.³⁸

Επιτροπή για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 13, *Το δικαίωμα στη μόρφωση (Άρθρο 13)*, έγγραφο E/C.12/1999/10 (1999)

34. Η Επιτροπή (...) επιβεβαιώνει ότι η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων καλύπτει όλα τα άτομα σχολικής ηλικίας που διαμένουν στην επικράτεια ενός συμβαλλόμενου κράτους, συμπεριλαμβανομένων των αλλοδαπών, ανεξαρτήτως του νομικού τους καθεστώτος.

Γενική συνέλευση, *Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Ανηλίκων που στερούνται της προσωπικής τους ελευθερίας*, έγγραφο A/RES/45/113 (1990)

38. Κάθε ανήλικος που βρίσκεται στην ηλικία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης δικαιούται εκπαίδευσης που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες του και στις ικανότητες του, σχεδιασμένης με σκοπό την κοινωνική του επανένταξη. Αυτή η εκπαίδευση παρέχεται εκτός του καταστήματος κράτησης σε κοινοτικά σχολεία αν αυτό είναι δυνατόν, και σε κάθε περίπτωση, από ειδικευμένους δασκάλους μέσω προγραμμάτων ενσωματωμένων στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας ώστε, μετά την απόλυση, οι ανήλικοι να μπορούν να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους χωρίς δυσκολία. Ειδική προσοχή πρέπει να αποδοθεί από την διεύθυνση του καταστήματος κράτησης στην εκπαίδευση των αλλοδαπών ανηλίκων ή των ανηλίκων με ειδικές πολιτιστικές ή εθνικές ανάγκες. Οι ανήλικοι που είναι αναλφάβητοι ή έχουν προβλήματα στην εκμάθηση δικαιούνται ειδικής εκπαίδευσης.

39. Οι ανήλικοι που βρίσκονται σε ηλικία μεγαλύτερη της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και επιθυμούν να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους πρέπει να μπορούν και να

³⁸ Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες Οδηγίες για την κράτηση, Κατευθυντήρια Οδηγία 9.2 και Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 6, παρ. 63, Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Ανηλίκων που στερούνται της προσωπικής τους ελευθερίας (Κανόνας 38).

ενθαρρύνονται να συνεχίσουν τις σπουδές τους και καταβάλλεται κάθε προσπάθεια για την πρόσβασή τους σε κατάλληλα εκπαιδευτικά προγράμματα.

Τα παιδιά, ακόμη και όταν τελούν υπό κράτηση, έχουν δικαίωμα σε ελεύθερο χρόνο και παιχνίδι (άρθρο 31 ΣΔΤΠ, Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 6, παρ. 63, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα εφαρμοστέα κριτήρια και κανόνες που αφορούν τους αιτούντες άσυλο καθώς και εναλλακτικά της κράτησης μέτρα, παρ. 56, άρθρο 11 Οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής, άρθρο 17 Οδηγίας περί επιστροφής).

Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα εφαρμοστέα κριτήρια και κανόνες που αφορούν τους αιτούντες άσυλο καθώς και εναλλακτικά της κράτησης μέτρα, 2012

Κατευθυντήρια Οδηγία 9.2: Παιδιά

(...)56. Για τα παιδιά που κρατούνται ισχύουν οι ίδιες **ελάχιστες διαδικαστικές εγγυήσεις** όπως για τους ενήλικες, αλλά θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένες στις δικές τους ανάγκες (βλ. Κατευθυντήρια Οδηγία 9). Πρέπει να ορίζεται ένας ανεξάρτητος και ειδικευμένος **επίτροπος καθώς και ένας νομικός παραστάτης** για τα ασυνόδευτα παιδιά ή για τα παιδιά που έχουν χωρισθεί από τις οικογένειές τους. Κατά τη διάρκεια της κράτησης τα παιδιά έχουν **δικαίωμα στην εκπαίδευση**, που πρέπει ιδανικά να παρέχεται εκτός του κέντρου κράτησης, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η συνέχιση της εκπαίδευσής τους και μετά την απελευθέρωσή τους. Πρέπει να υπάρξει πρόβλεψη για τον **ελεύθερο χρόνο και το παιχνίδι τους, συχνά μαζί και με άλλα παιδιά**. Αυτό είναι σημαντικό για την πνευματική τους ανάπτυξη και συμβάλλει στο να ανακουφισθούν από το στρες και τις τραυματικές εμπειρίες (βλ. επίσης Κατευθυντήρια Οδηγία 8).

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 6, Μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους, έγγραφο CRC/GC/2005/6 (2005)

63. (...)Κατά την κράτηση, τα παιδιά έχουν **δικαίωμα στην εκπαίδευση** η οποία σε ιδανικές συνθήκες πρέπει να παρέχεται εκτός των χώρων κράτησης προκειμένου **να διευκολυνθεί η συνέχιση της εκπαίδευσής τους όταν απολυθούν**. Επίσης έχουν δικαίωμα στη **ψυχαγωγία και στο παιχνίδι** κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 31 της Σύμβασης. (...)

2. Κρατούμενοι με σοβαρές ασθένειες, ψυχικές ασθένειες ή αναπηρίες

Οι ψυχικά πάσχοντες ή όσοι υποφέρουν από ψυχικές διαταραχές λόγω των τραυματικών εμπειριών χρήζουν ειδικής μέριμνας όταν τελούν υπό κράτηση σε χώρους κράτησης μεταναστών. Η κράτησή τους εγείρει ερωτήματα σχετικά με το (α) αν θα πρέπει να τίθενται υπό κράτηση ή αν μπορούν να βρεθούν καταλληλότερα εναλλακτικά μέτρα · και, σε περίπτωση που η κράτηση κριθεί αναγκαία, ανακύπτουν ερωτήματα σχετικά με (β) την κατάλληλη μορφή κράτησης, τις συνθήκες της κράτησης και την παροχή ιατρικής φροντίδας.³⁹

³⁹ Διεθνής Επιτροπή Νομικών (ICJ) «Μετανάστευση και Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων», Επαγγελματικό εγχειρίδιο, Ανανεωμένη έκδοση, Γενεύη 2014, σελ. 152.

Dybeku κατά Αλβανίας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 41153/06, απόφαση της 2ας Ιουνίου 2008, σκέψεις 47, 51

Στην υπόθεση Dybeku κατά Αλβανίας, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι το αίσθημα κατωτερότητας και αδυναμίας, που είναι σύνηθες για τα άτομα που πάσχουν από ψυχική διαταραχή, απαιτεί αυξημένη επαγρύπνηση κατά την εξέταση ισχυρισμών περί παραβίασης της Σύμβασης.

Διαπίστωσε ότι η ειδική ιατρική κατάσταση του προσφεύγοντα (χρόνια ψυχική διαταραχή) τον καθιστούσε πιο ευάλωτο στην κράτηση, γεγονός που επαύξησε τα συναισθήματα δυσφορίας και φόβου. Δεδομένου ότι δεν ελήφθη καμία ενέργεια για τη βελτίωση των συνθηκών και λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες που βίωσε ο προσφεύγων, το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 3. Κατέληξε ότι δεδομένης «της φύσης, της διάρκειας και της σοβαρότητας της κακομεταχείρισης στην οποία υποβλήθηκε ο προσφεύγων, καθώς και τις σωρευτικές επιπτώσεις στην υγεία του, οι εν λόγω συνθήκες θεωρούνται απάνθρωπες και εξευτελιστικές».

C. κατά Αυστραλίας, Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Αναφορά αρ. 900/1999, 13 Νοεμβρίου 2002, έγγραφο CCPR/C/76/D900/1999 (2002)

8.4 Όσον αφορά τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντα ότι η πρώτη περίοδος κράτησής του ισοδυναμούσε με παραβίαση του άρθρου 7, η Επιτροπή επισημαίνει ότι οι ψυχιατρικές εκτιμήσεις που προέκυψαν από εξετάσεις του προσφεύγοντα επί μακρῶ χρονικό διάστημα, οι οποίες έγιναν αποδεκτές από τα δικαστήρια του συμβαλλόμενου κράτους, αποφαίνονταν ομόφωνα ότι η ψυχιατρική ασθένεια του προσφεύγοντα εμφανίστηκε λόγω της παρατεταμένης περιόδου διοικητικής κράτησής του για μεταναστευτικούς λόγους. Η επιτροπή τονίζει ότι το συμβαλλόμενο κράτος γνώριζε, τουλάχιστον από τον Αύγουστο του 1992, όταν του είχαν συνταγογραφηθεί ηρεμιστικά, τις ψυχιατρικές δυσκολίες που αντιμετώπιζε ο προσφεύγων. Πράγματι, μέχρι τον Αύγουστο του 1993, κατέστη προφανές ότι η συνεχιζόμενη κράτηση του προσφεύγοντα επιδρούσε στη διάνοιά του. Παρά τις ολοένα και πιο σοβαρές εκτιμήσεις περί της κατάστασης του προσφεύγοντα τον Φεβρουάριο και τον Ιούνιο του 1994 (και μετά από μια απόπειρα αυτοκτονίας), μόλις τον Αύγουστο του 1994 ο υπουργός άσκησε την εξαιρετική του εξουσία να τον απολύσει από τη διοικητική του κράτηση για ιατρικούς λόγους (ενώ παρέμενε υπό κράτηση νομίμως). Όπως αποδείχθηκε εκ των υστέρων, έως τότε η ασθένεια του προσφεύγοντα είχε προχωρήσει τόσο ώστε να έχει καταστεί μη αναστρέψιμη. Κατά τη γνώμη της Επιτροπής, η συνεχιζόμενη κράτηση του προσφεύγοντα, αφότου το Κράτος έλαβε γνώση της ψυχικής κατάστασής του και δεν έλαβε τα αναγκαία μέτρα για τη βελτίωσή της, συνιστά παραβίαση των δικαιωμάτων του δυνάμει του άρθρου 7 του Συμφώνου.

Σύσταση R (98) 7 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τις δεοντολογικές και οργανωτικές πτυχές της παροχής ιατρικής φροντίδας στη φυλακή. (8 Απριλίου 1998)

Οι κρατούμενοι που πάσχουν από σοβαρές διανοητικές διαταραχές πρέπει να κρατούνται προς φροντίδα σε νοσοκομειακή εγκατάσταση που είναι επαρκώς εξοπλισμένη και διαθέτει καταλλήλως εκπαιδευμένο προσωπικό.

Musial κατά Πολωνίας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 28300/06, απόφαση της 20ας Ιανουαρίου 2009

96. Αναμφισβήτητα, οι κρατούμενοι που πάσχουν από ψυχική διαταραχή είναι πιο επιρρεπείς στο αίσθημα κατωτερότητας και αδυναμίας. Εξαιτίας αυτού, απαιτείται αυξημένη επαγρύπνηση κατά την εξέταση ισχυρισμών περί παραβίασης της Σύμβασης. Παρόλο που εναπόκειται στις αρχές να αποφασίσουν, με βάση τους αναγνωρισμένους κανόνες της ιατρικής επιστήμης, τις θεραπευτικές μεθόδους που πρέπει να χρησιμοποιηθούν για τη διατήρηση της σωματικής και ψυχικής υγείας των ασθενών που δεν είναι σε θέση να αποφασίσουν για τον εαυτό τους και για τους οποίους είναι

υπεύθυνες, οι ασθενείς αυτοί παραμένουν υπό την προστασία του άρθρου 3. Το Δικαστήριο δέχθηκε ότι η φύση της ψυχολογικής κατάστασης του προσφεύγοντα τον καθιστούσε πιο ευάλωτο σε σχέση με τον μέσο κρατούμενο και ότι η κράτησή του υπό τους όρους που περιγράφηκαν ανωτέρω, με εξαίρεση τις δύο σύντομες περιόδους του 2005 και του 2007 όταν ο προσφεύγων νοσηλευόταν σε ένα νοσοκομείο φυλακών, ενδεχομένως έχει επιδεινώσει σε κάποιο βαθμό τα αισθήματα άγχους, αγωνίας και φόβου. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η παράλειψη των αρχών να τοποθετήσουν τον προσφεύγοντα κατά τη διάρκεια της μεγαλύτερης περιόδου κράτησής του σε κατάλληλο ψυχιατρικό νοσοκομείο ή σε χώρο κράτησης με εξειδικευμένη ψυχιατρική πτέρυγα τον εξέθεσε αδικαιολόγητα σε κίνδυνο της υγείας του και πρέπει να του δημιούργησε άγχος και αγωνία. Επιπλέον, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι το γεγονός ότι ο προσφεύγων έλαβε την ίδια προσοχή όπως και οι άλλοι κρατούμενοι, παρά την ιδιαίτερη κατάσταση της υγείας του, καταδεικνύει ότι δεν τηρήθηκε η δέσμευση των αρχών να βελτιώσουν τους όρους κράτησης σύμφωνα με τις συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ειδικότερα, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι οι συστάσεις της Επιτροπής Υπουργών των συμβαλλομένων κρατών, και δη η Σύσταση R (98) 7 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τις δεοντολογικές και οργανωτικές πτυχές της παροχής ιατρικής φροντίδας στη φυλακή ορίζει ότι οι κρατούμενοι που πάσχουν από σοβαρές διανοητικές διαταραχές πρέπει να κρατούνται προς φροντίδα σε νοσοκομειακή εγκατάσταση που είναι επαρκώς εξοπλισμένη και διαθέτει καταλλήλως εκπαιδευμένο προσωπικό (βλ. σκέψεις 62 και 63 ανωτέρω). Σε πρόσφατες αποφάσεις, το Δικαστήριο επισήμανε τη σημασία αυτής της σύστασης, παρά τον μη δεσμευτικό χαρακτήρα της για τα συμβαλλόμενα κράτη (βλ. *Dybeku κατά Αλβανίας*, προσφυγή αριθ. 41153/06, σκέψη 48, απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2007, *Rivière*, προμνημονευθείσα, σκέψη 72 και *Naumenko*, προμνημονευθείσα, σκέψη 94).

Ενώπιον του ΕΔΔΑ έχουν αχθεί υποθέσεις ατόμων με σοβαρές ασθένειες. Στην υπόθεση *Yoh-Ekale Mwanje κατά Βελγίου*,⁴⁰ με την από 20 Δεκεμβρίου 2011 απόφασή του, το ΕΔΔΑ διαπίστωσε ότι η προσφεύγουσα είχε σοβαρή και ανίατη ασθένεια, την οποία γνώριζαν οι βελγικές αρχές και η οποία είχε επιδεινωθεί κατά τη διάρκεια της κράτησής της. Υπήρξε καθυστέρηση στην εξέταση της προσφεύγουσας από ειδικούς ιατρούς και στη χορήγηση κατάλληλης θεραπείας. Το Δικαστήριο έκρινε ότι οι αρχές δεν είχαν ενεργήσει με τη δέουσα επιμέλεια για τη λήψη όλων των μέτρων που εύλογα αναμενόταν να λάβουν για να προστατεύσουν την υγεία της προσφεύγουσας και να αποτρέψουν την επιδείνωσή της κατά τη διάρκεια της κράτησής της. Το γεγονός αυτό την υπέβαλε σε ταλαιπωρία μεγαλύτερη από την αναμενόμενη για οποιονδήποτε κρατούμενο, καθόσον ήταν φορέας του HIV εν αναμονή απέλασης, που συνιστούσε απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση. Εκτός από την προστασία από πράξεις κρατικών υπαλλήλων ή συγκρατουμένων, το κράτος υπέχει επίσης την υποχρέωση να λαμβάνει εύλογα μέτρα στο μέτρο των δυνατοτήτων του για να προστατεύει τους κρατούμενους από πράξεις αυτοτραυματισμού ή αυτοκτονίας.

***Rodic κ.λπ. κατά Βοσνίας-Ερζεγοβίνης*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 22893/05, απόφαση της 27ης Μαΐου 2008**

73. Το Δικαστήριο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η σωματική ευεξία των προσφευγόντων δεν ήταν επαρκώς εξασφαλισμένη κατά την περίοδο από την άφιξή τους στη φυλακή Zenica μέχρις ότου τους χορηγηθεί δικαίωμα χωριστής διαμονής στη νοσοκομειακή μονάδα της φυλακής Zenica (περίοδος η οποία διήρκεσε μεταξύ ενός και δέκα μηνών, ανάλογα με τον προσφεύγοντα). Περαιτέρω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι δυσκολίες που υπέστησαν οι προσφεύγοντες, ιδίως η συνεχής ψυχική ανησυχία που προκαλείται από την απειλή της σωματικής βίας και την αναμονή της (βλ., *mutatis mutandis*, *Tyger κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση της 25ης Απριλίου 1978, Σειρά Α αριθ. 26, σελ. 16-17, σκέψη 33), πρέπει να υπερέβαινε το αναπόφευκτο επίπεδο

⁴⁰ *Yoh-Ekale Mwanje κατά Βελγίου*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ.10486/10, απόφαση της 20ης Μαρτίου 2012.

που ενυπάρχει στην κράτηση και διαπιστώνει ότι η ταλαιπωρία που υπέστησαν υπερέβη το όριο «σοβαρότητας» σύμφωνα με το άρθρο 3 της Σύμβασης. Ως εκ τούτου, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης.

Όταν τελούν υπό κράτηση άτομα με αναπηρία, οι κρατικές αρχές πρέπει να λάβουν μέτρα για να εξασφαλίσουν ότι οι συνθήκες κράτησης είναι κατάλληλες για την αναπηρία τους (*Price κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 33394/96, απόφαση της 10ης Ιουλίου 2001, σκέψεις 25-30, Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Αναφορά αρ. 616/1995, *Hamilton κατά Τζαμάικας*, έγγραφο CCPR/C/50/D/333/1988 (1999), *Farbtuhs κατά Λετονίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 4672/02, απόφαση της 2ας Δεκεμβρίου 2004, σκέψη 61).⁴¹

Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, Νέα Υόρκη, 13 Δεκεμβρίου 2006

Άρθρο 2

(...) «Εύλογη προσαρμογή» σημαίνει αναγκαία και κατάλληλη τροποποίηση και προσαρμογές οι οποίες δεν επιβάλλουν δυσανάλογο ή αδικαιολόγητο βάρος, όπου χρειάζεται σε μια ειδική περίπτωση, προκειμένου να διασφαλίσει στα ΑμεΑ την απόλαυση ή άσκηση σε ίση βάση με τους άλλους όλα τα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες (...)

Άρθρο 14

(...) 2. Τα κράτη Μέρη εξασφαλίζουν ότι αν τα ΑμεΑ στερούνται της ελευθερίας τους μέσω οποιασδήποτε διαδικασίας, θα δικαιούνται, σε ίση βάση με τους άλλους, εγγυήσεις σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο δικαιωμάτων του ανθρώπου και θα αντιμετωπίζονται σύμφωνα με τους στόχους και τις αρχές αυτής της Σύμβασης, συμπεριλαμβανομένης διάταξης εύλογης προσαρμογής.

Τα ελάχιστα νομικά πρότυπα για την παροχή ιατρικής περίθαλψης σε άτομα που στερούνται την ελευθερία τους περιλαμβάνουν επίσης:

- Ελάχιστα Κανόνες του ΟΗΕ για τη Μεταχείριση των Κρατούμενων (γνωστοί ως κανόνες του Νέλσον Μαντέλα), (κανόνες 24-35 Υψηλές υγειονομικής περίθαλψης)
- **Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων, 3η Γενική Έκθεση σχετικά με τις δραστηριότητες της ΕΠΒ που καλύπτουν την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου έως τις 31 Δεκεμβρίου 1992, CPT/Inf (93) 12, παρ. 31.**
- **Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα εφαρμοστέα κριτήρια και κανόνες που αφορούν τους αιτούντες άσυλο καθώς και εναλλακτικά της κράτησης μέτρα, 2012**
Κατευθυντήρια οδηγία 10 (v);
- Γενική συνέλευση, Σύνολο Αρχών για την Προστασία όλων των Προσώπων που τελούν υπό οποιαδήποτε μορφή κράτησης ή Φυλάκισης, έγγραφο A/RES/43/173 (1988), αρχές 22 έως 26
- Γενική συνέλευση, Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Ανηλίκων που στερούνται της προσωπικής τους ελευθερίας, έγγραφο A/RES/45/113 (1990), 8^η ενότητα
- Γενική συνέλευση, Κανόνες του ΟΗΕ για τη μεταχείριση των κρατούμενων γυναικών και τα μη στερητικά της ελευθερίας μέτρα για γυναίκες δράστες

⁴¹ *Asalya κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 43875/09, απόφαση της 15ης Απριλίου 2014, *Price κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 33394/96, απόφαση της 10ης Ιουλίου 2001, σκέψεις 25-30, *Farbtuhs κατά Λετονίας*, ΕΔΔΑ, σκέψη 56, *Hamilton κατά Τζαμάικας*, Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Αναφορά αρ. 616/1995, απόψεις της 23ης Ιουλίου 1999, παρ. 3.1 και 8.3.

Δείτε επίσης το εγχειρίδιο κατάρτισης FAIR III. Σχετικά με τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα.

3. Επιζώντες βασανιστηρίων

Η ιδιότητα ενός ατόμου ως θύμα βασανιστηρίων ή ως ψυχικά τραυματισμένου ατόμου πρέπει να λαμβάνεται δεόντως υπόψη κατά την εξέταση της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας της κράτησης. Η κράτηση αιτούντος άσυλο που είναι θύμα βασανιστηρίων ή εμφανίζει ψυχικό τραύμα μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες για την ψυχική του υγεία,⁴² οι οποίες ενδέχεται να είναι δυσανάλογες σε σχέση με κάθε θεμιτό σκοπό που επιδιώκει το κράτος όταν θέτει υπό κράτηση ένα τέτοιο άτομο.

Η κράτηση είναι πιθανότερο να ισοδυναμεί με ταπεινωτική μεταχείριση όταν το άτομο που τίθεται υπό κράτηση έχει υποστεί βασανιστήρια.⁴³

Όταν ένα πρόσωπο θανατωθεί παρανόμως ή υποστεί σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ενώ τελεί υπό κράτηση, οι κρατικοί υπάλληλοι έχουν το τεκμήριο ευθύνης και το βάρος απόδειξης περί του αντιθέτου μετακυλιέται στο κράτος (*Demiray κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 27308/95, απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2000).⁴⁴

Περαιτέρω, όταν οι κρατικές αρχές γνωρίζουν ή οφείλουν να γνωρίζουν ότι συγκεκριμένα άτομα που τελούν υπό κράτηση υφίστανται πραγματική ή άμεση απειλή από ιδιώτες κατά παράβαση του δικαιώματος στη ζωή, του δικαιώματος να μην υποβάλλεται κανείς σε βασανιστήρια ή σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση, καθώς και του δικαιώματος στη σωματική ακεραιότητα, υπέχουν υποχρέωση να λάβουν όλα τα εύλογα μέτρα για την πρόληψη ή την παύση αυτής της κατάστασης (*Osman κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, Ευρεία Σύνθεση, προσφυγή αριθ. 23452/94, απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 1998).⁴⁵

4. Δικαιώματα κρατουμένων γυναικών και κοριτσιών

Τα κράτη πρέπει να διασφαλίσουν τον σεβασμό και την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστριών και ότι δεν υφίστανται διακρίσεις λόγω φύλου και λοιπές παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους. Επιπλέον, πρέπει να θεσπίσουν διατάξεις για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερων αναγκών των γυναικών που σχετίζονται με το φύλο τους, μεταξύ άλλων όσον αφορά την υγειονομική περίθαλψη και την υγιεινή, χωρίς διακρίσεις (*Aden Ahmed κατά Μάλτας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 55352/12, απόφαση της 23ης Ιουλίου 2013, σκέψεις 91-100).

⁴² Ιησουιτική Προσφυγική Υπηρεσία (JRS) -Το να γίνεσαι Ευάλωτος στην κράτηση, (The Devas Project), Ιούνιος 2010, <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201110/20111014ATT29338/20111014ATT29338EN.pdf>, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, <http://bit.ly/1RxJAsc> και Δίκτυο «Odysseus», <http://bit.ly/1JX4hMm>

⁴³ *S.D. κατά Ελλάδας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ.53541/07, απόφαση της 11ης Ιουνίου 2007, σκέψεις 45, 52-53

⁴⁴ *Anguelova κατά Βουλγαρίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ.38361/97, απόφαση της 13ης Ιουνίου 2002, σκέψεις 110-111, *Salman κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, Ευρεία Σύνθεση, προσφυγή αριθ.21986/93, απόφαση της 27ης Ιουνίου 2000, σκέψη 100, *Demiray κατά Τουρκίας*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ.27308/95, απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2000.

⁴⁵ Βλ., *Osman κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, Ευρεία Σύνθεση, προσφυγή αριθ. 23452/94, απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 1998, *Anguelova κατά Βουλγαρίας*, ΕΔΔΑ, όπ. π., τέλος 797, *Pueblo Bello Massacre κατά Κολομβίας*, Διαμερικανικό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Σειρά C, αρ. 140, απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2006, σκέψη 123. Σχετικά με τις υποχρεώσεις προστασίας από τη βία μεταξύ των κρατουμένων: *Paul και Audrey Edwards κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ.46477/99, απόφαση της 14ης Μαρτίου 2002.

«Τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι μετανάστριες που τελούν υπό κράτηση δεν υφίστανται διακρίσεις ή έμφυλη βία και ότι οι έγκυες και οι θηλάζουσες μητέρες καθώς και οι γυναίκες που πάσχουν από ασθένεια έχουν πρόσβαση σε κατάλληλες υπηρεσίες» (Γενική Σύσταση υπ' αριθ. 26 της Επιτροπής ΕΕΔΚΓ [Εργαζόμενες μετανάστριες](#), έγγραφο CEDAW/C/2009/WP.1/R (2008), παρ. 26, στοιχείο ι'.

Οι ιδιαίτερες ανάγκες των γυναικών και των κοριτσιών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη λήψη αποφάσεων σχετικά με την αναγκαιότητα και την αναλογικότητα της κράτησής τους.

Οι γυναίκες και τα κορίτσια που τελούν υπό διοικητική κράτηση αντιμετωπίζουν συχνά συγκεκριμένες παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους λόγω φύλου. Αυτές περιλαμβάνουν την έμφυλη βία ή παρενόχληση, τόσο από τους κρατικούς φορείς, όσο και από έτερους κρατούμενους, την απουσία παιδικής μέριμνας, την ανεπαρκή και ακατάλληλη υγειονομική περίθαλψη, παροχή αγαθών και υπηρεσιών που χρειάζονται οι γυναίκες, καθώς και άλλες μορφές διακρίσεων λόγω φύλου.

Οι Κατευθυντήριες Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για την κράτηση (Κατευθυντήρια Οδηγία 9.3) αναφέρουν ότι οι έγκυες και οι θηλάζουσες μητέρες, δεν θα πρέπει να κρατούνται (*Mahmundi κ.λπ. κατά Ελλάδας*, απόφαση της 31ης Ιουλίου 2012).

Τα εναλλακτικά της κράτησης μέτρα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες των γυναικών, συμπεριλαμβανομένης και της ανάγκης για προστασία από σεξουαλική και έμφυλη βία ή από εκμετάλλευση.

Η Κατευθυντήρια Οδηγία 9 των Κατευθυντήριων Οδηγιών της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για την κράτηση ορίζει ότι «πρέπει να αναζητηθούν εναλλακτικά της κράτησης μέτρα ιδιαίτερα όταν δεν υπάρχει η δυνατότητα ξεχωριστών κέντρων για γυναίκες και/ή οικογένειες».

Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα εφαρμοστέα κριτήρια και κανόνες που αφορούν τους αιτούντες άσυλο καθώς και εναλλακτικά της κράτησης μέτρα, 2012

Κατευθυντήρια οδηγία 9.3 Γυναίκες

52. Κατά γενικό κανόνα οι έγκυες και οι θηλάζουσες μητέρες, δεν θα πρέπει να κρατούνται, ως κατηγορίες με ιδιαίτερες ανάγκες. Οι εναλλακτικές ρυθμίσεις που θα επιλεγούν πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους, μεταξύ άλλων, και τις ιδιαίτερες ανάγκες των γυναικών, συμπεριλαμβανομένης και της ανάγκης για προστασία από σεξουαλική και έμφυλη βία ή από εκμετάλλευση. Πρέπει να αναζητηθούν εναλλακτικά της κράτησης μέτρα ιδιαίτερα όταν δεν υπάρχει η δυνατότητα ξεχωριστών κέντρων για γυναίκες και/ή οικογένειες.
53. Όταν η κράτηση είναι αναπόφευκτη για γυναίκες που ζητούν άσυλο, είναι αναγκαίο να υπάρχουν οι κατάλληλες εγκαταστάσεις και εξοπλισμοί έτσι ώστε να καλύπτονται οι ιδιαίτερες υγειονομικές τους ανάγκες. Πρέπει να προτιμώνται οι γυναίκες φύλακες. Το προσωπικό που θα ορισθεί να εργάζεται με γυναίκες κρατούμενες πρέπει να έχει λάβει ειδική εκπαίδευση ως προς τις ιδιαίτερες ανάγκες των γυναικών και τα ανθρώπινα δικαιώματά τους.
54. Οι γυναίκες αιτούσες άσυλο που αναφέρουν ότι έχουν κακοποιηθεί, πρέπει να λάβουν άμεση προστασία, στήριξη και συμβουλευτική, ενώ οι ισχυρισμοί τους πρέπει να διερευνηθούν από αρμόδιες και ανεξάρτητες αρχές, στα πλαίσια του σεβασμού της αρχής της εμπιστευτικότητας, ακόμη και στις περιπτώσεις που οι γυναίκες κρατούνται μαζί με τους συζύγους, συντρόφους ή άλλους συγγενείς. Τα μέτρα προστασίας πρέπει να λαμβάνουν ειδικά υπόψη τους τον κίνδυνο να

υπάρξουν αντίποινα.

55. Οι γυναίκες αιτούσες άσυλο που κρατούνται και που έχουν υποστεί σεξουαλική κακοποίηση, πρέπει να λάβουν τις κατάλληλες ιατρικές συμβουλές συμπεριλαμβανομένων και των περιπτώσεων που προκύψει εγκυμοσύνη, ενώ πρέπει να τους δοθεί η κατάλληλη φροντίδα για τη σωματική και ψυχική τους υγεία, καθώς και στήριξη και νομική αρωγή.

Νομικά Πρότυπα Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων, Απόσπασμα από τη 10η ετήσια έκθεση, [CPT/Inf (2000) 13]

Σελίδα 78, παρ. 27 (...) Περιπτώσεις κατά τις οποίες γυναίκες σε εγκυμοσύνη κατά τη γυναικολογική εξέταση και/ή κατά τον τοκετό δένονται σε κρεβάτια ή άλλα έπιπλα ή κατ' άλλον τρόπον δένονται σφικτά, είναι πλήρως απαράδεκτες και θα μπορούσαν να αξιολογηθούν ως απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση. Για την κάλυψη των αναγκών ασφαλείας μπορούν και πρέπει να βρεθούν άλλα μέσα.

Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 16, Το δικαίωμα κάθε ατόμου για σεβασμό της ιδιωτικής του ζωής, της οικογένειας, της κατοικίας ή της αλληλογραφίας του και να μην δέχεται προσβολές της τιμής και της υπόληψης του (1988)

8. (...)Τα πρόσωπα που υποβάλλονται σε σωματική έρευνα από κρατικούς υπαλλήλους ή από ιατρικό προσωπικό που ενεργεί κατόπιν κρατικής εντολής πρέπει να εξετάζονται μόνο από πρόσωπα του ίδιου φύλου.

VI. Διάρκεια κράτησης

Διεθνές δίκαιο

Κατά το διεθνές δίκαιο, η επιτρεπόμενη διάρκεια της κράτησης, μεταξύ άλλων για τους σκοπούς του άρθρου 5, παρ. 1, περ. στ' της ΕΣΔΑ, θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη το εθνικό δίκαιο από κοινού με την εκτίμηση των συγκεκριμένων περιστατικών της εκάστοτε υπόθεσης. Οι προθεσμίες αποτελούν ουσιώδες στοιχείο για την ακρίβεια και προβλεψιμότητα της νομοθεσίας που διέπει τη στέρηση της ελευθερίας.

Τόσο το ΔΣΑΠΔ όσο και η ΕΣΔΑ απαιτούν, οσάκις επιτρέπεται η κράτηση, η διάρκειά της να είναι όσο το δυνατόν συντομότερη, ενώ όσο παρατείνεται η κράτηση, τόσο πιθανότερο είναι να καταστεί αυθαίρετη.⁴⁶

«Τα συμβαλλόμενα κράτη ... πρέπει να αποδείξουν ότι η κράτηση δεν διαρκεί περισσότερο από το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα, ότι η συνολική διάρκεια μιας ενδεχόμενης κράτησης είναι περιορισμένη και ότι σε όλες τις περιπτώσεις τηρούν πλήρως τις εγγυήσεις που προβλέπονται στο άρθρο 9».⁴⁷

«Η στέρηση της ελευθερίας των παιδιών δεν επιτρέπεται παρά μόνο ως μέτρο έσχατης λύσης, το οποίο πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο για το συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα, λαμβανομένου υπόψη του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού σε σχέση με τις συνθήκες και τη διάρκεια της κράτησης, καθώς και της εξαιρετικής ευαλωτότητας και ανάγκης για φροντίδα των ασυνόδευτων ανηλίκων».⁴⁸

⁴⁶ Ομάδα Εργασίας του ΟΗΕ για την Αυθαίρετη κράτηση, *Ετήσια Έκθεση 1998*, παρ. 69, Εγγύηση 10.

⁴⁷ Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 35, παρ. 15

⁴⁸ Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 35, παρ. 18

Η υπερβολική διάρκεια της κράτησης ή η αβεβαιότητα ως προς τη διάρκειά της ενδέχεται επίσης να συνιστούν σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση και η Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων έχει προειδοποιήσει επανειλημμένως ενάντια στη χρήση της παρατεταμένης ή αορίστου διάρκειας κράτησης ως μέσο ελέγχου της μετανάστευσης.⁴⁹

Στην υπόθεση *Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, παράγοντες όπως ο αριθμός των αιτούντων άσυλο που επιθυμούσαν να εισέλθουν στη χώρα, οι διοικητικές δυσκολίες και το γεγονός ότι οι αρχές του Ηνωμένου Βασιλείου χρησιμοποιούσαν καλόπιστα την κράτησή τους ως μέσο για την ταχεία επεξεργασία των αιτήσεων ασύλου με την ταχύρρυθμη διαδικασία συνέβαλαν στο να κριθεί δικαιολογημένη η κράτηση επτά ημερών υπό κατάλληλες συνθήκες.⁵⁰

Ευρωπαϊκό δίκαιο

Για τους αιτούντες άσυλο το άρθρο 9, παρ. 1 της [Οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής \(αναδιτύπωση\)](#)⁵¹ καθώς και το άρθρο 28, παρ. 3 του [Κανονισμού Δουβλίνο III](#)⁵² ορίζουν ότι η κράτηση αιτούντος έχει τη μικρότερη δυνατή διάρκεια. Συντομότερες προθεσμίες υποβολής και απάντησης σε αιτήσεις μεταφοράς ισχύουν όταν οι αιτούντες άσυλο κρατούνται σύμφωνα με τον Κανονισμό «Δουβλίνο III».

⁴⁹ Τελικές παρατηρήσεις για τη Σουηδία, ΕΠΒ, έγγραφο CAT/C/SWE/CO/2, 4 Ιουνίου 2008, παρ. 12: η κράτηση πρέπει να έχει τη μικρότερη δυνατή διάρκεια. Τελικές παρατηρήσεις για την Κόστα Ρίκα, ΕΠΒ, έγγραφο CAT/C/CRI/CO/2, 7 Ιουλίου 2008, παρ. 10 όπου εξέφρασε την ανησυχία της για το γεγονός ότι δεν περιορίστηκε η διάρκεια της διοικητικής κράτησης αλλοδαπών. Η ΕΠΒ σύστησε: «Το συμβαλλόμενο κράτος πρέπει να ορίσει μέγιστη νόμιμη περίοδο κράτησης εν αναμονή της απέλασης, η οποία σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να είναι απεριορίστη».

⁵⁰ *Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ.13229/03, απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2008, σκέψεις 76-80.

⁵¹ Οδηγία 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013 σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιτύπωση)

⁵² Κανονισμός (ΕΕ) Αριθ. 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιτύπωση)

**International
Commission
of Jurists**

P.O. Box 91
Rue des Bains 33
CH 1211 Geneva 8
Switzerland

t +41 22 979 38 00

f +41 22 979 38 01

www.icj.org